

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیه معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

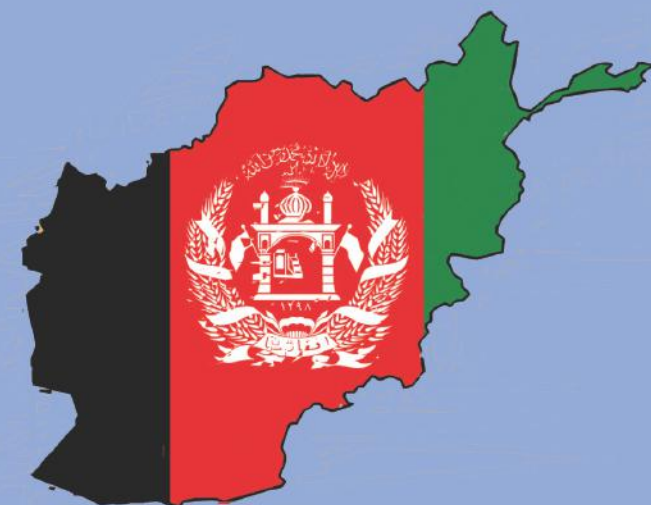
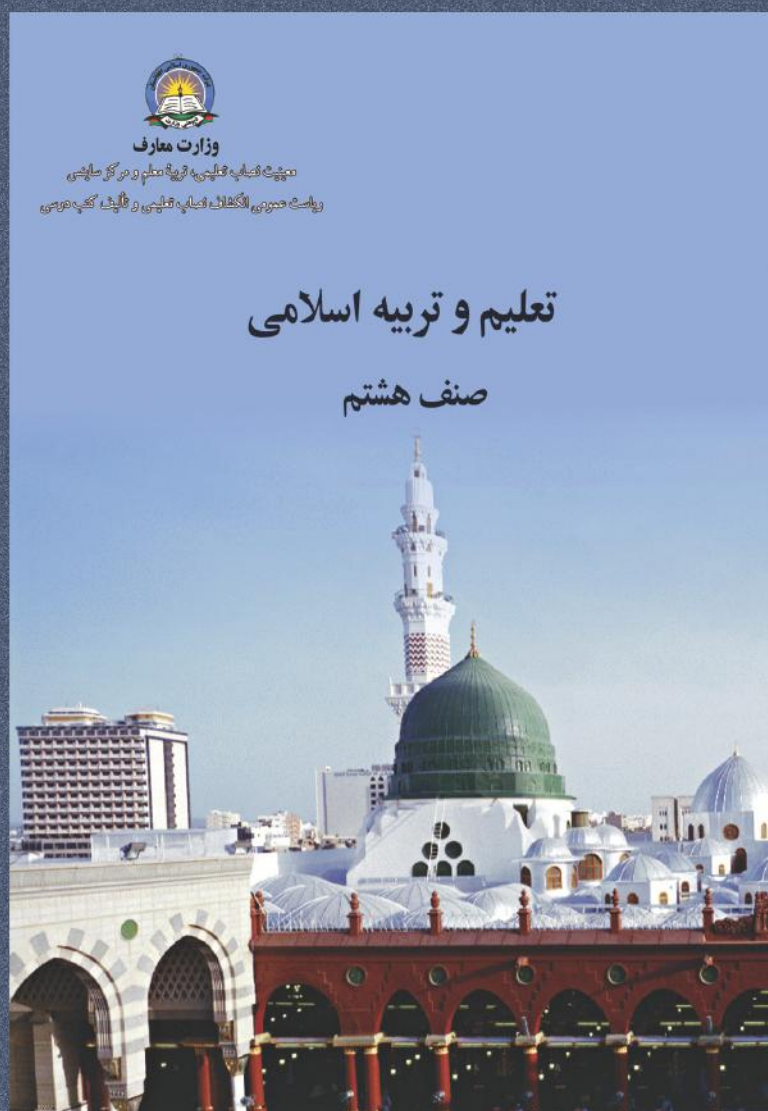
کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیم و تربیه اسلامی

صنف ۸

رهنمای تدریس تعلیم و تربیه اسلامی

صنف ۸

کتاب های درسی مربوط وزارت معارف بوده،
خرید و فروش آن در بازار جداً ممنوع است. با
متخلفین برخورد قانونی صورت می گیرد.

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ. ش.

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی

و تربیة معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس تعلیم و تربیة اسلامی

صنف هشتم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش.

مؤلف:

- نور الله صافی
- مولوی عبدالصبور عربی
- رقیب الله ابراہیمی
- فضل الله نیازی

ایدیت علمی و مسلکی:

- مولوی قیام الدین کشاف
- دکتور شاه ولی ادیب

ایدیت زبانی:

- سید محمود خلیق

کمیته دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- استاد محمد آصف کوچی
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.

کمیته نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیہ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژہ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

دیزاین: عنایت الله غفاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، کوچر دي	پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

پیام وزیر معارف

استادان و معلمان محترم!

تعلیم و تربیه اساس رشد و انکشاف هر کشور را تشکیل می‌دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می‌باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می‌گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تطوّر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیۀ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش‌های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفاده شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می‌آید تا در تعلیم و تربیۀ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می‌نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی‌های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیارهای جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف یابد.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت‌های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیۀ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارایه نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و کتب رهنمای معلمان یاری نمایند.

از همه دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته‌اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین‌المللی و سایر کشور‌های دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه‌سازی و یا همکاری‌های مادی یا معنوی نموده‌اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری‌های شان را آرزو می‌نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست

۱	مقدمه
۲	فصل اول
۲	اهداف و روشهای تعلیم و تربیه
۲	اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمی:
۳	اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان:
۴	اهداف عمومی دوره متوسطه از صنف (۷-۹):
۶	معرفی برنامه درسی صنف
۶	ارزش آموزش علوم دینی در دوره متوسطه
۱۱	چک لست ارزیابی مبتنی بر عملکرد
۱۱	نمونه چک لست اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در دروس علوم دینی
۱۲	نمونه چک لست اندازه گیری مهارتهای ارتباطی
۱۳	لوازم اجرایی برنامه درسی علوم دینی
۱۳	۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز
۱۳	۲- انتظار از معلمین علوم دینی
۱۳	الف: صلاحیت های عمومی
۱۳	ب: صلاحیت های اختصاصی
۱۳	۳- انتظار از مکتب
۱۳	۴- انتظار از خانواده
۱۴	فصل دوم
۱۴	راهنمای تدریس
۱۵	پلان سالانه مخصوص ولایات سردسیر
۱۵	پلان سالانه مخصوص ولایات گرمسیر
۱۶	صفات معلم خوب
۱۸	درس اول
۲۲	درس دوم
۲۶	درس سوم
۲۹	درس چهارم
۳۲	درس پنجم
۳۶	درس ششم
۴۰	درس هفتم
۴۳	درس هشتم
۴۷	درس نهم
۵۱	درس دهم
۵۴	درس یازدهم
۵۸	درس دوازدهم

۶۰	درس سیزدهم
۶۴	درس اول
۶۷	درس دوم
۶۹	درس سوم
۷۱	درس چهارم
۷۴	درس پنجم
۷۶	درس ششم
۷۸	درس هفتم
۸۱	درس هشتم
۸۴	درس نهم
۸۷	درس دهم
۹۰	درس یازدهم
۹۳	درس دوازدهم
۹۶	درس سیزدهم
۱۰۰	درس اول
۱۰۳	درس دوم
۱۰۷	درس سوم
۱۱۰	درس چهارم
۱۱۳	درس پنجم
۱۱۶	درس ششم
۱۱۹	درس هفتم
۱۲۲	درس هشتم
۱۲۷	درس نهم
۱۳۱	درس دهم
۱۳۴	درس یازدهم
۱۳۸	درس دوازدهم
۱۴۱	درس سیزدهم
۱۴۴	درس چهاردهم
۱۴۸	درس پانزدهم
۱۵۲	درس شانزدهم
۱۵۵	درس هفدهم
۱۵۸	درس هجدهم
۱۶۱	درس نوزدهم
۱۶۴	درس بیستم
۱۶۷	درس بیست و یکم
۱۷۰	درس بیست و دوم
۱۷۴	درس بیست و سوم

مقدمه

رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامه درسی در صنف رهنمایی میکند و ایشانرا با اهداف عمومی تعلیم و تربیت، روشهای تدریس، شیوه های ارزیابی و برنامه تدریس آشنا می سازد.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول در مورد اهداف تعلیم و تربیه، روشهای تدریس و شیوه های ارزیابی می باشد که معلمان عزیز را با مقاصد تعلیم و تربیه و رسالت معلمی آشنا میسازد، آنها یاد میگیرند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در ساحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی و اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبال میکنند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقیق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنند که از طریق ارایه محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینه تحقق این اهداف را فراهم کنند.

معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتوای برنامه (مضامین آموزشی)، نحوه ارتباط عمودی موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوه ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان و لوازم اجرایی برنامه درسی بیشتر آشنا میشوند. روشهای تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب با موضوع درسی است، برای مثال روشهای تدریس توصیه شده در درس سیرت یا فقه با آموزش زبان مادری فرق میکند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسیر، نحوه تدریس هر درس (پلان روزانه) و منابع و مآخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است. اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه بدلیل نداشتن وقت کافی ممکن است که فرصت تهیه پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط های خاصی از اهداف درس داشته باشند، در نتیجه روش تدریس آنها با یکدیگر فرق میکند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان های تدریس به گونه ای نوشته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکر است که شیوه تدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان محترم نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثرات یادگیری آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شک بهترین روش تدریس، روشی است که در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان محترم احساس رضایت را در چهره شاگردان ببینید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ های متن درسها، و سؤالات پایانی درس و یا فصل اختصاص داده شده است. به منظور توسعه دانش معلمان در هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظرات خود به مرکز نصاب تعلیمی میتوانند به بهتر شدن این رهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همه معلمان عزیز را در تربیت افراد صالح و با ایمان و مسؤول در برابر کشور عزیز ما افغانستان از خداوند متعال خواهانیم.

فصل اول

اهداف و روشهای تعلیم و تربیه

اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمی:

برتری انسان بر حیوانات و حتی بر همه مخلوقات به سبب علم و تربیه نیک وی است، قرآن کریم در مورد فضیلت علم می فرماید: (قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ) (الزمر: ۹). ترجمه: بگو آیا دانایان و نادانان برابر اند؟ یعنی هر گز برابر نیستند تنها خردمندانند که پندپذیرند.

تعلیم عبارت از انتقال معلومات و تجارب بشری به شاگردان و تربیه ایجاد ذهنیت و روش خاص در آنها به واسطه اقناع و پند مکرر است.

فایده تعلیم زمانی آشکار می گردد که در عمل پیاده شود، ذهنیت مطابق حقایق را ایجاد کند و بر روش مصلحت آمیز و مفید بانجامد.

انسان از محیط متأثر می شود و قابلیت پذیرش تربیه خوب و بد هر دورا دارا است، در حدیث شریف روایت است: «هر نو پیدا به فطرت سلیم تولد می شود، پدر و مادر (محیط) وی را یهودی، نصرانی و مجوسی می سازند.»

در قرآن کریم به اهمیت و فواید تربیت صراحتهای آمده، خداوند متعال می فرماید: (فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى) (الأعلى: ۹). ترجمه: (بار بار) یاد آوری کن، یقیناً که یاد آوری فایده می رساند. پس تعلیم و تربیه متناسب، مفید و هدف مند استعداد های بشر را در عرصه های مختلف علوم دینی، طبیعی و اجتماعی، رشد و توسعه می دهد، و ملت را قادر می سازد تا یک مشت، متراحم و متعاطف بر مشکلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی غالب آید و با عزت و وقار زیر پرچم استقلال با ملت های جهان زنده گی کند و قومی که اهمیت تعلیم و تربیه را نادیده بگیرد ناتوان می گردد و شعارهای مغایر با واقعیت های عینی جز عار و تمسخر دیگران، هیچ سودی برایش نمی رساند.

چون معلم مجری بخش اعظم پروسه تعلیم و تربیه است پس رسالت گران و بس مقدسی دارد، زیرا یگانه راه دگر گونی مثبت تعلیم و تربیه است، رسولان الهی که بهترین ابنای بشر اند، وظیفه ایشان فقط تعلیم و تربیه انسانها و رهنمایی به صراط المستقیم خدا بود.

از همین جهت معلم والای بشریت حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وظیفه خود را در معلمی حصر نموده می فرماید: (إنما بعثت معلماً) من فقط معلم مبعوث شده ام.

چون علوم بخش های متعددی دارد، فراگیری همه آنها که نیازهای جامعه بشری را مرفوع می سازد طبق اهمیت و مبرمیت از واجبات کفایی به حساب می روند، بناءً معلم و متعلم خیر، از نگاه اسلام در کار دین مشغول اند، زیرا وجیهه دینی خود، در رفع نیازمندی های جامعه و قیام بر مصالح آنها را انجام می دهند، پس عمل ایشان صواب است و اگر اخلاص و طلب اجر خداوندی با آن یکجا شود هر دو شرط عمل صالح (صواب بودن و اخلاص) را دارا می شود، واز موفقیت دنیا و آخرت بهره مند می گردند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان:

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان با در نظر داشت جامعه افغانی و انکشاف همه جانبه علم و دانش در جهت آموزش و پرورش قرار ذیل اند:

الف: اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویۀ ایمان و باور به همه چیزهای مؤمن به.
- توسعه بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط در پرتو قرآن و سنت.
- ایجاد روحیۀ خود شناسی به منظور خدا شناسی.
- تقویۀ روحیۀ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
- ایجاد روحیۀ نظم و دسپلین و رعایت ارزشهای قانونی.
- تقویۀ روحیۀ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی، و اجتماعی.

ب: اهداف علمی و آموزشی:

- در نتیجه پروسه های آموزشی نصاب تعلیمی شاگردان اهداف علمی و آموزشی زیر را کسب می نمایند.
- کسب و تقویۀ مهارت های آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان های رسمی و خارجی.
 - آموختن مهارت های آموزشی: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در مراحل آموزش و نتایج حاصله از آن.
 - تقویۀ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی، فرهنگی و فنی.
 - آموزش علوم، فنون تکنالوژی معاصر مهارت های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
 - کسب مهارتها جهت حل معضلات و پرابلم های فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری:

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی و هنر های سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمای ذوق و استعداد های هنری و زیبایی شناسی.
- آگاهی از تاریخ، فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.
- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیده جامعه افغانستان.
- انکشاف مهارت های هنری از طریق تمرین و فعالیت های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی واجتماعی:

تعقیب اهداف ذیل در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل محل منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.

- تقویۀ روحیۀ حفاظت از نوامیس دینی و ملی، تحکیم روابط خانواده بر اساس تساوی حقوق و اخلاق اسلامی.
- تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیر خواهی و ارتقای فضایل اخلاقی ضدیت با جنگ های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویۀ روحیۀ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال اینها.
- ایجاد روحیۀ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- ایجاد روحیۀ حل مسالمت آمیز اختلافات و برخوردها بطور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیۀ فرهنگ شکیبایی و تفاهم.
- تقویۀ روحیۀ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعۀ بین المللی.
- تقویۀ روحیۀ احترام به کرامت انسانی و اساسات حقوق بشر.
- رشد انکشاف روحیۀ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان.
- تقویۀ روحیۀ رعایت بزرگان همسایه گان شهروندان یا موازین جامعۀ مدنی.

اهداف اقتصادی:

- درک ضرورت انکشافی و اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیۀ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیۀ صرفه جویی و قناعت، و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیۀ حراست از بیت المال.

اهداف عمومی دورۀ متوسطه از صنف (۷ - ۹):

- شاگردانیکه دورۀ ابتدائی را موفقانه سپری نمایند طبق خواش شامل این دوره میشوند.
- هدف کلی این دوره مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقه شاگردان و با در نظر داشت ضرورت ها و امکانات کشور می باشد، اهداف این دوره را قرار ذیل میتوان در نظر داشت:
- ۱ - تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره های گذشته و آماده گی برای دورۀ بعدی.

- ۲- توسعه معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی.
- ۳- انکشاف روحیه خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند جل جلاله.
- ۴- تشخیص استعداد های شاگردان در رشته های مختلف درسی.
- ۵- گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در باره محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم، وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.
- ۶- انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویه زبانها مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سوئه علمی شاگردان در افاده مرامها به صورت تحریری و شفاهی.
- ۷- انکشاف روحیه اخوت، تعاون، صلح و همبستگی ملی، ضدیت با جنگ های نامشروع، قتل، خشونت، شکنجه، هراس افگنی و مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابت های سالم در کار های شایسته.
- ۸- رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعداد های آنها.
- ۹- پرورش روحیه مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیتهای دینی، فرهنگی و اجتماعی.
- ۱۰- پرورش علاقه شاگردان به کار وسیعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن.
- ۱۱- انکشاف مهارتهای سنجش خودی در مراحل آموزشی.
- ۱۲- مواظبت از صحت جسمی خویش.

معرفی برنامه درسی صنف

ارزش آموزش علوم دینی در دوره متوسطه

وزارت معارف وظیفه دارد که فرزندان کشور را انسانهای متدین، آگاه و متمدن بار آورد، و این کار مستلزم آن است که متعلمان عزیز ما در دوره تحصیلی بر علاوه علوم دینی با علوم اجتماعی، ریاضیات و ساینس نیز به طور دقیق آشنا شوند.

مطالعه علوم دینی متعلمین را با مفاخر دینی، علمی، ادبی و سیاسی آشنا می‌سازد و به آنها هویت دینی می‌بخشد، و ذهن شاگردان متجسس را به تجزیه و تحلیل در ارزشهای اسلامی وای می‌دارد و آنها را قادر می‌سازد تا خیر، سعادت و رفاه هر دو جهان را از ذلت و بد بختی تفکیک نمایند.

در جهان امروز که برخی آن را به دهکده جهانی یاد می‌کنند هر انسان نه تنها باید با نظریات، معتقدات و مذاهب کشور خود آشنا باشد، بلکه باید نظریات، معتقدات و مشخصات دینی و سیاسی مناطق و کشور های مختلف جهان را نیز بداند، تا بتواند در فضای صلح و همزیستی در پرتو اصول و اساسات اسلامی زنده‌گی بسر برد، پس دانشیکه این همه ضروریات را بر آورده می‌سازد به واسطه علوم دینی حاصل می‌گردد.

آموزش علوم دینی شاگردان را با قرآن، حدیث، احکام دین، اخلاق، سیرت پیامبر صلی الله علیه وسلم و ارزشهای دینی و انسانی که در دین مقدس اسلام نهفته است آشنا می‌سازد.

انسان که فطرتاً غریزه قدرت طلبی را دارد آموزش این علوم او را رهنمایی می‌کند تا از قوانین و ارزشهای اسلامی پیروی نماید و در اشباع غرایز خویش مطلق العنان نباشد. فرزندان ما باید با اصول و ارزشهای فردی و اجتماعی اسلامی آشنا باشند، تا بتوانند زنده‌گی آزاد داشته و از عزت و کرامت اسلامی برخوردار باشند.

آموزش علوم دینی روابط انسان را با خداوند جل جلاله و پیامبرش حضرت محمد صلی الله علیه وسلم که نمونه از اتباع و پیروی برای مسلمانان است استحکام می‌بخشد، که این علوم عبارتند از تفسیر، حدیث، فقه، عقاید، اخلاق، سیرت النبی صلی الله علیه وسلم و غیره علوم.

اهداف آموزش علوم دینی

آموزش علوم دینی در پهلوی ترسیخ عقیده اسلامی، معرفت احکام شریعت، اخلاق، طریقه و روش اصلاح فرد، جامعه، بشریت و مصالح زنده‌گی را به ما می‌آموزاند تا در پرتو آن فرزندان میهن ما بحیث اعضای سالم و مفید جامعه بار آیند و از اقوام مختلف یک امت قوی و عزتمند که با هم برادر و در چوکات شریعت اسلامی دارای حقوق متساوی باشد ایجاد گردد و در باز سازی مادی و معنوی جامعه، رشد و ترقی ملت مسلمان خود نقش سالم و فعال را ایفا نمایند.

روشهای تدریس در آموزش علوم دینی

روشهای تدریس نصاب تعلیمی دروس علوم دینی، مانند سایر رشته ها متنوع بوده ولی مضامین علوم دینی استراتیژی های بخصوصی را دارد که به محتوای موضوعات آن مناسب است.

در اینجا لازم است به استراتیژیهای پردازیم که با محتوای مضامین علوم دینی، شرایط افغانستان، سطح علمی و سن شاگردان سازگار باشد.

این استراتیژی ها بر این اصل استوار است که تعلیم بر محور شاگرد می‌چرخد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل می‌کند. تعلیم صحیح نیازمند استراتیژی های گوناگونی است که باید با محتوای مضمون متناسب باشد. مهمترین این استراتیژی ها عبارتند از:

۱- جستجو و حل مساله

استراتیژی حل مسایل یک استراتیژی است که سؤالات اساسی ای را مطرح می‌کند و شاگردان باید جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق تفحص معلومات و حقایق در مراحل زیر انجام دهند. تعیین مسأله انتخاب نمونه، فرضیه سازی، گردآوری بیان، راه حل های ذهنی یا طرح حل مساله، جمع آوری بیانات و تحلیل نتیجه گیری از بیانات، اظهار نظر با دقت بیشتر.

معلم می‌تواند از این استراتیژی در خلال ارایه مسایل (دینی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی) استفاده کند و شاگردان را به چند گروپ تقسیم نماید تا در باره راه حل های ممکن بحث کنند، معلم باید شاگردان را کمک کند و منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، عملیات تعلیم و تربیه را تنظیم نماید، آنها را تشویق نماید تا از مهارتهای خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲- تحلیل متن

از این استراتیژی در تدریس مضمون تفسیر، حدیث، فقه، سیرت میراث و اخلاق استفاده می‌شود، در این استراتیژی از متونی که از مراجع مختلف انتخاب می‌گردد استفاده می‌شود، این استراتیژی شامل مراحل زیر است. بعد از آنکه متن اصلی برای شاگردان توزیع شد، معلم آنها را می‌خواند. به شاگردان یک فرصت کوتاه می‌دهد تا متن را بخوانند و روی سؤالاتی که مطرح می‌شود فکر کنند. معلم و شاگردان در مباحثه گروپی روی جوابها بحث می‌کنند. معلم بین متن اصلی و سایر مواد ارتباط برقرار می‌کند.

۳- فراگیری فعالیت

در این نوع آموزش معلم شرایط آموزشی مناسبی را فراهم می‌سازد که شاگردان فعالیت های مناسبی را به دقت انجام دهند.

معلم هنگام فعالیت شاگردان باید موارد ذیل را مراعات نماید. تفاوتهای فردی میان شاگردان، فعالیت های مناسب و هدفمند، و تمرکز به مهارتهای عالی فکری. به مثال ذیل توجه فرمایید:

- حج رکن پنجم اسلام است. چند فرائض دارد؟ اماکنی را که در آن این فرائض انجام می‌یابد نام بگیرید.

۴- استراتیژی تدریس مستقیم

زمانی از این روش استفاده می‌شود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بیان و گفتگو ارایه کند. در این روش نقش اساسی را معلم ایفا می‌کند.

این روش برای تدریس موضوعات سیرت النبی ﷺ (مانند غزوه بدر) مناسب است. معلم می‌تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند.

۵ - استراتژی کار گروهی

در این روش شاگردان به چند گروه چهار تا شش نفری تقسیم می‌شوند، این روش شاگردان را به آموزش فعال از طریق گوش دادن صحیح و مهارت‌های بحث و گفتگو تشویق می‌کند، در این روش شاگردان هر گروه برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار می‌کنند. معلم می‌تواند از برخی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. از روش کار گروهی می‌توان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم نقشه اجرای یک نمایشنامه و غیره استفاده کرد.

۶ - روش بازی نقش

این روش از روشهای مهم آموزش فعال به شمار می‌رود در این روش از شاگردان خواسته می‌شود که نقش‌های معینی را که در زنده‌گی واقعی وجود دارد بازی کنند معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را ایفا کرد. معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص می‌کند و افراد را برای ایفای نقش‌های معینی انتخاب می‌کند. مثلاً معلم می‌خواهد که بیع نجش (فرب کار) را به واسطه شاگردان تمثیل کند. در این صورت یکی از شاگردان را برای نقش بایع، دیگری را برای نقش مشتری و سومی را برای نقش بیع مزایده (بازار تیزی) تعیین می‌کند و تمثیل را انجام می‌دهد.

۷ - روش تمرین

تمرین یکی از فوننی است که از قدیم در امر آموختن به کار رفته است. امروز که هدف‌های تربیتی در حیطه‌های دانشی ذهنی و مهارتی تنظیم می‌شود، مسئولیت معلم در دادن تمرین‌های مناسب به متعلم بیشتر می‌شود. تمرین انواع مختلفی دارد؛ مانند: تمرین تکراری، تمرین استنباطی، تمرین‌های چند جوابه، خانه خالی معلوماتی از تمرین‌های عملی می‌توان برای کسب مهارت در خواندن نقشه‌های تاریخی و جغرافیایی، و شجره‌نامه اصحاب کرام و رجال دین استفاده کرد.

۸ - روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمین با استفاده از مطالب چاپی، تشریح درس و سایر رسانه‌ها، در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه می‌کند، از جمله محاسن روش توضیحی این است که می‌توان مجموعه کامل از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوه منسجم به متعلمین آموخت، از محدودیت‌های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضر و آماده را دریافت می‌کند و درک‌های حقایق فعال نمی‌باشد. این روش در صورتی که با سایر روشها بکار برده شود موثر خواهد بود. در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی می‌توان از روش توضیحی استفاده کرد.

۹ - روش مباحثه گروهی

روش مباحثه یکی از کهن‌ترین روشهایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیه به کار رفته است. در روش مباحثه گروهی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروه تقسیم می‌کند برای هر گروه موضوع را مشخص می‌کند و از شاگردان می‌خواهد تا در باره آن بحث کنند در پایان یک نفر از اعضای گروه نتیجه را به اطلاع سایر شاگردان می‌رساند. بحث گروهی روشی است که به افراد فرصت می‌دهد تا نظریات، عقاید و تجارب خود را با دیگران در میان بگذارند اگر معلم در بحث گروهی نظارت نکند ممکن است که وقت گروه‌ها صرف صحبت‌های بی فایده شود. از این روش

می‌توان در آموزش موضوعات اجتماعی، قضاوت در مورد عملکرد قهرمانان تاریخی و یا مسایل مربوط راویان مشهور حدیث استفاده کرد.

۱۰ - روش واحد کار (پروژه‌یی)

روش واحد کار مستلزم بررسی، جمع‌آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کار عملی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت می‌گیرد در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایق شاگردان انتخاب میکند و از آنها می‌خواهد که در مورد آن به جمع‌آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند، بطور مثال: جمع‌آوری سنگ‌ها برای عملیه رجم جمرات در تدریس فقه، تهیه عکس از مناظر به کمک دوربین، مطالعه بنای تاریخی، تهیه نقشه غزوه از غزوات رسول الله علیه الصلاة والسلام و مطالعه در باره یک موضوع دینی، اجتماعی و غیره.

۱۱ - سیر علمی

سیر علمی یک فعالیت تجربی خارج از مکتب است و بیرون از صنف صورت می‌گیرد. مثلاً: بازدید از مساجد و اماکن تاریخی و اسلامی مانند مکه مکرمه، مدینه منوره و بیت المقدس و یا کتابخانه و موزیم آثار اسلامی و غیره.

۱۲ - روش پرسش و پاسخ

روش سؤال و جواب فنی است که میتوان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد. به خصوص در زمانی که معلم می‌خواهد توجه شاگردان را به تفکر در باره یک مفهوم جدید جلب کند از این روش استفاده می‌کند.

این فن ممکن است که برای مرور مطالبی که قبلاً تدریس شده است برای ارزیابی از میزان آموخته‌های شاگردان مورد استفاده قرار گیرد.

انواع سؤالهایی که معلم می‌تواند آنها را مطرح کرد، میتوان آنها را قرار شرح زیر خلاصه کرد:

۱ - سؤالات یاد آوری:

مثال: برای اولین بار وحی بر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم در کجا نازل شد؟

۲ - سؤالات مقایسه‌ای:

مثال: حالت زنده‌گی مسلمانان در مدینه منوره از حالت زنده‌گی آنها در مکه مکرمه چه تفاوت داشت؟

۳ - علت و معلول:

مثال: علت به شهادت رسیدن تعداد زیاد مسلمانان در غزوه احد چه بود؟

۴ - سؤالات توضیحی:

مثال: زکات را تعریف نمایید و مستحقین زکات کی‌ها اند؟

۵ - سؤال برای خلاصه کردن.

مثال: درس دوم حدیث را که در باره آداب خرید و فروش است بخوانید و خلاصه نمایید.

۶ - سؤال برای ذکر مثال:

مثال: حج به سه قسم است نام یکی از آنها را بگیرید؟

۷ - تجزیه و تحلیل:

غزوه بدر بالای مشرکین چه اثر گذاشت؟

۸- سؤال برای طبقه بندی:

مثال: طهارت مکان از جمله کدام فرایض نماز به شمار می‌رود؟

۹- سؤال برای نتیجه گیری:

مثال: اگر ما، در محیط زیست خویش از نهال شانی غفلت ورزیم چه مصایب را به بار می‌آورد؟

روشهای ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیله تشخیص میزان رسیدن به اهداف آموزشی است. ارزیابی تصویر روشنی از موفقیت روشها و فعالیتهای آموزشی به معلم میدهد. برای ارزیابی علوم دینی از روشهای مشابه با مضامین دیگر استفاده می‌شود. از آنجائیکه ارزیابی یکی از مهمترین برنامه های تربیتی است، آموزش یک درس مستلزم آن است که از جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به فراگیری زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل شود. برخی از مهمترین استراتژیهای ارزیابی به شرح زیر است:

روش استفاده از قلم و کاغذ

این روش که از آن در قلم و کاغذ استفاده میشود یکی از مهمترین استرژژی هایی است که قدرت شاگردان را در کار های مشخصی اندازه گیری می کند در این روش شاگردان به سؤالهای که به آنها داده می شود به صورت کتبی جواب می دهند. از این روش معمولاً در امتحانات چهارونیم ماهه و یا سالانه استفاده می شود. تا میزان فراگیری شاگردان برای دوره مشخصی ارزیابی گردد باید یاد آوری کرد که این نوع امتحان به حوزه شناختی و دانشی منحصر میماند.

روش ملاحظه (مشاهده):

در این روش معلم یا ملاحظه کننده تمامی حواس خود را متوجه شاگرد می کند تا او را در جای معین مراقبت نماید. هدف از این مراقبت این است که معلوماتی در باره شاگرد به دست آورده شود تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده شود، هنگام ملاحظه از وسایل مختلفی استفاده می شود؛ بطور مثال اندازه گیری گاهی عددی است و گاهی غیر عددی، بعد از اینکه معلم این اطلاعات را جمع آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل کرد تا نقاط قوت و ضعف شاگردان کشف شود در روش مشاهده از انواع چک لست ها استفاده می شود. چک لست ها انواع مختلف دارد. برای مثال چک لست سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چک لست سنجش عملکرد شاگردان چک لست سنجش مهارتهای ارتباطی. معلم به حیث مربی می تواند خود شخصاً در تهیه چک لست توجه کرده و بصفت مشاهد رفتار و عملکرد شاگردان اقدام کند. به نمونه ای از چک لست ها که برای اندازه گیری مهارت شاگردان در حل مسایل به کار میرود، توجه نمایید:

چک لیست ارزیابی مبتنی بر عملکرد

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (۴)
۱	روش				
۲	مشخص کردن مسأله و تحلیل آن				
۳	ارایه				
۴	جمع بندی مطالب و تحلیل آنها				
۵	تصمیم گیری				

در این روش شاگرد باید آنچه را که در جریان زنده گی واقعی آموخته است، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارت‌هایش را نشان دهد. در این روش به معیارهایی مانند توضیحات شاگرد، انجام نقش یا رول، همکاری در گروپ، انجام کار فردی و سایر فعالیت‌ها توجه میشود.

نمونه چک لیست اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در دروس علوم دینی

شماره	معیارها	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح و صحیح ارتباط برقرار میکند			
۲	از اصطلاحات و مفاهیم و محتوای مضامین علوم دینی استفاده می کند			
۳	به طرف همه شاگردان نگاه میکند			
۴	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است			
۵	به سؤالات شاگردان با جرأت و اطمینان جواب میدهد			
۶	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف میکند			
۷	عناصر مهم محتوا را تعیین میکند			
۸	از کتب علوم دینی مربوط به درس استفاده میکند			
۹	از مواد آموزشی متنوع به روش درست استفاده میکند			
۱۰	مطلب خود را در وقت معین انجام میدهد			

۳- چک لیست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای اندازه گیری کسب مهارت های ارتباط با دیگران به کار گرفته میشود. نصاب مضامین دینی بر انکشاف مهارت های ارتباطی استوار است. در این استراتژی معلومات از جریان فعالیت های ارتباطی شاگرد، نحوه تفکر و روش او در حل مسایل، جمع آوری میشود. به مثال ذیل توجه کنید:

نمونه چک لیست اندازه گیری مهارت های ارتباطی

شماره	مهارت های ارتباط	بلی	نخیر
۱	افکار ابتکاری را برای دیگران طرح میکند		
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را میپذیرد و از نظر خود دست بر میدارد		
۳	به اندیشه های دیگران ارج می گذارد		
۴	در کاری که به او سپرده شده، احساس مسؤولیت میکند		
۵	با دیگران همکاری میکند		

توجه: بخشی از نمره صنفی شاگردان از طریق ملاحظه معلم از عملکرد شاگردان در صنف مشخص میشود. و بقیه آن به تصمیم اداره ارزیابی در وزارت معارف بستگی دارد.

لوازم اجرایی برنامه درسی علوم دینی

۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز

تخته سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، کتاب های مربوط به علوم دینی، کامپیوتر و اینترنت در صورت دسترسی، تصاویر و فلم های مستند و متعلق به مضامین سیرت النبی صلی الله علیه وسلم.

۲- انتظار از معلمین علوم دینی

الف: صلاحیت های عمومی

داشتن لیسانس در علوم شرعی یا اقلأ فوق بکلوریا، آشنایی با مضمونیکه درس می دهد، آشنایی با مشخصات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش های تدریس و شیوه های ارزیابی از دانسته های شاگردان علاقمند به شغل معلمی، داشتن صلاحیت اخلاقی

ب: صلاحیت های اختصاصی

- آشنایی با برنامه درسی و شیوه های تدریس دروس مختلف علوم دینی
- توانایی در طراحی پلان یادگیری برای دروس مختلف
- توانایی اداره صنف های درسی
- توانایی استفاده از وسایل کمک آموزشی

۳- انتظار از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای برنامه (تهیه کتب، رهنمای معلم و لوازم آموزشی)
- برقراری ارتباط منظم با والدین
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامه زمانی
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان
- ایجاد کتابخانه در مکاتب
- تهیه کتاب های مورد نیاز معلمان با همکاری خانواده ها

۴- انتظار از خانواده

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شان
- با خبر بودن از پیشرفت درسی اطفال شان
- همکاری با اداره مکتب

فصل دوم

راهنمای تدریس

در فصل اول این راهنما شما معلمان ارجمند با کلیات برنامه درسی، روش های تدریس و شیوه ارزیابی از این برنامه آشنا شدید، در این فصل با پلان سالانه و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانه تدریس: نشان می دهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق می کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می شود و دو هفته ماه جدی به امتحان اختصاص داده شده و در هفته آخر شاگردان به رخصتی می روند. در پایان ماه بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحان اختصاص داده شده و شاگرد به رخصتی می روند.

در ولایات سردسیر سال تعلیمی از (پانزده حوت) آغاز می شود. امتحانات پایان نیم سال تعلیمی در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز شده، شاگردان در دوهفته اول ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی می روند. امتحانات پایان سال در دوهفته اول ماه قوس شروع می شود. و پس از آن شاگردان به رخصتی آخر سال می روند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۸ هفته است. برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد ۲۸ تقسیم می کنیم. عدد بدست آمده نشان می دهد که شما معلم عزیز در هر هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان سالانه مخصوص ولایات سردسیر

فصل	ماه	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا				
تابستان	سرطان			امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی		
	سنبله				
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

پلان سالانه مخصوص ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
خزان	میزان				
	عقرب				
	قوس				
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو				
	حوت				
بهار	حمل				
	ثور				
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

صفات معلم خوب

- ۱_ معلم باید تقوی، دیانت و اخلاق حمیده داشته باشد.
- ۲_ معلم باید خلوص نیت داشته باشد.
- ۳_ معلم باید فروتنی، تواضع و خاکساری داشته باشد.
- ۴_ معلم باید خوش خلق باشد.
- ۵_ معلم باید عزت نفس داشته باشد.
- ۶_ معلم باید صاحب عزم و اراده قوی باشد.
- ۷_ معلم باید اعتماد به نفس داشته باشد.
- ۸_ معلم باید دارای صلاحیت های علمی باشد.
- ۹_ معلم باید فضای صمیمیت را ایجاد نماید.
- ۱۰_ معلم باید شکیبایی داشته باشد و مشکلات را تحمل نماید.
- ۱۱_ معلم باید بر شاگردان دلسوز و مهربان باشد.
- ۱۲_ معلم باید از مشخصات شاگردان اطلاع داشته باشد.
- ۱۳_ معلم باید در فهماندن مطالب به شاگردان کوشا باشد.
- ۱۴_ معلم باید به مسایلی که نمی داند اعتراف نماید.
- ۱۵_ معلم باید نظافت و پاکیزه گی را رعایت نماید.
- ۱۶_ معلم باید وجایب و مسؤولیت های دینی و ملی خود را بجا آورد.
- ۱۷_ معلم باید نظریات و آراء شاگردان را بشنود.
- ۱۸_ معلم باید باشاگردان روابط نیک و حسنه داشته باشد.
- ۱۹_ معلم باید بالای مضمونی که تدریس می کند حاکمیت کامل داشته باشد.
- ۲۰_ معلم باید بلاغت و فصاحت زبانی داشته باشد.
- ۲۱_ معلم باید شروع و ختم درس را با دعا نماید.
- ۲۲_ معلم باید برای شاگردان در همه زمینه ها نمونه و سرمشق باشد.

بخش حدیث شریف

درس اول

عنوان: اهمیت نهال شانی و کشت کردن

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- معنا، راوی وفایده حدیث را بدانند.
- اهمیت نهال شانی و کشت کردن را در سر سبزی محیط زیست بدانند.
- اهمیت نهال شانی و کشت کردن را دانسته آنرا در زنده گی خود عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱ - معلومات در مورد راوی حدیث:

راوی این حدیث انس بن مالک (رض) است.

مادر حضرت انس (رض) ام سلیم دختر ملحان نام داشت وی خواهر ام حرام بود که ام حرام خاله رضاعی پیامبر (ص) بود. خداوند (ج) به برکت دعای پیامبرش برای حضرت انس (رض) مال و دارایی، فرزندان و عمر زیادی داده بود. حضرت انس (رض) می فرماید: خداوند (ج) برای من آنقدر اولاد (فرزندان، نواسه ها) زیاد داده بود که صد تن آنها پیش روی خودم دفن گردیدند، و خداوند (ج) برایم عمر زیاد اعطا نمود.

مؤرخین می گویند: تنها در اثر مرض طاعون (عمواس) هشتاد تن از اولاده انس (رض) شهید گردیدند.

حضرت انس (رض) تا زمان خلافت اموی ها و عباسی ها زنده بود که بسیاری از فرزندان و نسل او قاضی و وزیر بوده اند. حضرت انس می فرماید: زمانی که خدمت پیامبر (ص) را می نمودم هشت ساله بودم و زمانی پیامبر (ص) وفات نمود هژده ساله بودم.

از حضرت انس (رض) روایت شده است: (من ده سال خدمت پیامبر (ص) را نمودم که پیامبر (ص) به اندازه (اف) سخن بد برایم نگفت، و همچنان برایم نگفت که این کار را چرا کردی و یا نکردی) متفق علیه.

حضرت انس (رض) از جمله آخرین صحابه بود که وفات نمود و بعد از آن ابو الطفیل عامر بن واثله الیسی (رض) وفات نمود. بعضی مؤرخین می گویند: انس (رض) در کوفه وفات نمود اما برخی دیگر می گویند که در بصره وفات نموده است. در مورد وفات حضرت انس (رض) سه روایت نقل گردیده است. یکی سال وفات وی را سال ۹۲ هجری و دیگری سال ۹۳ و سوم سال ۹۹ هجری دانسته است. (الباعث الحثیث) نوشته ابن کثیر.

۲ - اهمیت نهال شانی و کشت نمودن:

در شریعت اسلامی در مورد آباد نمودن زمین و زیبا نمودن آن نصوص زیادی آمده است و فضایل زیادی در مورد نشانیدن درختان، و کشت نمودن ذکر شده است.

در حدیثی آمده است: اگر قیامت برپا شود و در دست شما نهالی وجود داشته باشد باید آنرا بنشانید. (مسند احمد).

نهال شاندن صدقه جاریه است هر گاه انسانی وفات نماید، انسان و یا حیوانات از درختی که شانده است بهره ببرند ثواب آن بعد از مرگش به او می‌رسد. در حدیث دیگری آمده است: (هر کسی بدون ظلم آبادی یی را می‌نماید یا نهالی را می‌شاند فایده آن برایش تا وقتی می‌رسد که مخلوقات خداوند (ج) از آن بهره بگیرند) مسند احمد.

علمای کرام می‌گویند که کدام کسب بهتر است؟ عده یی از علما تجارت را بهترین کسب می‌دانند عده یی صناعت دستی و بعضی دیگر زراعت را بهترین کسب می‌دانند که امام نووی (رح) این نظر را پسندیده است.

به این اساس شریعت اسلامی مسلمانان را تشویق به کار و عمل نموده است که این (کار نمودن) پاداش دنیوی و اخروی دارد.

۳ - فایده کشت وزراعت:

کشت وزراعت فایده دنیوی، اجتماعی و فردی زیادی دارد زیرا فرد از آنچه زراعت نموده است فایده می‌گیرد و همچنان باعث رشد و انکشاف اقتصادی و اجتماعی جامعه می‌گردد، در صورتی که افراد جامعه به کشت وزراعت رو نیاورند جامعه هیچگاه به رشد و انکشاف اقتصادی دست نمی‌یابد.

همچنان زراعت و نهال شانی کشور را از خطر آلوده گی هوا نگه داشته و سطح درجه حرارت را پایین می‌آورد و از خطر سیلاب ها و آفات طبیعی جلوگیری می‌کند که این خود راز آسایش فردی و اجتماعی جامعه است.

درخت است که هم سایه، و هم غذا می‌دهد، و هم دوا از او ساخته می‌شود، و هم زیبا است. در بعضی روایات آمده است که هر پیامبر کسب و کاری داشت. حضرت آدم (ع) در روی زمین چیز های دانه دار را کشت می‌نمودند.

در حدیث شریف آمده است: زراعت رزق پاکی است، کسی که حرام نخورد خداوند (ج) دعای او را قبول می‌کند.

۴ - معنای کلمات:

حدیث متفق علیه: به احادیثی گفته می‌شود که آنرا امام بخاری و امام مسلم (رح) در صحیحین خود آورده اند.

غرساً: از باب غرس یغرس غرساً است به معنای نشاندن نهال در زمین است.

زرعاً: از باب زرع، یزرع، زرعاً است که به معنای کشت وزراعت دانه ها در روی زمین است.

الطیر: پرنده یی است که در هوا پرواز می‌کند یا از جمله پرنده گان باشد و یا از جمله حشرات، مانند: بلبل، ملخ ها و دیگر پرنده ها و حشرات پرواز کننده، اما در زبان عربی معنای (الطیر) زیاد تر بر پرنده های وحشی استعمال شده است.

بهیمه: چهار پایانی اند که صدای مبهمی دارند اما در زبان عربی به استثنای حیوانات وحشی درنده به حیوانات اهلی نیز استعمال می‌گردد.

کاربن دای اکساید: یک گاز مرکب است که از سوختن مواد کاملاً سوخته به دست می‌آید.

اکسیجن: یک ماده حیاتی است که بدون تنفس نمودن آن زنده گی نا ممکن است.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام و احوال پرسی، خود را به شاگردان معرفی می کند، صنف را منظم می نماید. بعد از گرفتن حاضری، کامیابی شاگردان از صنف هفتم به هشتم و سال نو تعلیمی را برای آنها تبریک می گوید.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند و رهنمایی های معلم را عملی می کنند و به سخنان او گوش می دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم نخست الفاظ حدیث را می خواند سپس متن حدیث را توسط شاگردان لایق با آواز بلند می خواند و شاگردان جا های مشکل درس را با خود یاد داشت می کنند. - معلم محترم شاگردان را در درس با خود شریک می سازد و عبارات درس را با الفاظ ساده و وروش دلنشین تقدیم می کند تا اینکه همه شاگردان استفاده نمایند و به اهداف درس دست یابند. ۱- معلم محترم راوی حدیث را معرفی می نماید. ۲- حدیث شریف را برای شاگردان معنا می کند. ۳- حکمت و فواید حدیث را برای شاگردان مشخص می سازد. ۴ توجه شاگردان را به اهمیت حدیث معطوف می دارد تا اینکه آنرا در زنده گی خود عملی نمایند. - فعالیت هر درس را در جایش مطرح می نماید. - همچنان فواید بدست آمده از حدیث شریف را تشریح می نماید و با اشتراک شاگردان فواید دیگر حدیث شریف را بیرون می کند و در فهماندن شاگردان کوشش می نماید، شاگردان را قانع می کند که اسلام در تمام ساحات زنده گی، رهنمایی های سودمند دارد. در اخیر نکات مهم درس را خلاصه می کند، به سؤالات شاگردان جواب می دهد و اشتباهات آنها را با شفقت و مهربانی اصلاح می کند. از اینکه شاگردان اهداف درس را فهمیده اند خود را مطمئن می سازد.	شاگردان باید به درس متوجه باشند. شاگردان به تشریح درس گوش می دهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: ۱. کشت و نهال شانی در حفظ محیط زیست و پاکی هوا نقش مهمی دارد.	شاگردان باید به خلاصه درس

گوش دهند.	۲. کشت ونهال شانی زنده گی حیوانات را تضمین می کند. ۳. کشت ونهال شانی کوهها، دشت ها وزمین را زیبایی می بخشد. ۴. اسلام نهال شانی را از دیر زمانی کار درست دانسته وبر آن تاکید ورزیده است. ۵. کشت راهی برای تامین زنده گی، کاهش گرسنگی، مبارزه با بیکاری ونمونه یی از پیشرفت وانکشاف جامعه می باشد. ۶. مسلمانان باید کاری را انجام دهند که فایده آن نه تنها به بنده گان برسد بلکه برای تمام زنده جان ها برسد تا از این راه مستحق پاد داش شوند. ۷. آماده نمودن غذا ثواب دارد. ۸. شانیدن نهال صدقه جاریه است.	
شاگردان به سؤالات جواب می دهند.	ارزیابی: معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند. ۱. راوی حدیث شریف را معرفی کنید. ۲. معنای حدیث شریف را بطور مختصر بیان نمایید. ۳. فواید حدیث شریف را ذکر کنید.	۵ دقیقه
شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام دهند.	کار خانه گی: معلم محترم در مورد کار خانه گی رهنمای مناسب برای شاگردان ارایه می دارد.	۵ دقیقه

درس دوم

عنوان: راست گفتن هنگام فروش

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. راوی حدیث شریف را بشناسند، معنی فایده و حکمت حدیث را بدانند.
۲. اهمیت و ارزش راست گفتن را بدانند و از زیان های دروغ گفتن باخبر شوند.
۳. راستی و صداقت را بالای خود عملی نموده و عادت خود بسازند.

دانش لازمی برای معلم

۱ - راوی حدیث شریف

عبد الله بن عمر از جمله صحابه است که احادیث زیادی را از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت نموده است و در سال سوم بعثت تولد گردیده است. عبد الله بن عمر (رض) بسیار فقیه بود، بعد از وفات پیامبر (ص) اصحاب پیامبر (ص) در بسا مسایل به عبد الله بن عمر مراجعه می نمودند. عبد الله تمام عملکرد های پیامبر اسلام (ص) را عملی می کرد. در خوردی یکجا با پدرش ایمان آورد، ده ساله بود که به مدینه منوره هجرت نمود، بخاطر اشتراک در غزوه بدر نزد پیامبر (ص) آمد اما پیامبر (ص) بخاطر کمی عمرش برای او اجازه اشتراک در غزوه بدر را نداد. در غزوه احد همین کار صورت گرفت؛ اما در غزوه خندق اشتراک نمود در آن هنگام عمر وی پانزده سال بود و در وقت فتح مکه بیست ساله بود.

عبد الله بن عمر میانه قد بود، رنگ گندمی داشت، مو هایش تا سر شانه بود، صحت خوب و جسم قوی داشت. انسان عابد و پرهیز گار بود، از فتنه و کشمکش دوری می جست، در سوء تفاهماتی که میان صحابه صورت می گرفت نقس میانجی داشت.

شرح حدیث

۲ - صداقت و راست گویی

مسلمان باید صادق و راستگو باشد، تفاوتی میان سخنان و عملش وجود نداشته باشد، چیزی را با زبان می گوید در عمل پیاده نماید، در زنده گی عملی از دروغ گفتن خود را نگه دارد زیرا راست گویی نشانه ایمان و دروغ گویی نشانه نفاق است، پیامبر (ص) می فرماید: (علامه منافق سه چیز است: هر گاه سخن بگوید دروغ گوید، هر گاه وعده نماید خلاف ورزی کند و هر گاه امانت به او سپرده شود در آن خیانت کند).

راست گفتن صفت پیامبران علیهم السلام و مردان نیک می باشد، خداوند (ج) برای راستگویان وعده مغفرت گناهان و پاداش بزرگ را نموده است. صدق و راستگویی انسان را به کار های نیک و می دارد و دروازه خیر و برکت را به روی او می کشاید خصوصاً در معاملات داد و ستد (خرید و فروش) زیرا پیامبر (ص) می فرماید: (فَإِنْ صَدَقًا وَبَيْنَا بُورِكَ لَهْمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا.) البخاری.

ترجمه: اگر بایع و مشتری در معامله خویش راست گفتند در آن برکت است و اگر با یکدیگر دروغ گفتند و حقیقت را پنهان نمودند معامله خرید و فروش آنها بی برکت و از بیخ برکنده می شود).

راست گفتن از اساسات دین مبین اسلام، و سبب پیشرفت جامعه انسانی است و بدون آن ساختن نظام و دوام آن ناممکن است.

دروغ گفتن در معاملات در میان مردم دشمنی، جنگ و نفرت را به وجود می آورد. راستگوی نه تنها با زبان گفته شود بلکه باید در عمل، اراده و نیت پیاده گردد. ضد راست گفتن دروغ گفتن می باشد که در جامعه بی اعتمادی، نا امنی را بار آورده و ارزشهای مادی و معنوی را از بین می برد و جامعه را به سوی بدبختی سوق می دهد.

۳- هر نوع فریب نا روا است

دروغ گفتن و مردم را فریب دادن در تمام ساحات زنده گی، یک عمل نا روا است. دروغ گفتن اگر توسط فرد و یا مجموعه ای از افراد باشد و یا در خرید و فروش و معاملات دیگری صورت بگیرد و یا معلومات نادرست به کسی داده شود یک عمل زشت و ناپسند می باشد.

فریب دادن به کسی در کیفیت و کمیت جنس عمل ناروا و حرام است، مانند: کم نمودن وزن هنگام فروختن چیزی، چیزی را به قسم به فروش رساندن، توصیف نمودن اجناس، تظاهر نمودن به تقوا نزد مشتری، به مشتری وعده دادن به شکلی که از ادای آن عاجز باشد.

۴- از امت من نیست

در بخش اخیر حدیث آمده است که کسی امت مرا فریب می دهد از جمله پیروان و گروه ما نیست. در این بخش حدیث شریف دو موضوع نهفته است یکی اینکه از جمله گروه ما نیست به این معنا که مسلمان نیست. و معنای دیگر از جمله پیروان ما نیست که معنای اخیر مراد حدیث می باشد.

در حدیث دیگری آمده است: پیامبر (ص) از پهلوی شخصی می گذشتند که مواد غذایی را به فروش می رسانید، پیامبر (ص) برایش گفتند مواد را چگونه به فروش می رسانی؟ خداوند (ج) به پیامبر (ص) در مورد کیفیت مواد فروشی وحی نمود که دست خود را داخل مواد غذایی کند. زمانی که پیامبر (ص) دست مبارک خود را داخل مواد غذایی نمود دید که زیر مواد تر است پیامبر (ص) فرمودند: (از جمله امت ما نیست کسی که ما را فریب بدهد) صحیح مسلم

۵- معنای کلمات

احتکار: نگهداشتن مواد غذایی جهت بلند رفتن قیمت آن.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام و احوال پرسی، صنف را منظم می نماید. بعد از گرفتن حاضری، در باره درس گذشته از شاگردان پرسش می کند. - حدیث اول راجع به کدام موضوع بود؟ - فواید حدیث اول را کی گفته می تواند؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید را بالای تخته می نویسد.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. شاگردان به رهنمایی معلم عمل می نمایند. شاگردان به سؤالات جواب می دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم حدیث را توسط شاگردان لایق با آواز بلند می خواند و اشتباهات آنها را اصلاح می کند. - معلم محترم معنای حدیث را توسط شاگرد دیگری می خواند، حکمت حدیث را بالای شاگرد دومی می خواند و فواید حدیث را بالای شاگرد سومی می خواند. معلم محترم در مورد فواید حدیث با شاگردان مناقشه می نماید. معلم محترم مطالب عمده حدیث را با عبارات ساده و روش مناسب تقدیم می کند البته به شکلی که هر شاگرد از آن بهره مند گردد، مانند: ۱- شناخت راوی حدیث. ۲- شرح نمودن فواید و حکمت حدیث. معلم محترم شاگردان را قانع می سازد تا فواید حدیث را در زنده گی خود عملی کنند، و به کمک شاگردان کوشش می نماید تا فواید دیگر حدیث را بیرون کنند، و در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می کند. و از اینکه شاگردان اهداف درس را فهمیده اند خود را مطمئن می سازد.	شاگردان خواسته های درسی معلم را عملی می کنند. شاگردان دیگر به به درس نگاه کنند و مطالب ضروری را با خود یاد داشت نمایند. شاگردان به مطالب درس توجه جدی نمایند و خود را در جریان درس شریک سازند. شاگردان باید به شرح معلم گوش فرا دهند. شاگردان برای بدست آوردن فواید دیگر حدیث با معلم همکاری نمایند.

شاگردان باید به خلاصه درس گوش دهند.	خلاصه درس: ۱. برای هر مسلمان لازم است که در تمام ساحات زنده گی خود صادق باشند و از هر نوع فریب کاری دوری گیرند. ۲. برای حاکمان و صاحبان قدرت لازم است که از نرخ مواد و کیفیت آن نگهداری نمایند. ۳. پاکی در معاملات از دید اسلام بسیار عمل پسندیده است. ۴. فریب دادن در گفتار و عملکرد ها، کاری بدی است. ۵. یگانه اقتصادی که بر مبنای شفافیت استوار است عبارت از، اقتصاد اسلامی می باشد.	۵ دقیقه
شاگردان به شکل فردی و گروهی به سؤالات معلم به شکل مؤدبانه جواب می دهند.	ارزیابی: معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند: ۱. زنده گی عبدالله بن عمر (رض) را به شکل مختصر بیان نمایید. ۲. فریب کاری در جامعه چه نتایج بدی را به بار می آورد؟ واضح سازید. ۳. سه فواید حدیث شریف را بنویسید. ۴. کلمات زیر را معنا کنید: ا - حَسَنه. ب - فَأَدْخَلَ يَدَهُ. ج - فَمَنْ غَشَّنَا.	۵ دقیقه
شاگردان مطابق رهنمایی معلم کار خانه گی را به دقت انجام می دهند و قسمت آخر حدیث شریف (من غشنا فليس منا) را حفظ می نمایند.	کار خانه گی: معلم محترم در مورد کار خانه گی رهنمایی مناسب برای شاگردان ارایه می دارد.	۵ دقیقه

درس سوم

عنوان: حقوق همسایه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. حدیث شریف رابه شکل درست وبدون اشتباه خوانده بتوانند.

۲. معنای حدیث، حکمت وفایده آنرا بدانند.

۳. حقوق همسایه ها را بدانند.

۴. اهمیت بر خورد نیک با همسایه ها را بدانند.

دانش اضافی:

۱ - معلومات در مورد راوی حدیث:

معلومات در مورد راوی حدیث در درس اول بیان شده است.

۲ - معلومات در رابطه به حدیث شریف:

(در حدیث شریف آمده است: (در روز قیامت بسیار همسایه هایی هستند که با همسایه های دیگر در گیر اند ومی گوید ای خداوند (ج) این آن همسایه من است که بر روی من دروازه های نیکی را بسته بود.

در حدیث دیگر آمده است: (مسلمان کامل نیست کسی که شکم خود را سیر کند ودر نزدیکی او همسایه اش گرسنه باشد.) ابوامامه (رض) می فرماید: من از پیامبر (ص) در حجة الوداع در حالتی شنیده بودم که پیامبر (ص) در اسب خود سوار بود ومی گفت: «ای مردم برای شما در مورد همسایه وصیت می کنم»

ابوذر (رض) می فرماید: پیامبر برایم گفت: ای ابوذر هنگامی که چیزی را می پزی آب آنرا زیاد کن ودر فکر همسایه های خود باش.

همچنان در حدیث دیگری آمده است: (من کان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يؤذ جاره). مسند احمد.

ترجمه: کسی که به خداوند (ج) و روز آخرت ایمان داشته باشد، پس او به همسایه خود ضرر نمی رساند).

۳ - شناخت همسایه

وقتی از همسایه نام برده می شود در ذهن ما همسایه نزدیک خانه ویا قریه خطور می کند در حالی که رفیق صنف، رفیق راه، رفیق سفر، رفیق کار، رفیق دفتر همه مفهوم همسایه را دارند. همه اینها مانند همسایه نزدیک خانه وقریه حقوق دارند. در مورد همسایه خانه وقریه روایات مختلفی آمده است: حضرت علی (رض) می گوید: کسی که آواز شما را می شنود او همسایه شما است. بعضی مردم می گویند: کسی که نماز صبح را در مسجد یکجا باشما می خواند همسایه گفته می شود. ام مؤمنین حضرت عائشه (رضی الله عنها) می گوید: حد (تعداد، اندازه) همسایه ها چهل خانه است، خانه های پیش رو، خانه های پشت سر، خانه های طرف راست وخانه های طرف چپ، و در عصر حاضر (خانه های منزل پایین و منزل بالا)

حقوق همسایه ها سه نوع است:

همسایه هایی که سه حق دارند.

همسایه هایی که دو حق دارند.

همسایه هایی که سه حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که هم همسایه، و هم مسلمان و هم اقارب باشند.

همسایه هایی که دو حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که هم همسایه، و هم مسلمان باشند.

همسایه هایی که یک حق دارند عبارت از همسایه هایی اند که کافر باشند این همسایه ها تنها حق همسایگی را دارند.

۴ - حقوق همسایگان:

حقوق همسایه ها در سه کلمه خلاصه می شود:

۱ - هر نوع نیکی با همسایه ها نمودن، مانند: هدیه دادن، سلام دادن، با پیشانی باز رو برو شدن، از او احوال پرسی نمودن و در مشکلات با همسایه کمک نمودن.

۲ - خود داری کردن از هر گونه ضرر رساندن به همسایه ها، خود داری از استعمال الفاظ بد در برابر همسایه، انداختن آب و دیگر مواد مانند: شیشه، خراب کردن راه و دیدن به خانه همسایه و خود داری کردن از تمام کار هایی که باعث آزار و اذیت همسایه می شود.

۳ - چشم پوشی از اشتباهاتی که همسایه مرتکب می شود.

کسی که در مقابل نادان و جاهل از صبر و حوصله مندی کار می گیرد و یا با کسی نیکی می کند که از او بدی دیده است چنین شخصی بسیار کار بزرگ و پسندیده را انجام داده است. کسی که این کار را با همسایه می نماید خداوند (ج) برایش پاداش بزرگ می دهد.

۴ معنای کلمات:

۱ - جبریل علیه السلام: از ملائکه های مقرب خداوند (ج) است که به پیامبران (ص) وحی می آورد.

۲ - یوصینی: برایم وصیت می کرد.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسی، گرفتن حاضری و دیدن کار خانه گی، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می کند: - کی می تواند حدیث را از یاد بگوید؟	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. شاگردان کار خانه گی خود را به معلم می سپارند. شاگردان به نوبت به سؤالات معلم

	- کی می تواند حدیث را ترجمه نماید؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید را بالای تخته می نویسد و درس را آغاز می کند.	
جواب می دهند. شاگردان به سؤالات جواب می دهند.		
۲۵ دقیقه تقدیم درس: - معلم محترم در قدم اول به شکل نمونه یی متن، معنای کلمات و ترجمه حدیث شریف را می خواند سپس از شاگردان می خواهد که حکمت و فواید حدیث شریف را با آواز بلند بخوانند. - معلم محترم معنای حدیث را توسط شاگرد دیگری می خواند، حکمت حدیث را بالای شاگرد دومی خوانده و فواید حدیث را بالای شاگرد سومی می خواند. معلم محترم مطالب عمده حدیث را با عبارات ساده و روش مناسب تقدیم می کند البته به شکلی که هر شاگرد از آن بهره مند گردد و به اهداف درس دست یابند، مانند: ۱- شناخت راوی حدیث. ۲- شرح نمودن فواید، حکمت ترجمه حدیث شریف. معلم محترم فعالیت درس را به شکل گروهی مطرح می کند. معلم محترم نکات عمده درس را به شکل خلاصه جمع می کند.	شاگردان به تدریس معلم توجه نمایند. یکی از شاگردان ممتاز درس را به آواز بلند بخواند. شاگردان به شرح معلم واریه معلومات او گوش دهند. شاگردان سؤالات را به شکل گروهی جواب بدهند.	
۵ دقیقه خلاصه درس: ۱. شناخت همسایه ها. ۲. تاکید دین مبین اسلام بر حقوق همسایگی. ۳. ارتباط برقرار نمودن پیامبر ﷺ به شکل همیشگی با جبرئیل (ع). ۴. خود داری از رساندن هر نوع آزار به همسایه و حقوق همسایگی را بجا آوردن.	شاگردان باید به خلاصه درس گوش دهند.	
۵ دقیقه ارزیابی: معلم شاگردان را به شکل گروهی و فردی ارزیابی می کند و خود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می سازد.	شاگردان مطابق رهنمایی معلم به سؤالات جواب می دهند.	
۵ دقیقه کار خانه گی: معلم شاگردان را در مورد دادن کار خانگی مناسب رهنمای لازم می نماید.	شاگردان حدیث شریف را با معنای آن حفظ می نمایند و در مورد یکی از موضوعات انتخاب شده از طرف معلم مقاله بنویسند.	

درس چهارم

عنوان: گناه رساندن ضرر به همسایه

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. راوی حدیث را بشناسند.
۲. به حکمت حدیث و فایده آن آشنایی یابند.
۳. عظمت گناه اذیت رساندن به همسایه را درک نمایند.
۴. احساسی در ذهن خود در یابند تا از رساندن اذیت به همسایه اجتناب ورزند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- معلومات در باره راوی

نام او در جاهلیت عبدالشمس بود، پیامبر (ص) نامش را عبدالرحمن گذاشت، نام پدرش صخر از قبیله دوس بود و به ابوهیره شهرت داشت.

در سال هفتم هجرت بعد از صلح حدیبیه و قبل از غزوه احد اسلام آورد و در همین غزوه اشتراک نمود هنگامی که به مدینه تشریف آورد، در مسجد نبوی (ص) جای که دیگر اصحاب کرام مسکن گزین بودند جهت فرا گرفتن علم مسکن گزید، و با شکم نیمه گرسنه بخاطر آموختن علم از پیامبر (ص) روز و شب را سپری می نمود و از جمله اصحاب صفه بود، تعداد اصحاب صفه به هفتاد تن می رسید. اینکه چگونه به ابوهیره شهرت پیدا کرد می فرماید: هنگامی که قبل از اسلام گوسفند می چراندم پشک کوچکی داشته بودم. وقتی به صحرا می رفتم پشک را با خود می بردم زمانی که به خانه بازگشت می نمودم او را بالای درختی می نشاندم بخاطر این مرا مردم به ابوهیره یعنی (صاحب پشک) مشهور ساختند.

۲- شرح حدیث شریف:

در درس گذشته خواندیم که انسان موجود اجتماعی است، هر چند خوشحال نگهداشتن همسایه و نیکی نمودن و داشتن روابط خوب با او، تأثیر مثبتی بالای زنده گی دارد به همان اندازه ضرر رساندن به همسایه و او را خفه ساختن تأثیر منفی بالای زنده گی دارد، شریعت اسلامی ضرر رساندن به همسایه را علامه ناقص بودن ایمان شمرده است و پیامبر (ص) برای تایید این مطلب که ضرر رساندن به همسایه گناه بزرگ است سه مرتبه پی در پی قسم یاد نموده است و کسی که این صفت را داشته باشد مؤمن نیست، بناً لازم است که از رساندن ضرر به همسایه خود داری نماییم.

در روایتی آمده است که در حضور پیامبر (ص) صفت زنی بیان شد که آن زن تمام شب عبادت خداوند (ج) را می نماید و روز را روزه می گیرد و خیرات و صدقه می دهد، اما یک عیب دارد که به همسایه ضرر زبانی می رساند پیامبر (ص) گفت: در آن زن خیری نهفته نیست او دوزخی است.

از این حدیث شریف چنین برمی آید که اسلام در مورد حق همسایگی تأکید زیادی نموده است و زیان رساندن به او را (به زبان، عمل) گناه دانسته است، بناً گفته می‌توانیم که داشتن همسایه نیک از جمله نعمت‌های بزرگ خداوند (ج) است اما داشتن همسایه بد یک نوع امتحان و آزمایش برای انسان است و اگر کسی به آن مبتلا شود پس باید از صبر و حوصله مندی کار گیرد.

۳- قسم خوردن بغیر خداوند(ج)

سوگند خوردن بغیر خداوند(ج) عمل ناروا است، در حدیث شریف آمده است کسی که سوگند می‌خورد به خداوند(ج) سوگند بخورد و یا خاموش باشد.

سوگند خوردن شرعی نتایج و ثمره‌ی دارد. البته سوگندی که به خداوند(ج) و صفات او بوده باشد.

سوگندی که برای تأکید می‌شود باید به چیز بزرگ شود و خداوند (ج) و صفات او از همه بزرگتر است.

سوگند خوردن به دروغ جایز نیست زیرا توهین به خداوند (ج) است

از سوگند خوردن زیاد باید جلوگیری شود، زیرا خداوند (ج) فرموده است (واحفظوا ایمانکم) و نگهدارید سوگند های خود را.

پیامبر(ص) به نظر بد دیدن همسایه را به مثابه گناه بزرگ شرک و عاق دانسته است اگر زن، مادر و دختر همسایه و یا کسی دیگری بوده باشد.

۴- معنای کلمات:

الجار: جار در زبان عربی معنای شریک، پناه دهنده، دوست و همسایه را می‌دهد.

بوايقه: جمع (بائقة) است معنای زیان، تباه کننده، بدیها و خطر را می‌دهد

نص: عبارتی را گویند که معنای آشکار داشته باشد، و در اصطلاح فقه به عبارتی گفته می‌شود که به یک چیز احتمالی دلالت کند، و بر ادله قرآن، سنت و اجماع نیز اطلاق می‌شود.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، گرفتن حاضرى و دیدن کار خانه گى، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می‌کند: - کی می‌تواند خلاصه درس گذشته را بگوید؟ معلم محترم با دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می‌نویسد و درس را آغاز می‌کند.	شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می‌دهند. شاگردان کار خانه گى خود را به معلم می‌سپارند. شاگردان به نوبت سؤالات را جواب می‌دهند.

شاگردان درس را خاموشانه می خوانند و مشکلاتی که به آن مواجه می شوند یاد داشت می نمایند. شاگردان به شرح معلم واریه معلومات او گوش دهند. شاگردان در فعالیت های درس سهم فعال می گیرند. شگردان به خلاصه درس گوش می دهند.	تقدیم درس: - معلم محترم در قدم اول از شاگردان می خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس معلم محترم از یکتن شاگرد ممتاز می خواهد متن حدیث را بخواند و آنرا ترجمه نماید و توسط شاگرد دیگری حکمت و فواید حدیث را می خواند. معلم محترم حدیث شریف را تشریح می کند و فواید حدیث را برای شاگردان توضیح می دهد شاگردان را تشویق می کند تا حدیث را در زنده گی خود عملی نمایند. - معلم محترم فعالیت درس را به شکل گروهی به سر می رساند. در اخیر فواید حدیث را در چند کلمه خلاصه می کند و برای شاگردان تشریح می کند و مشکلات آنها را حل می نماید.	۲۵ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس گوش دهند.	خلاصه درس: ضرر رساندن به همسایه گناه بزرگ است زیرا وعید بزرگی در این مورد در شریعت اسلامی آمده است. تاکید دین مبین اسلام بر حقوق همسایگی. ارتباط بر قرار نمودن پیامبر ﷺ به شکل همیشگی با جبریل (ع). خود داری از رساندن هر نوع آزار به همسایه و حقوق همسایگی را بجا آوردن.	۵ دقیقه
شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم جواب می دهند.	ارزیابی: معلم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و خود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می سازد: بعضی حقوق همسایگان را بیان نماید. کلمات زیر را معنی می کند: ۱. لایؤمن. ۲. الجار. ۳. بوائقه.	۵ دقیقه
شاگردان در باره عوامل ضرر رساندن به همسایه پنج سطر مقاله بنویسند.	کار خانه گی: معلم محترم در مورد دادن کار خانه گی برای شاگردان رهنمای لازم می نماید.	۵ دقیقه

درس پنجم

عنوان: کینه گناه بزرگ است

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

هدف: شاگردان باید:

- ۱- حدیث شریف را درست خوانده بتوانند.
- ۲- فرق بین حسد و غبطه را کرده بتوانند.
- ۳- ضرر های دینی و دنیوی کینه را بشناسند.
- ۴- خود را از این عمل ناروا دور نگهدارند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- معرفت و شناخت راوی: این راوی جلیل القدر در درس چهارم معرفی گردید.

۲- توضیحات در مورد حدیث شریف

این حقیقت ثابت است که انسان در پهلوی خوی و عادت خوب، خوی و عادت بد نیز دارد؛ اما حسد از جمله بدترین خوی و عادت ها است، زیرا در انسان آثار نیکی را نابود میکند، به این اساس پیامبر ﷺ گاهی حسد را به آتش تشبیه نموده و گاهی به تیغ و گاهی آنرا ضد ایمان دانسته است و می فرماید: (هیچگاه ایمان و حسد در دل مؤمن جمع شده نمی تواند) لذا مسلمان باید خود را از حسد دور نگهدارد.

قلب انسانها مانند سایر اعضای جسم گاهی به مریضی گرفتار می شود که سببش کینه است. کینه و حسد مانند زهر کشنده یک مرض نابود کننده است که تعداد زیادی از مردم به آن گرفتار هستند. نه تنها احادیث زیادی در مورد ممانعت از حسد آمده است بلکه قرآن کریم نیز انسان را از حسد ورزیدن منع کرده است.

چنانچه خداوند ﷻ می فرماید: ((أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ [النساء: ۵۴])

ترجمه: بلکه به مردم برای آنچه خدا از فضل خویش به آنان عطا کرده رشک می ورزند

حسد گناه کبیره است، زیرا حسد ورزیدن به مثابه اعتراض به نعمت های خداوند ﷻ است که به بندگانش داده است. و چنین گفته شده است که حسد اولین گناهی است که در آسمانها و زمین نافرمانی خداوند ﷻ توسط آن صورت گرفته است. در آسمان شیطان با آدم ﷺ حسد ورزید و نافرمانی خداوند ﷻ را نمود، در زمین قایل با هابیل حسد ورزید و قایل نافرمانی خداوند ﷻ را نمود.

۳- فرق بین حسد و غبطه

علماء حسد را به دو نوع تقسیم نموده اند: حقیقی و مجازی.

الف: حسد حقیقی زوال نعمت از صاحب نعمت است، که این نوع حسد نظر به احادیث و آیات و اجماع امت حرام است.

ب: حسد مجازی: این نوع حسد را غبطه نیز می‌گویند و آن آرزو نمودن نعمتی که خداوند جَلَّ جلاله به دیگران داده است، مانند آن برای خود می‌باشد، بدون اینکه زوال نعمت دیگران را بخواهد، اگر غبطه در امور دنیوی باشد مباح است و اگر در امور اخروی یعنی در مسایل تعبدی باشد مستحب است زیرا پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا حَسَدَ إِلَّا عَلَى اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَقَامَ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَرَجُلٌ أَعْطَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يَتَصَدَّقُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ) صحیح البخاری

ترجمه: از حضرت ابن عمر رضی الله عنهما روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرموده است: حسد جایز نیست مگر در دو مورد: یکی در اینکه خداوند جَلَّ جلاله برای کسی علم و فهم قرآن را داده باشد و او که شب و روز تلاوت آنرا می‌کند و به آن عمل می‌نماید و دیگر اینکه خداوند (ج) برای یک شخص مال داده باشد و او شب و روز از مال خود صدقه و خیرات می‌دهد. در اینجا مراد از حسد غبطه است.

۴- اسباب حسد

حسد ورزیدن اسباب زیادی دارد که ذیلاً ذکر می‌گردد:

۱- نفرت داشتن از محسود (کسی که بر او حسد واقع می‌شود) و آن اینکه خداوند جَلَّ جلاله برای کسی که نعمت عنایت فرموده است و کسی که از آن نعمت محروم است از شخص نعمت داده شده نفرت داشته و با او دشمنی می‌ورزد و حاسد بر این باور است که شخص محسود خود را برتر از او (حاسد) می‌داند.

۲- کینه گرفتن با محسود به خاطر نعمتی که به او داده شده است: و آن اینکه کسی که اثر نعمت های خداوند جَلَّ جلاله را بر دیگران می‌بیند و خودش از آن محروم است، این شخص روا دار نعمت خداوند جَلَّ جلاله بر محسود نبوده و از او زوال نعمت را تمنا می‌کند.

۳- حاسد انسان کینه گر و بخیل است و از بخیلی کینه خود را با انسانها نگه میدارد.

۵- علاج حسد و کینه

چنانچه گفتیم کینه و حسد یک نوع مریضی است، باید تداوی شود و تداوی آن به شکل ذیل صورت می‌گیرد:

- ۱- پناه بردن به خداوند جَلَّ جلاله و خود را به او تسلیم نمودن.
- ۲- راه پرهیزگاری را انتخاب نمودن و در هر حالت از خداوند جَلَّ جلاله احساس ترس نمودن.
- ۳- به خداوند جَلَّ جلاله توکل نمودن و در حالات خوب و بد خود را به او تعالی تسلیم نمودن.
- ۴- سعی و تلاش نمودن در جهت پاکی قلب، بنده باید به خاطر پاکی قلب زحمت بکشد و کوشش نماید، اگر احساس کینه را نماید در ازین بردن آن کوشش بخرچ دهد.
- ۵- به خاطر فرو نشاندن آتش کینه و حسد باید از هر نوع راه های ممکنه استفاده شود و به هر اندازه یی که علامات حسد زیاد شود، بهمان اندازه باید برضد آن اقدام صورت گیرد، به طور مثال: اگر در دل احساس نفرت نسبت به محسود پیدا شود، باید به زودی به محسود سلام داده شود و با آن صحبت شود و روابط نیک برقرار شود.

ملاحظه: احادیثی که حسد را جایز شمرده است، مراد از آن احادیث غبطه است.

۶- معنای کلمات

- ۱- ایاکم: ضمیر جمع است، مراد از آن ترساندن و بر حذر داشتن است، یعنی شما جانهای خود را نگهدارید.
 - ۲- حسد: تمنا و آرزو نمودن زوال نعمت از دیگران و طلب نمودن آن برای خود را حسد گویند، حسد کننده را (حاسد) گویند و با کسی که حسد می شود آنرا (محسود) گویند.
 - ۳- یا کل الحسنات: نیکی ها را نابود می سازد و از بین می برد.
 - ۴- الحطب: چوب خشک و خاشاک.
- طریقه تدریس:** توضیحی - مباحثی، سؤال و جواب.
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، شرح متون احادیث و تباشیر.
- جریان درس:**

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسسی، تنظیم صنف و گرفتن حاضری، در مورد درس گذشته از شاگردان پرسان می کند: - حدیث گذشته در مورد چه بود؟ - کی می تواند فواید حدیث را بگوید؟ سپس معلم عنوان درس و عناصر آنرا بالای تخته می نویسد.	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام می دهند. - شاگردان مطابق رهنمایی های معلم عمل می کنند. - شاگردان به سؤالات جواب می دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم متن حدیث را توسط یک شاگرد می خواند. - معنای حدیث را توسط شاگرد دیگری می خواند، حکمت حدیث را توسط شاگرد سوم و فایده حدیث را توسط شاگرد دیگری می خواند. - معلم محترم در مورد هر فایده حدیث با شاگردان مناقشه می کند. - معلم محترم مطالب عمده حدیث را به الفاظ ساده و روش آسان طوری تقدیم می کند که هر شاگرد بتواند از آن استفاده نماید. - معلم محترم راوی حدیث را به شاگردان معرفی میکند. - معلم محترم معنای حدیث، حکمت و فایده آنرا شرح می کند.	- شاگردان خواسته درسی معلم را عملی می کنند. - شاگردان دیگر به متن حدیث نگاه کنند و مطالب عمده حدیث را یادداشت نمایند. - شاگردان به مطالب حدیث توجه جدی می نمایند و خود را در فعالیت های درس شریک می سازند. - شاگردان به شرح معلم گوش می دهند. - شاگردان با معلم در بدست آوردن فواید حدیث همکاری می کنند.

	- معلم محترم شاگردان را به این قانع می‌سازد که حدیث شریف را در زنده‌گی خود عملی نمایند، و آنها را تشویق می‌کند تا فواید حدیث را بیرون نمایند، و مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می‌نماید.	
- شاگردان به خلاصه درس توجه می‌کنند.	خلاصه درس: ۱- پیامبر ﷺ حسد را با الفاظ سخت حرام گفته است. ۲- حسد با آنکه گناه بزرگ است نیکی‌ها را نیز از بین می‌برد. ۳- حسد حرام و غبطه جایز است.	۵ دقیقه
- شاگردان به شکل فردی به سؤالات جواب می‌دهند.	ارزیابی: - معلم محترم در اخیر درس شاگردان را ارزیابی می‌کند.	۵ دقیقه
- شاگردان حدیث شریف را از یاد نموده و یک مقاله در مورد حسد می‌نویسند.	کارخانه گی: - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می‌دهد.	۵ دقیقه

درس ششم

عنوان: رضایت خداوند ﷻ در خوشی پدر و مادر است

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیق)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- الفاظ و عبارات حدیث شریف را به شکل صحیح و بدون اشتباه بخوانند.
- ۲- معنی، حکمت و فواید حدیث را بفهمند.
- ۳- متوجه اهمیت حقوق پدر و مادر شوند.
- ۴- به گناه بزرگ نافرمانی پدر و مادر پی برند و از نافرمانی آنها دوری گیرند.
- ۵- اطاعت و خوش نگهداشتن پدر و مادر را در زنده گی عملی نمایند.

دانش لازمی برای معلم:

۱- شناخت راوی:

عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنه: - نام او در جاهلیت (العاص) بود، در یکی از روزها رسول الله ﷺ از او پرسید نام تو چه است؟ او برای پیامبر ﷺ گفت: العاص (که در زبان عربی گنهکار معنا دارد) پیامبر ﷺ برایش گفت: شما عبدالله هستید یعنی بنده خداوند ﷻ.

این صحابی جلیل القدر پسر عمرو بن العاص ﷺ بود و قبل از پدرش اسلام آورد.

از جمله چهار صحابی مشهور بود که نام های شان به عبدالله آغاز می شود مانند: عبدالله بن عباس ﷺ، عبدالله بن عمر ﷺ، عبدالله بن زبیر ﷺ و عبدالله بن عمر و بن العاص ﷺ که به (عبادله) یعنی (چهارعبدالله) شهرت داشتند.

قد بلند، جسامت بزرگ، ریش سفید و رنگ سرخ داشت، در اخیر عمرش بینایی خود را از دست داد.

قرآنکریم را حفظ نموده و بسیار متواضع بود، از حق دفاع می کرد و در مقابل باطل بسیار جدی بود، او شخصی بود که پیامبر ﷺ تمام صحابه را از نوشتن احادیث منع نموده بود، و یگانه کسی که برایش نوشتن احادیث را اجازه داد عبد الله بود.

- در فتح افریقا با سه تن عبادله دیگر اشتراک نمود به همین اساس این فتح را بنام (جیش العبادله) نیز می گویند.

- هنگام بروز مشکلات در مورد عثمان بن عفان ﷺ گوشه نشینی را اختیار نمود، در فتح شام با پدر خویش همراه بود.

- از جمله مؤسسين و مدرسين مدرسه (فسطاط) که در شهر اسکندریه مصر موقعیت داشت، شمرده میشود، بعد از وفات پدرش، حضرت معاویه ﷺ او را بحیث والی مصر مقرر نمود، با عمر ۷۲ سالگی در سال ۶۵ هجری در شام وفات نمود.

۲- شرح و توضیح حدیث

نیکی و احسان نمودن با پدر و مادر بر هر مسلمان فرض است زیرا این کار موجب رضای خداوند ﷻ می گردد. نافرمانی مادر و پدر و آزار و اذیت آنان گناه بزرگ است و باعث قهر و غضب خداوند ﷻ می شود.

در حدیث شریف آمده است: «نافرمانی پدر و مادر را نکن اگر برای حکم کند که تمام کارهای دنیا را بگذارد، باید بگذاری».

۳- فضیلت نیکی با پدر و مادر برتر از جهاد و هجرت است

نیکی نمودن با پدر و مادر فضیلت بیشتر از جهاد و هجرت را دارد، در حدیث شریف آمده است؛ که حضرت ابوسعید رضی الله عنه می‌فرماید: شخص از یمن هجرت نمود و نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد، پیامبر صلی الله علیه و آله از او سؤال نمود: آیا در یمن مادر و پدر داری او جواب داد: بلی.

پیامبر صلی الله علیه و آله دوباره پرسان نمود: آیا آنها اجازه آمدن تو را به نزد من داده اند؟ گفت: نه خیر، پیامبر صلی الله علیه و آله برایش گفت: دوباره به (یمن) برگرد و اجازه هجرت را از آنها (پدر و مادر) بگیر، اگر برای اجازه دادند بهتر است، اگر اجازه ندادند با آنها نیکی کن.

۴- بهترین عمل نیکی کردن با پدر و مادر است

از حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت شده است که فرمود: من از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسان نمودم که کدام کار نزد خداوند جل جلاله بهتر است؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: ادا نمودن نماز در وقتش، دوباره از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدم که بعد از آن گفتند: نیکی با پدر و مادر، باز پرسیدم، پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: جهاد در راه خداوند جل جلاله.

در حدیث شریف دیگری آمده است که عبدالله بن عمر می‌فرماید: پیامبر صلی الله علیه و آله فرموده است: در روز قیامت خداوند جل جلاله به سه قسم اشخاص به چشم رحمت نگاه نمی‌کند: اول کسی که نافرمانی پدر و مادر را می‌کند، دوم شخصی که شراب می‌سازد، سوم شخصی که به نیکی خود بردیگران احسان می‌نماید.

۵- چگونگی نیکی با پدر و مادر

در صورتی که پدر و مادر به کار ناروا امر نه نمایند، قبول نمودن امر آنها عبادت نفلی است، کاری را که پدر و مادر نخواهد انسان. باید از آن دوری ورزد، دادن نفقه به پدر و مادر، سعی و تلاش در جهت خدمت نمودن به آنان، مراعات نمودن ادب به آنان، وقار و آبروی آنها را نگهداشتن لازم و ضروری است، انسان باید با صدای بلند نزد پدر و مادر سخن نگوید، و نظر خویش را از نظر آنان سودمند تر نداند، با احترام به پدر و مادر صدا نماید، و از گرفتن نام آنها خود داری کند، هنگام راه رفتن از آنها سبقت نجوید، از عقب آنها برود، اگر قهر و یا مشکلاتی را از آنها می‌بیند باید از صبر کار گیرد.

۶- چگونگی نافرمانی پدر و مادر:

هر عمل و کاری که باعث آزار و اذیت و ناخشنودی پدر و مادر می‌شود آنرا نافرمانی و (عقوق) والدین گویند، خواه این آزار و اذیت با زبان، عمل و یا برخورد باشد، مانند: سخنی را پیشروی آنها گفتن که آنها نمی‌خواهند، رد سخن آنان با الفاظ زشت، سخن خود را نسبت به سخن آنها ترجیح دادن، پیش روی آنها با آواز بلند صحبت نمودن، قطع نمودن سخن آنها، به مشوره‌های آنها اهمیت ندادن، روشی را به کار بردن که نماینگر بی ادبی با آنان باشد و یا خود را نسبت به آنها برتر شمردن و غیره.

۷- معنای کلمات:

۱- سخط: کلمه (السخط) ضد آن کلمه (رضا) است، که معنای قهر و غضب بسیار را می‌دهد، وقتی این کلمه به خداوند عز وجله نسبت داده شود معنایش نازل شدن عذاب خداوند عز وجله می‌باشد.

۲- الوالدین: مثنی (والد) است به کسی اطلاق می‌شود که سبب پیدایش انسان گردد، یعنی پدر و مادر.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، تنظیم صنف و گرفتن حاضری، در مورد درس گذشته از شاگردان می‌پرسد: - کی می تواند خلاصه درس گذشته را بگوید؟ - معلم محترم با دریافت جواب مناسب عنوان، متن حدیث و عناصر آنرا بالای تخته می‌نویسند.	- شاگردان به شکل گروهی جواب سلام را می‌دهند. - شاگردان کارخانه گی خویش را به معلم می‌سپارند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم از شاگردان می‌خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس متن حدیث شریف و ترجمه آنرا توسط یک تن از شاگردان ممتاز می‌خواند، و توسط شاگرد دیگری حکمت و فواید آنرا می‌خواند. - معلم محترم موضوع حدیث شریف و فواید درس را برای شاگردان تشریح می‌کند، شاگردان را تشویق می‌کند تا حدیث شریف را در زنده گی خود عملی نمایند و فعالیت درس را به شکل گروهی عملی می‌کند. - معلم محترم هر پاراگراف درس را توسط شاگردان ضعیف می‌خواند، - در اخیر درس، نکات مهم حدیث را به شکل خلاصه برای شاگردان بیان می‌کند، و به مشکلات شاگردان جواب می‌دهد.	- شاگردان متن درس را خاموشانه می‌خوانند و مشکلات درس را یادداشت می‌کنند. - شاگردان به شرح حدیث شریف گوش می‌دهند. - شاگردان در حل فعالیت های درس فعالانه سهم می‌گیرند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: ۱- به دست آوردن خوشی و رضایت پدر و مادر فرض است. رضای خداوند عز وجله در بدست آوردن رضای والدین است و قهر و غضب خداوند عز وجله در رساندن غم و اندوه به والدین می‌باشد.	- شاگردان به خلاصه در گوش می‌دهند.

	۲- آزرده گی پدر و مادر کار حرام است. ۳- کامیابی دنیا و آخرت در خوش نگهداشتن پدر و مادر نهفته است.	
۵ دقیقه	ارزیابی: معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و از اینکه شاگردان به اهداف درس دست یافته اند، خود را مطمئن می سازد.	- شاگردان به شکل مؤدبانه به سؤالات پاسخ شفاهی می دهند.
۵ دقیقه	کارخانه گی: - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می دهد.	- شاگردان حدیث را یاد می کنند و در مورد اینکه ما چگونه می توانیم رضایت پدر و مادر را کسب نماییم؟ یک مقاله می نویسند.

درس هفتم

عنوان: حق مادر

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- با سؤال نمودن مکرر در مورد الفاظ حدیث حکمت حدیث را بدانند.

۲- فرق بین حقوق مادر و پدر را بفهمند.

۳- متوجه اهمیت نیکی با مادر باشند.

۴- از زحماتی که مادر برای فرزند می‌کشد با خبر شوند.

۵- نیکی با مادر را در زنده گی خود عملی نمایند.

شناخت راوی

در مورد شناخت ابوهریره رضی الله عنه در درس چهارم معلومات ارایه گردید.

معلومات ضروری برای معلم

۱- توضیحات در مورد حدیث شریف:

تمام علما بر این متفق اند که نیکی و رفتار خوب با پدر و مادر بر فرزندان واجب است، اما در مورد اینکه کدام آنها حقوق زیاد دارند و کی حق اولی را دارد اختلاف نظر وجود دارد.

جمهور علما بر این نظر اند که مادر، نسبت به پدر حق زیاد دارد خداوند جل و علا چندین بار در قرآن کریم آیاتی را ذکر نموده است که به مادر حق اولویت می‌دهد چنانچه خداوند جل و علا می‌فرماید:

(وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَمَيْنِ...). سوره لقمان - آیه / ۱۴

ترجمه: وصیت کردیم انسان را به اطاعت مادر و پدرش، برداشت او را مادرش در حال سست شدن، جدا کردن او از شیر در دو سال است.

در آیه مبارکه تکالیف و زحمات ذکر شده است که مادر در برابر فرزند می‌کشد از جمله نگهداری طفل مدت نه ماه در بطن، متحمل شدن تکالیف هنگام ولادت، شیر دادن طفل مدت دو سال و شش ماه این همه دلایلی اند که حقوق مادر را نسبت به حقوق پدر برتری می‌دهد.

به همین طور اگر به حدیث شریف نگاه کنیم در می‌یابیم که از پیامبر صلی الله علیه و آله چندین بار این سؤال صورت گرفت، کی حق دارد که با او نیکی صورت گیرد؟ پیامبر صلی الله علیه و آله به تکرار مادر را معرفی نمودند و در مرحله آخر از پدر نام بردند، این هم دلیل بر آنست که مادر مستحق هر نوع نیکی بوده و حق اولیت را دارد.

از طرف دیگر قوت پدر بیشتر از مادر است مادر نه حق خود را مطالبه نموده می تواند و نه از حق خود دفاع کرده می تواند، در امور زنده گی نسبت به هر کس دیگری محتاج تر است، بناءً لازم است کسی او را همراهی کند که همکار او باشد، و در زنده گی روزمره به کمک او بشتابد، هنگام سختی ها و مشکلات و پریشانی دست او را بگیرد و نیازمندی های او را بر آورده سازد.

۲- چند مثالی از حقوق مادر:

اطاعت از مادر و خود داری از نافرمانی او، گسترانیدن پر و بال مهربانی برای مادر، خود داری از راندن او، گوش دادن به سخنان او، پذیرفتن اوامر او به خوشحالی، نشان دادن اخلاص به او، نشستن به شکل مؤدبانه در پیش روی او، خود داری از یاد نمودن احسان بالای او، همکاری با او در کارها، سلام دادن به او هنگام روبرو شدن. او را خوشحال نگهداشتن. این همه کار هایی اند که باعث خوشحالی او می گردد.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، تنظيم صنف و گرفتن حاضرى در مورد درس گذشته از شاگردان مى پرسد: - كى مى تواند درس گذشته را از ياد بگويد؟ - معلم صاحب بعد از شنيدن حديث، عنوان درس جديد، متن حديث و عناصر درس را بالای تخته مى نويسد. و با طرح نمودن سؤالى شاگردان را به درس جديد تشويق مى كند.	- شاگردان جواب سلام را به شكل دسته جمعى مى دهند. - شاگردان به نوبت حديث گذشته را از ياد مى خوانند.
۲۵ دقیقه	تقديم درس: - معلم محترم در قدم اول از شاگردان مى خواهد درس را خاموشانه بخوانند؛ سپس متن و ترجمه حديث شريف را توسط شاگردان ممتاز مى خواند و توسط شاگرد ديگر حكمت و فايده حديث شريف را مى خواند. به همين شكل شاگردان را با خود در درس شريك مى سازد. - معلم محترم موضوع حديث شريف را تشريح مى كند و هر فايده حديث را به شاگردان واضح مى سازد، و شاگردان را تشويق مى كند تا حديث را در زنده گى خويش عملى نمايند.	- شاگردان به شكل دقيق درس را خاموشانه مى خوانند و جاهای مشکل را ياد داشت مى نمايند. - شاگردان به توضيح و شرح معلم گوش مى دهند.

	- معلم صاحب هر پاراگراف را به طور جداگانه بالای شاگردان ضعیف می خواند. در اخیر درس مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه می کند و برای شاگردان توضیح می دهد.	
- شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.	خلاصه درس: - تکالیفی را که مادر در برابر فرزندان خویش متحمل می شود عبارت اند از: تکلیف حمل، تکلیف ولادت، تکلیف شیردادن. - مقدم بودن حق مادر نسبت به پدر: مادر و پدر بالای فرزندان خویش حقوق زیادی دارند، فرزندان باید اطاعت پدر و مادر را نموده و توجه جدی به شفقت و مهربانی آنها نمایند. - تاکید بر نیکی نمودن با مادر: زیرا پیامبر ﷺ سه مرتبه نام مادر را گرفتند و در مرتبه چهارم نام پدر را ذکر نمودند.	۵ دقیقه
- شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم به شکل شفاهی جواب می دهند.	ارزیابی: - معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند اطمینان حاصل می نماید.	۵ دقیقه
- شاگردان معنای حدیث شریف را یاد می کنند و در مورد حق مادر پنج سطر مقاله مینویسند.	کارخانه گی: - معلم محترم در مورد کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم می دهد.	۵ دقیقه

درس هشتم

عنوان: خانهٔ ظلم تاریک است

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- حقیقت ظلم و انواع آن را بشناسند.
- ۲- از عواقب بد ظلم آگاه شوند.
- ۳- خود را از انواع و اشکال ظلم دور نگهدارند.

معلومات لازمی برای معلم

شناخت راوی:

در مورد راوی در درس دوم معلومات کافی داده شد.

۱- شرح و معنای حدیث

(الظلم ظلمات يوم القيامة) در مورد این حدیث شریف سه قول وجود دارد.

- ۱- ظلم در روز قیامت برای ظالم به شکل تاریکی ها مجسم می شود که ظالم به روشنایی ها راه را پیدا کرده نمی تواند، مانند اینکه مؤمنان در پیشروی و طرف راست و چپ خویش روشنایی می یابند.
- ۲- مراد از تاریکیها سختی ها و مشکلات است، یعنی ظالمان به سختی ها و مشکلات گرفتار اند.
- ۳- قول دیگر این است که این حدیث کنایه از گرفت و عذاب های گوناگون خداوند ﷻ می باشد، یعنی خداوند ﷻ عذاب های گوناگون را بر ظالم نازل می نماید.

۲- معنای ظلم و حرام بودن آن

ظلم که ضد آن کلمهٔ عدالت است و به معنای تجاوز است.

ظلم پدیده یی است که در تمام ادیان مردود دانسته شده است. ظلم صفت بدی است که توسط متکبرین و مخالفین سرکش خداوند ﷻ صورت می گیرد.

تمام ادیان حفاظت از چند چیز را ضروری می دانند: حفظ جان، حفظ نسل، حفظ ناموس و عزت و حفظ عقل و مال که ظلم همهٔ این پنج اصل را پامال می کند.

ظلم به هر رنگ و شکلی که باشد در مورد آن در قرآن کریم و احادیث شریف و عید زیاد آمده است مانند: ظلم کردن بر کسی با زبان، دشنام دادن کسی، غیبت نمودن شخصی، تهمت بستن به کسی، مسخره نمودن کسی، و شهادت دادن به دروغ در حق کسی و یا کشتن کسی، خوردن مال کسی به ناحق، دزدی مال کسی، ریختن آبرو و عزت کسی، خیانت نمودن در امانت ها و تجاوز به حق و منافع مردم.

بزرگترین ظلم در حق خداوند ﷻ شرک است، و بزرگترین ظلم در حق انسانها کشتن انسان به ناحق می باشد.

خداوند ﷻ برای ظالم عذاب های دنیوی و اخروی سنگینی تعیین نموده است چنانچه می فرماید: (أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ) (سوره الشوری آیه / ۴۵)

ترجمه: - آگاه باشید، بدرستی که ظالمان در عذاب دائمی اند.

در آیت دیگری خداوند ﷻ می فرماید: (وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ) (سوره الشوری - آیه / ۴۴)

ترجمه: و می بینی ستمگاران (کافران) را چون ببینند عذاب را گویند: آیا هست به سوی باز گشتن راهی؟!

در جای دیگر خداوند ﷻ حالت بد ظالم را چنین بیان می کند (وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا) [الفرقان: ۲۷]

ترجمه: روزی که می گزد ستمگار دستهای خود را، در حالیکه می گوید: کاشکی من می گرفتم همراه رسول راهی!

پیامبر ﷺ در حدیث دیگری می فرماید: (خداوند ﷻ برای ظالم مدتی را مهلت می دهد، ولی وقتی مصیبتی را بر ظالم مقرر نماید ظالم از آن نجات نمی یابد)

ظالم در روز قیامت خصم (حریف) خداوند ﷻ است، همچنان ظالم در روز قیامت یک علامه رسوایی دارد که توسط آن شناخته می شود.

در روز قیامت مظلوم از ظالم حق خود را می گیرد، اگر کسی شخص دیگری را مورد آزار و اذیت قرار داده باشد، مظلوم در حضور خداوند ﷻ حق خویش را می گیرد.

ظالم با وجود اینکه نیکی های زیادی را انجام داده می باشد، مظلوم حق خود را از او می گیرد و در آخر نیکی های ظالم تمام گردیده مفلس باقی می ماند.

۳- انواع ظلم

ظلم سه قسم است:

- ۱- ظلم بنده با خداوند (ج) این است که، بنده با او شریک گیرد که این ظلم عظیم و بزرگ است.
- ۲- ظلم بنده بالای بنده، این نوع ظلم را خداوند ﷻ و پیامبر ﷺ حرام نموده است و ظلم نمودن بالای انسان را منع کرده است، اگر ظلم به جان و مال انسان صورت بگیرد.
- ۳- ظلم بنده با خود یعنی در نتیجه ارتکاب گناه ها، مرتبه این نوع ظلم از شرک کمتر است.

جزای ظلم سه نوع است

اول: جزای شرک: جزای مشرک آنست که همیشه در دوزخ زنده است. خداوند ﷻ جنت را بر او حرام نموده است.

خداوند ﷻ ما را از شر اینگونه ظلم نجات دهد، چنانچه خداوند ﷻ می فرماید: ((إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ)) [المائدة: ۷۲]

ترجمه: هر آینه کسی که شریک قرار دهد به خدا، پس بدرستی که حرام کرده است بروی بهشت را و جای او دوزخ است، و نیست ستمگاران را هیچ یاری دهنده.

دوم: جزای ظلم بنده بر بنده افتادن در دوزخ است، مگر اینکه مظلوم ظالم را مورد عفو قرار دهد، اگر ظلم کشتن کسی باشد جزای آن سخت تر است نسبت به جزای ظالمی که مال مردم را می گیرد و آنها را مورد آزار و اذیت قرار می دهد.

سوم: جزای ظلم بر خود به سبب ارتکاب گناه ها: جزای این ظلم به اندازه گناه است. در صورتیکه گناه کییره باشد و از مرتبه شرک پایین تر باشد به واسطه توبه و استغفار بخشیده می شود.

در حدیث قدسی آمده است که خداوند ﷻ فرموده است: (يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا...)) .

ترجمه: ای بنده گان من از ظلم پاک هستم، و ظلم را میان شما حرام نموده ام، پس بریکدیگر ظلم نکنید).

معنای کلمات

ظلم: در زبان عربی به معنای بی عدالتی، ستم، استبداد و بی انصافی و کار ستمگرانه آمده است.

ظلمات: جمع ظلم است، به خاطر زیاده بودن اسباب ظلم به شکل جمع آمده است و تاریکی ها را می گویند.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته، تباشیر و تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، گرفتن حاضرى و تنظيم صنف از شاگردان سؤال مى کند: - کی مى تواند معنای حدیث گذشته را از یاد بگوید؟ - معلم صاحب بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می نویسد و با طرح سؤالی توجه شاگردان را به درس جدید معطوف می دارد.	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان به نوبت به سؤالات معلم جواب می دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم در قدم اول متن درس را به شکل نمونه یی می خواند. - سپس معلم محترم معنای حدیث شریف را توسط یک تن از شاگردان ممتاز می خواند و توسط شاگرد دیگرى حکمت و فایده حدیث را می خواند. - معلم محترم حدیث را تشریح می کند، و هر فایده درس را برای شاگردان روشن می سازد، و شاگردان را تشویق می کند تا محتویات حدیث را در زنده گی خود عملی کنند. - معلم محترم یک یک پاراگراف درس را بالای شاگردان ضعیف	- شاگردان به دقت متوجه خواندن متن حدیث می شوند. - شاگردان به تشریح و توضیح حدیث شریف گوش فرا می دهند.

	می خواند. - در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه نموده، برای شاگردان بیان داشته و مشکلات آنها را حل می کند.	
- شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.	خلاصه درس: - ظلم باعث بروز مشکلات، دشمنی، کینه و انتقام گرفتن می شود و آرامش مردم را بر هم می زند، لازم است که جلو هر گونه ظلم گرفته شود. - ظلم تجاوز به جان، مال و آبروی مردم است، و ظلم نمودن حرام و گناه بزرگ است. - هر ظالم در روز قیامت جزای خود را حتماً می بیند.	۵۰ دقیقه
- شاگردان مؤدبانه به سؤالات جواب شفاهی و یا کتبی می دهند.	ارزیابی: - معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند خود را مطمئن می سازد.	۵۰ دقیقه
- شاگردان متن حدیث شریف را از یاد می کنند و در مورد بدی های ظلم یک مقاله می نویسند.	کارخانه گی: - معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایت لازم می دهد.	۵۰ دقیقه

درس نهم

عنوان: فضیلت نرم خویی

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- معنای حدیث را بفهمند و آنرا درست بخوانند.
- ۲- معنای لغوی هر لفظ حدیث شریف را بدانند.
- ۳- ارزش لطف و محبت را در زنده گی بفهمند.
- ۴- نرم خویی و بردباری را عادت خود بسازند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- شناخت راوی:

حضرت عایشه که پیامبر ﷺ او را به ام عبدالله مسمی نموده بود خاله عبدالله بن زبیر رضی الله عنه بود، پیامبر ﷺ گاهی او را به نام (حمیراء) صدا می نمودند.

عایشه رضی الله عنها فضیلت زیادی دارد در قرآن کریم چندین آیت مبارکه در مورد وی نازل گردیده است که این فضایل نصیب زنان دیگری نشده است.

دو سال قبل از هجرت و بعد از وفات بی بی خدیجه رضی الله عنها در مکه مکرمه به عمر شش سالگی به نکاح پیامبر ﷺ در آمد و در ماه شوال سال دوم هجرت با پیامبر ﷺ در مدینه منوره به عمر نه سالگی عروسی نمود، با پیامبر ﷺ مدت هشت سال و پنج ماه زنده گی نمود و زمانی که پیامبر ﷺ وفات نمود، حضرت عایشه رضی الله عنها هژده ساله بود.

حضرت عایشه رضی الله عنها دوهزار و دوصد و ده (۲۲۱۰) حدیث را از پیامبر ﷺ روایت نموده است.

از شاگردان مشهور حضرت عایشه (رض) عروه بن زبیر خواهر زاده اش و امام بن محمد بن ابی بکر (رح) برادر زاده اش می باشند، همچنان امام نافع (رح)، حضرت عکرمه (رح)، امام مجاهد (رح)، امام عطاء (رح)، شعبی (رح)، اسود (رح) سعید بن المسیب (رح) مسروق (رح) و صحابه بزرگ دیگر و تابعین (رض) از جمله شاگردان آن حضرت به شمار می روند. حضرت عایشه (رض) در بسا مسایل با اصحاب مناقشه می نمود، و ۲۴ صحابی را نقد علمی نموده است.

حضرت عایشه (رض) در شب سه شنبه دوازدهم ماه مبارک رمضان سال ۵۸ هجری در زمان خلافت حضرت (معاویه رضی الله عنه) جهان فانی را وداع گفتند.

به اساس وصیتش حضرت ابوهریره رضی الله عنه جنازه او را در شب خواند و در جنت البقیع دفن گردید.

۲- معلومات در مورد حدیث شریف

رفق یک کلمه عربی است، مراد از آن کار گرفتن از نرمی در سخنان و عملکرد است. انسان باید هنگام راه رفتن و موتر رانی، غذا دادن به حیوانات و داد و ستد با مردم از نرمی کار بگیرد.

همچنان باید انسانها را با الفاظ نرم به نیکی دعوت کند، و زنده گی خویش را با همسایه ها، خویشاوندان به لطف و محبت سپری نماید، و هنگام گرفتن چیزی از شخص و یا دادن چیزی به کسی راه نرمی را در پیش گیرد، از لهجه یی نرم کار گرفتن در خانه، دفتر، و صنف از اموری اند که مسلمان باید راه نرمی را در آن پیش گیرد و عادت خود گرداند، زیرا نرمی و خوی و عادت خوب از جمله کردار و سیرت پیامبر ﷺ می باشد برخورد به لطف و مهربانی هنگام معامله با دیگران از جمله زنده گی درخشان مؤمنان است که خوشی و رضایت برای جامعه را در پی دارد.

ضد نرمی بد خوئی الفاظ زشت، تیزی و تندى نمودن است، که نه موجب رضای خداوند ﷻ و نه بندگان اوست. انسان بد خوی نزد جامعه منفور بوده و مردم از او سخت نفرت می کنند، در حدیث شریف آمده است (من یحرم الرفق، یحرم الخیر کله).

ترجمه: کسی که از رفق و نرمی محروم شود، او از تمام خیر محروم می شود.

۲- ترحم و نرمی با حیوانات

چنانچه ترحم و مهربانی با انسانها ضروری است همینگونه با حیوانات نیز ضروری می باشد، زشتی نمودن با حیوانات عمل نادرست است در حدیث شریف آمده است که زنی به خاطر آزار دادن پشک داخل دوزخ شد، در حدیث دیگری آمده است زن دیگری به خاطر مهربانی و نیکی نمودن با سگ داخل بهشت شد. (شرح بلوغ المرام)

در وقت ذبح نمودن حیوان باید از ترحم و نرمی کار گرفته شود، پیامبر ﷺ کسی را دید که گوسفندی را به زمین انداخته بود چاقو را تیز می کرد پیامبر ﷺ برایش گفت: (آیا تو می خواهی که دو مرتبه او را بکشی)؟ آن شخص گفت: چه کار کنم یا رسول خداوند ﷻ؟ پیامبر (ص) برایش گفت: چرا پیش از اینکه گوسفند را به زمین باندازی چاقو را تیز نکردی؟ (معجم الکبیر للطبرانی)

در حدیث دیگری پیامبر ﷺ می فرماید: (بدون شک خداوند ﷻ نیکی و مهربانی را در هر چیز لازم و ضروری گردانیده است، زمانی که شما کسی را می کشید (قصاص می کنید) به طریقه خوب بکشید (یعنی آله یی را استعمال کنید که مرگ زود خاتمه یابد) وقتی که حیوانی را ذبح می کنید، به بسیار خوبی ذبح کنید، ضروری است که چاقو را تیز کنید با این کار، چاقو و مذبوحه خویش را راحت می بخشید) ابو داؤود.

فواید نرم خوئی

۱- خداوند ﷻ در تمام کارها نرم خوئی و مهربانی را دوست دارد.

۲- لطف و مهربانی سرچشمه نیکی ها است.

۳- لطف و نرمی جایگاه و مقام انسان را بلند می برد.

۴- کسی که صفت مهربانی و نرمی را داشته باشد همیشه خوش و خرم است.

معنای کلمات

کنت علی بعیر: بر یکی از شترها سوار بودم.

روش تدریس: تشریحی، مناقشه، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، گرفتن حاضرى و تنظيم صنف از شاگردان سؤال مى کند: - كى حدیث درس گذشته را از یاد گفته مى تواند؟ - كى ترجمه حدیث را گفته مى تواند؟ معلم صاحب بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس جدید، متن حدیث و عناصر مهم درس را بالای تخته مى نویسد و با طرح يك سؤال شاگردان را به درس جدید تشویق مى کند.	- شاگردان به شكل گروهی جواب سلام را مى دهند. - شاگردان به نوبت جواب سؤالات معلم را مى دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم نخست از شاگردان مى خواهد درس را خاموشانه بخوانند. - سپس معلم محترم توسط يك شاگرد متن حدیث، حکمت و فایده حدیث شریف را مى خواند و اشتباهات او را اصلاح مى کند. - معلم محترم موضوع حدیث را تشریح مى کند و فایده هر بند حدیث را برای شاگردان واضح مى سازد و شاگردان را تشویق مى کند تا حدیث را در زنده گی خویش عملی نمایند. - در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه مى کند و به سؤالات شاگردان جواب مى دهد.	- شاگردان به دقت درس را خاموشانه مى خوانند و جاهای مشکل درس را با خود یاد داشت مى کنند و در اخیر درس مطرح مى نمایند. - شاگردان دیگر متوجه خواندن درس مى شوند. - شاگردان به تشریح و توضیح معلم محترم گوش مى دهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: زبان بد، درشت و تیز همیشه باعث دشمنی ها، ظلم ها، جنگ ها و خفگان مى شود. به همین اساس پیامبر ﷺ به صحبت نمودن به لطف و نرمی حکم نموده است. - انسان باید در سخنان خود محتاط باشد و کوشش نماید تا	- شاگردان به خلاصه درس گوش مى دهند.

	شفقت و نرمی را عادت خود بسازد تا اینکه خداوند جَلَّوَالعِلَالَه و بنده گانش با او محبت نمایند. - دوری جستن از بد خوئی لازم و ضروری است، زیرا هنگام بدخویی انسان اعصاب خود را از دست می دهد و گاهی از او کاری صورت می گیرد که از کرده خویش پشیمان می شود. - با نرمی و مهربانی هر کار به صورت خوب اجرا می شود.	
- شاگردان بسیار مؤدبانه به سؤالات معلم محترم به شکل شفاهی جواب می دهند.	ارزیابی: - معلم محترم به شکل شفاهی شاگردان را ارزیابی می کند و خود را از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند مطمئن می سازد.	۵ دقیقه
- شاگردان برای درس عنوان جدید را تعیین نموده و در مورد آن یک مقاله می نویسند.	کارخانه گی: - معلم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدايات لازم می دهد.	۵۰ دقیقه

درس دهم

عنوان: قدرت قابل ستایش

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۵- متن حدیث شریف را ترجمه، حکمت و فواید حدیث را درست خوانده بتوانند.
- ۶- نیرو و قوت حقیقی و ستوده شده را بشناسند.
- ۷- خود را هنگام قهر و غضب کنترل نمایند.
- ۸- هنگام قهر از صبر و حوصله مندی کار بگیرند و آنرا در زنده گی خود عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

۲- شناخت راوی:

در مورد راوی در درس چهارم معلومات ارایه شد.

۳- توضیحات در مورد حدیث شریف

در میان مردم پهلوان به کسی گفته می شود که در پهلوانی جانب مقابل را به زمین باندازد، اما پیامبر ﷺ پهلوانی را در چیز دیگری می داند و آن اینکه در هنگام قهر خود را کنترل نمودن بهترین نمونه یی از پهلوانی است، و لازم است که مؤمن و مسلمان هنگام قهر و غضب از صبر و حوصله مندی کار بگیرد، و آتش قهر را به حوصله مندی فرو نشاند، زیرا قهر و غضب از شیطان است، مسلمان باید بر شیطان غلبه نماید تا اینکه از شر وبدی ها در امان باشد.

قهر و غضب نتایج وخیمی در پی دارد که هم ایمان را فاسد می سازد، و هم گاهی باعث قتل و قتال و بی عزتی انسان می شود و حتی انسان را به کفر نزدیک می سازد، و گاهی اتفاق افتاده است که انسان هنگام قهر و غضب خانمش را طلاق داده و در اخیر پشیمان گردیده است.

۳- انواع قوت (نیرومندی)

قوت (نیرومندی) دو نوع است: یکی قوت و نیروی ظاهری و دیگری قوت و نیروی باطنی است: در این حدیث پیامبر ﷺ قوت باطنی را که هنگام قهر و غضب در نزد انسان پیدا می شود و در این وقت خود را کنترل می نماید ستوده است، و مسلمانان را به دریافت این قوت تشویق نموده است.

نفس در قرآن کریم به سه قسم آمده است:

- ۱- نفس اماره بالسوء: این نفسی است که در اثر ارتکاب گناه ها و پیروی از هوا و هوس بالای انسان غلبه می کند این نفس اماره در انسان قهر و غضب جاهلی و حیوانی را پیدا می کند، مراد در حدیث غلبه نمودن بالای این نفس است.

ب: - نفس **لوامه**: نفسی است که خیر و شر در آن وجود دارد، مانند اینکه زمانی انسان کار بد را انجام دهد، سپس متوجه عمل کرد خود می‌شود، این گونه نفس را نفس لوامه گویند، این نفس را برای این لوامه گویند که صاحب خویش را به گناه کردن ملامت می‌نماید.

ج: - نفس **مطمئه**: این نفسی است که کارهای نیک را می‌ستاید و کارهای بد را نکوهش می‌کند.

شارح عقیده الطحاوی می‌گوید:

نفس در مرحله اول اماره بالسوء است و قتیکه ایمان در او پیدا شود نفس لوامه می‌شود و هرگاه ایمان در او قوی گردد نفس مطمئه می‌شود.

۴- دواى (علاج) قهر و غضب

قهر و غضب یک نوع مریضی خطرناکی است که نیاز به تداوی درست دارد، پس لازم و ضروری است که برای پیشگیری از قهر و غضب تدابیر زیر اتخاذ گردد:

۱- در هنگام قهر و غضب پناه به خداوند (ج) از شیطان مردود، یعنی (اعوذ بالله من الشیطان الرجیم) را خواندن.

۲- فضیلت عفو، صبر و حوصله مندی را به خاطر بیاورد.

۳- قدرت و توانایی خداوند جل جلاله را بیاد آورد، به این معنی که خداوند جل جلاله از ما توانا و قوی تر است و برای ما جزای سنگینی به خاطر بکار گرفتن زور در جای بی مورد خواهد داد.

۴- به عواقب و نتایج بد قهر و غضب فکر کند که انسان به دشمنی و گرفتن انتقام از راه های گوناگون روبرو می‌شود.

۵- هنگام قهر انسان باید حالت خود را تغییر بدهد، بهتر آنست که وضو کند، نماز بخواند یا در جایی نشسته باشد ایستاد شود، اگر ایستاد باشد بنشیند و یا تکیه زند.

۵- معنای کلمات

غضب: حرارتی است که در اثر جوشش خون قلب در انسان پیدا می‌شود.

الشدید: بر وزن (فعلیل) آمده است، معنی بسیار سخت، بسیار قوی، شجاع و محکم را دارد، در اینجا مراد از آن پهلوان است.

الصرعة: به پهلوان نیز گفته می‌شود، و بر بازی پهلوانی نیز اطلاق می‌شود و اینجا مراد پهلوانی است.

روش تدریس: تشریحی، مناقشه، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
مقدمه:	معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، گرفتن حاضری و تنظیم صنف از شاگردان سؤال می‌کند:	- شاگردان به شکل گروهی جواب سلام را می‌دهند.
۵ دقیقه	- کی حدیث درس گذشته را از یاد می‌گویند؟	- شاگردان به نوبت به سؤالات معلم پاسخ می‌دهند.

	- کی خلاصه درس گذشته را گفته می‌تواند؟ بعد از دریافت جواب مناسب، عنوان درس، متن حدیث و عناصر آنرا بالای تخته می‌نویسد و با طرح سؤالی شاگردان را به درس جدید تشویق می‌کند.	
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: - معلم محترم نخست از شاگردان می‌خواهد هر یک درس را به شکل خاموشانه بخوانند. - سپس معلم محترم متن حدیث و ترجمه آنرا توسط یک تن شاگرد ممتاز می‌خواند و توسط شاگرد دیگری حکمت و فایده حدیث را می‌خواند. - معلم محترم موضوع حدیث را تشریح می‌کند، و فواید حدیث را به شاگردان بیان می‌دارد، و شاگردان را تشویق می‌کند تا مطالب حدیث را در زنده گی خود عملی کنند. - معلم محترم شاگردان را مکلف می‌سازد تا فعالیت درس را به شکل گروهی انجام دهند. - معلم محترم در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه می‌کند و به مشکلات شاگردان پاسخ می‌دهد.	- شاگردان درس را خاموشانه خوانده و جاهای مشکل را با خود یاد داشت می‌کنند. - شاگردان به شرح و توضیح حدیث گوش می‌دهند. - شاگردان در حل نمودن فعالیت درس، فعالانه سهم می‌گیرند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: قوی و پهلوان کسی است که صبر و حوصله داشته باشد و لقب پهلوانی برای کسی زیب می‌دهد که هنگام قهر خود را کنترل نماید و بالای خود حاکم باشد و حوصله داشته باشد. حکم این حدیث شریف را نه تنها بالای خود تطبیق می‌کنیم بلکه مردمان دیگری را نیز از آن باخبر می‌سازیم. با صبر و حوصله مندی حقوق انسان ضایع نمی‌شود، بلکه راه هایی برکت را برای انسان باز می‌کند، و انسان با تدبیر و تفکر درست می‌تواند راهی را اختیار کند که خیر همه در آن باشد.	- شاگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.
۵ دقیقه	ارزیابی: - معلم محترم به شکل کتبی شاگردان را ارزیابی می‌کند و از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند خویش را مطمئن می‌سازد.	- شاگردان به نوبت خانه خالی های حدیث شریف را پر می‌کنند.
۵ دقیقه	کارخانه گی: - معلم محترم برای شاگردان در مورد کارخانه گی هدايات لازم می‌دهد.	- شاگردان حدیث شریف را حفظ می‌کنند، و همچنان راجع به موضوع حدیث شریف یک مقاله می‌نویسند.

درس یازدهم

عنوان: خوی و عادات بد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- حدیث شریف را به شکل درست بخوانند.
- ۲- معنی، حکمت و فواید حدیث شریف را بدانند.
- ۳- متوجه عواقب بد جاسوسی و بدگمانی باشند.
- ۴- بفهمند که مسلمانان باید همیشه خود را از بدگمانی نگهدارند.

معلومات اضافی برای معلم

طوریکه انسان در نزد خداوند ﷻ موجود بلند مرتبه و قابل قدر می باشد، برای حفظ عزت و آبروی او خداوند ﷻ دین اسلام را که حافظ و نگهدارنده عزت انسان است نازل نموده است، بناءً هر آنچه باعث بی حرمتی و بی عزتی انسان می گردد قرآن کریم و سنت نبی اکرم ﷺ آنرا منع قرار داده است.

خداوند ﷻ بدگان خویش را از گمان بد منع نموده است، زیرا بدگمانی بالای مسلمان گناه است و همچنان خداوند ﷻ بدگانش را از تجسس منع کرده است. چنانچه می فرماید: ((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلََّا تَجَسَّسُوا)). [الحجرات: ۱۲]

ترجمه: ای مؤمنان، اجتناب کنید از بسیاری گمان، به تحقیق بعضی گمان گناه است و تجسس نکنید.

از حارثه بن نعمان رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرموده است: سه چیز در امت من وجود دارد: فال نیک، کینه ورزیدن و بدگمانی، مردی گفت یا رسول الله ﷺ راه نجات از این سه چیز چه است؟ رسول الله ﷺ فرمودند: (هنگامی که در دلت با کسی کینه پیدا شد از خداوند ﷻ بخشش بخواه، هرگاه بالای کسی بدگمان شدی بر آن اصرار مکن و هرگاه فال نیک گرفتی اصرار بکن.

۳- اسباب بدگمانی

۱- نیت بد: وقتی که عملکرد یک انسان خراب بوده باشد در نیت او نیز خرابی رونما می گردد و نیت او خراب شده همیشه بدگمان می باشد.

۲- حکم نمودن بالای مردم به شیوه نا آشنایی: حکم به شکل ظاهری بالای مردم صورت می گیرد و شکل باطنی آنها با خداوند ﷻ سپرده می شود.

۳- شک و شبهه نمودن بیجا و جستجوی اماکن مشکوکه: مانند اینکه کسی بالای یک شخص شک و شبهه پیدا میکند و به جستجوی جا های مشکوک می پردازد.

۴- پیروی از خواهشات نفسانی: هرگاه انسان از خواهشات نفسانی خود پیروی نماید طبیعی است که به آفات بدگمانی گرفتار می شود.

۵- مجالس بد: هرگاه دو شخص در حضور داشت شخص سوم با یکدیگر سری صحبت نمایند، این گونه مجلس بد گمانی را در دل شخص سوم به بار می آورد.

۶- عملکرد و سخنان مردم را به خطا تعبیر نمودن.

۴- علاج بدگمانی

۱- گمان کردن نیک بر سایر مسلمانان.

۲- عملکرد و سخنان مسلمانان را پذیرفتن و برای آنها تعبیر خوب جستجو نمودن.

۳- اگر سخن از زبان مسلمانی بیرون بر آید که معنای خوب و بدی داشته باشد، باید معنای خوب آن گرفته شود و از معنای بد آن خود داری صورت گیرد.

۴- حضرت عمر رضی الله عنه می فرماید: «در گفتار برادر مسلمان گمان خیر بکن و آنرا به نظر خوب بنگر»

۵- خود داری کردن از شک و شبهه، و پوشاندن اشتباه مسلمانان و خود داری کردن از پایمال نمودن عزت و جستجو نمودن عیب مسلمانان.

۶- خودداری از شک و شبهه های بدون دلیل تا اینکه دلیل روشن پیدا نشود باید هرگونه شک و گمان از نظر انداخته شود.

۷- تلاش در جهت پیدا کردن عذر معقول برای دیگران، هرگاه سخنان بد و عملکرد نادرستی از شخص سرزند باید کوشش شود تا او معذور شمرده شود.

۵- زیان های بدگمانی

بدگمانی زیان های فردی و اجتماعی دارد، و روابط و روحیه همکاری بین انسانها را از بین می برد، بدگمانی سرچشمه تهمت به دیگران است و قتل و قتل و بی اعتمادی را در میان مردم بوجود می آورد و فضای اعتماد را از بین می برد.

۶- معنای کلمات

ظن: به گمانی گفته می شود که در دل پیدا می شود، و شواهدی در زمینه وجود ندارد.

اکذب الحدیث: از تمام دروغها دروغتر.

تجسس: جستجو نمودن عیوب پنهان دیگران، یا گوش گرفتن پشت دروازه دیگران، قول دیگری وجود دارد که تجسس و تحسس دو کلمه مترادف اند، و قول دیگری نیز وجود دارد که جستجوی خیر را تحسس گویند و جستجوی شر را تجسس گویند.

تناجش: بلند بردن قیمت اجناس فروشی از طرف شخص بیگانه (غیر صاحب مال) جهت تحریک و اغوا نمودن مردم را
تناجش (بازار تیزی) گویند.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: - معلم محترم بعد از ادای سلام، گرفتن حاضری و دیدن کار خانگی در باره (ظن) گمان بد با یکی از شاگردان مباحثه می نمایند با این طریق شاگردان را به دریافت عنوان درس تشویق می نماید و عنوان درس، متن حدیث و عناصر درس را بالای تخته می نویسد.	- شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان به نوبت پاراگراف درس را می خوانند. - شاگردان به شکل مؤدبانه در مورد (ظن) گمان بد با معلم محترم مناقشه می نمایند.
۲۵ دقیقه	- معلم محترم در قدم اول از تمام شاگردان می خواهد درس را خاموشانه بخوانند. سپس متن حدیث شریف را می خواند و پاراگراف های آن را بالای شاگردان تکرار می کند و اشتباهات آنها را تصحیح می کند. سپس معلم محترم متن حدیث را ترجمه نموده و آنرا توسط شاگرد ممتاز می خواند و توسط شاگرد دیگری حکمت و فایده حدیث را می خواند. معلم محترم حدیث را تشریح می کند و فواید حدیث را برای شاگردان واضح می سازد و شاگردان را تشویق می کند تا فواید حدیث را در زنده گی خویش عملی کنند. - معلم محترم فعالیت های درس را به شکل گروهی کار می کند. - در اخیر مفهوم حدیث شریف را در چند نکته خلاصه نموده و برای شاگردان تشریح می کند.	- شاگردان متن درس را خاموشانه می خوانند و جا های مشکل را با خود یادداشت می نمایند. - شاگردان در بین خود در مورد بدگمانی و راه های نجات از آن به شکل گروهی مناقشه می کنند و به کمک معلم بیع مزایده را تمثیل می کنند.

– شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.	خلاصه درس: – بد گمانی بر کسی بدون شواهد و دلیل حرام است، زیرا انسان در ذات خود عادل و پاک است، هیچ کس حق ندارد که با گمان بیجا در مورد او قضاوت و فیصله نماید. – تحسس جستجوی اعمال بد و خوب را گویند که هیچگونه زیانی نداشته باشد. – تحسس یک عمل نا روا است زیرا این عمل باعث آن می گردد تا دامن پاک انسان لکه دار گردد. – تناجش کار حرام است: این به شکلی است که خریدار (کاذب) برای این که قیمت اجناس را در بازار بلند ببرد با شخص دیگری اتفاق می کند، طوریکه در نزد خریدار (اصلی) یکی خود را در نقش خریدار و دیگری خود را در نقش فروشنده قرار می دهد و خریدار برای اینکه دیگران را فریب بدهد یک جنس را به قیمت بلند از فروشنده می گیرد، که این کار از یک طرف فریب است و از طرف دیگر این کار فریب کاران باعث بلند رفتن قیمت اجناس شده و جامعه را متضرر می سازد.	۵ دقیقه
– شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم پاسخ می دهند.	ارزیابی: معلم محترم شاگردان را به شکل شفاهی ارزیابی می کند.	۲۵ دقیقه
شاگردان حدیث شریف را حفظ می کنند، و همچنان راجع به خوی و عادات بد یک مقاله می نویسند.	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می دهد.	۵ دقیقه

درس دوازدهم

عنوان: خوی و عادات بد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- حرمت کینه توزی و قطع روابط را بدانند.

۲- به اهمیت بندگی خداوند ﷻ پی برند و زنده گی اخوت و برادری را دانسته و آنرا در زنده گی عملی نمایند.

معلومات ضروری برای معلم:

خداوند ﷻ در سورة (الفلق) مارا به پناه بردن از شر تمام مخلوقات امر نموده است، همچنان در همین سورة مبارکه مارا به پناه بردن از شر (حاسد و ساحر) امر نموده است، تخصیص این امر بعد از اینکه شکل تعمیم را داشت نمایانگر آنست که (سحر و حسد) کار بد و گناه بسیار بزرگ است، زیرا ضرر آن به انسان از راهی می رسد که هیچگاه گمان آنرا نمی کند.

۱- یگانه وسیله دوری جستن از حسد خواندن سورة مبارکه (الفلق) است.

۲- حکایت و قصه ابلیس علیه اللعنه از اول تا آخر پر از حسد است، عزت، قدر و منزلتی را که خداوند ﷻ به آدم ﷺ داده بود، ابلیس بر آن حسد ورزید که در نتیجه از دربار خداوند ﷻ رانده شد.

معنای کلمات:

البغض: نفرت نمودن نفس از چیزی را بغض گویند، بغض ضد محبت است.

التدابیر: قطع رابطه یا پشت گردانیدن از دوست و رفیق را گویند.

کنونا عباد الله اخوانا: یعنی با یکدیگر برادرانه برخورد کنید و در فضای دوستی، مهربانی و شفقت با یکدیگر زنده گی نمایید.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: - معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى، گرفتن حاضری و دیدن کار خانه گى، از شاگردان سؤال می کند. - کی می تواند متن حدیث گذشته را از یاد بگوید؟ سپس عنوان درس جدید وعناصر آن را بالای تخته می نویسد و با طرح سؤالی شاگردان را به درس جدید تشویق می نماید.	- شاگردان به شکل مجموعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان کارخانه گى خویش را به معلم می سپارند. - شاگردان به نوبت به سؤال معلم جواب می دهند.

– شاگردان به شکل دقیق درس را خاموشانه می خوانند و جا های مشکل را با خود یاد داشت می نمایند. – شاگردان به توضیح و تشریح معلم گوش می دهند. – تمام شاگردان در فعالیت های درس سهم فعال می گیرند.	تقدیم درس: – معلم محترم در قدم اول از شاگردان می خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند. – سپس معلم محترم متن درس را توسط یک یا دو شاگرد می خواند. – معلم محترم حدیث را تشریح نموده و هر فعالیت درس را برای شاگردان بیان می کند از شاگردان می خواهد تا مطالب حدیث را در زنده گی خویش عملی نمایند. – در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه نموده و برای شاگردان توضیح می دهد.	۲۵ دقیقه
– شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.	خلاصه درس قطع نمودن روابط و دشمنی نمودن با یکدیگر از نظر اسلام حرام است. – اسلام به زنده گی صلح آمیز و برقراری روابط خوب توجه جدی نموده، بنابر این قطع روابط و دشمنی نمودن کاری است مخالف روحیه اسلامی. و قطع نمودن روابط و دشمنی نمودن با یکدیگر از نظر اسلام حرام است. – انسان باید متواضع و عاجز باشد و این فکر را نماید که هر قدر قدرت و مقام بلند و ثروت داشته باشد باز هم بنده عاجز خداوند (ج) است، بناء لازم است که از احکام خداوند (ج) سرکشی نشود. – مسلمانان باید در بین خود با محبت و برادری زندگی کنند و روابط برادری داشته باشند.	
– شاگردان خانه های خالی را بالای تخته حل می کنند و سؤالات دیگر را به شکل شفاهی جواب می دهند.	ارزیابی: – معلم محترم شاگردان را به شکل کتبی یا شفاهی ارزیابی می کند، و از اینکه شاگردان در س را فهمیده اند خویش را مطمئن می سازد.	۵ دقیقه
شاگردان جاهایی از حدیث شریف را که برای حفظ تعیین شده است، حفظ می نمایند و در رابطه به موضوع درس یک مقاله می نویسند.	کارخانه گی: معلم محترم در مورد کارخانه گی برای شاگردان هدایات لازم می دهد.	۵ دقیقه

درس سیزدهم

عنوان: مواد مخدر

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱. معنای حدیث شریف، راوی، ترجمه حدیث، حکمت و فایده آن را بدانند.
۲. انواع مواد مخدر را بشناسند.
۳. متوجه زیان های مواد مخدر شوند.
۴. خود را از استعمال مواد مخدر دور نگاهدارند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- حفظ عقل:

عقل نعمت بزرگی است که خداوند(ج) برای انسان داده است، عقل از نگاه اسلام چیز بسیار ارزشمندی است به همین اساس انسان نسبت به سایر موجودات از کرامت و برتری برخوردار است. اسلام به حفظ و نگهداری عقل بسیار تأکید نموده است، چیزی که به عقل زیان می رساند آن را حرام گردانیده است، خواه خوردنی و یا مایعات باشد.

۲- استعمال و تجارت مواد مخدر

مواد ی که عقل را زایل و به آن نقصان می رساند استعمال آن حرام است، خواه آن مواد به شکل مایعات باشد، مانند: شراب و یا مایعات سست و مست کننده، یا به شکل تابلیت ها و پیچکاری باشد و یا به شکل دود باشد، مانند: چرس کشیدن. چنانچه استعمال مواد مخدر حرام است، همینطور کشت، تجارت، و فروش و تهیه نمودن آن نیز حرام است. در حدیث شریف آمده است: ((: عَنْ ابْنِ عُمَرَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- «لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَمُبْتَاعَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ». سنن أبی داود ترجمه: از عبدالله بن عمر روایت است که پیامبر(ص) فرموده است: (خداوند(ج) بر شراب لعنت گفته است و همچنان خداوند(ج) بر نوشنده، دهنده، فروشنده، گیرنده، تولید کننده، برنده آن و کسی که برایش برده می شود نیز لعنت گفته است) سنن ابوداؤد.

در حدیث دیگر آمده است: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ «إِنَّ الْأَذَى قَالَ حَرَّمَ شَرْبَهَا حَرَّمَ يَبِعَهَا». صحیح مسلم ترجمه: از حضرت ابن عباس(رض) روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: (هر گاه خداوند(ج) نوشیدن چیزی را حرام کرده باشد، به فروش رساندن آن را نیز حرام کرده است). همچنان در حدیث دیگر آمده است: ((: عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- «كُلُّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ يَشْرَبُ الْخَمْرَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ». سنن أبی داود

ترجمه: از عبدالله بن عمر (رض) روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: (هرچیز نشه آور شراب است و هر چیز نشه آور حرام است و کسی که بمیرد و در دنیا شراب نوشیده باشد، از نوشیدن شراب (جنت) در آخرت محروم است. هرچیز نشه آور حرام است، اگر از انگور ساخته شده باشد و یا از جو و یا از چیزهای دیگری، اما حد شرعی شراب فقط به نوشیدن آن ثابت می شود، حد یا جزای کسی که شراب می نوشد هشتاد دره است.

۳ - زیان های مواد مخدر

مواد مخدر زیان های دینی، فردی، اجتماعی و تربیوی زیادی دارد:

الف - زیان های دینی:

بر آمدن بوی بد از دهن کسی که مواد مخدر را استعمال می نماید این کار باعث اذیت نماز گزار و دوری ملائکه از نزد او می گردد و همچنان شخص معتاد به مواد مخدر نمی خواهد انسان های نیک را در سفر و جامعه همراهی کند به این اساس از خیر و برکت مجلس نیکان بی بهره می ماند.

ب: زیان های فردی

استعمال مواد مخدر توانایی مالی، جسمی و عقلی انسان را ضعیف می سازد و یا از بین می برد.

ج: زیان های اجتماعی: در نتیجه بر آمدن بوی بد از دهن معتادین و استعمال مواد مخدر مجالس عامه مردم متضرر می گردد، مانند: دفاتر، مساجد، هنگام سفر درموترو هواپیماها و همچنان مصارف گزافی که حکومت بالای معتادین به مصرف می رساند از زیان های اجتماعی مخدرات به شمار می رود.

د: زیان های تربوی

معتادین در اکثر اوقات مواد مخدر را در حضور اطفال خویش استعمال می کنند که این کار در تربیه آنان مستقیماً تأثیر منفی دارد و آنها به بسیار زودی همین عمل را انجام می دهند.

معنای کلمات:

مسکر: مواد مست کننده و زایل کننده عقل.

روش تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب درسی، کتابهای حدیث، تخته و تباشیر، تخته پاک.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: - معلم محترم بعد از ادای سلام، احوال پرسى و دیدن کار خانه گى از شاگردان سؤال می کند: کى می تواند خلاصه درس گذشته را بگوید؟ بعد از دریافت جواب مناسب عنوان درس جدید، متن حدیث شریف و	- شاگردان به شکل دسته جمعی جواب سلام را می دهند. - شاگردان کار خانه گى خویش را به معلم می سپارند. - شاگردان به نوبت جواب سؤال

	عناصر درس را بالای تخته می نویسد و با طرح سؤالی شاگردان را متوجه درس می سازد.	معلم را می دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: – معلم محترم در قدم اول از شاگردان می خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند، سپس معلم محترم متن حدیث و معنای آن را توسط شاگرد دیگری می خواند و توسط شاگرد دیگر حکمت و فایده حدیث شریف را می خواند. – معلم محترم حدیث شریف را تشریح می کند و شاگردان را تشویق می کند تا مطالب حدیث شریف را در زندگی خود عملی نمایند. – در اخیر معلم محترم مفهوم حدیث را در چند نکته خلاصه می کند و برای شاگردان بیان می دارد. و به مشکلات شاگردان پاسخ می دهد.	– شاگردان به صورت دقیق متن درس را می خوانند و جا های مشکل را با خود یاد داشت می کنند. – شاگردان به شرح درس گوش می دهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: – مواد مخدر، موادی است که استعمال آن فعالیت منظم سیستم اعصاب را تغییر می دهد و استعمال زیاد آن باعث اعتیاد جسمی و روحی می گردد. – مواد مخدر دو قسم است: طبیعی مانند: تریاک، چرس و مصنوعی و کیمیاوی مانند: هیروئین، مورفین، کوکائین و غیره. – استعمال مواد مخدر زیان های جسمی و روحی زیادی دارد به طور مثال: سیستم دفاعی بدن را از بین می برد، فعالیت مرکزی اعصاب را سست می کند. – تکان قلب را زیاد می سازد، باعث سرطان گرده و گلو می شود و فشار خون را بلند می برد و چربی آن را زیاد می سازد، باعث سکته قلب می گردد. – اضطرابات مانند: خستگی، پریشانی، اسهالات، بی باوری و نا امیدی را به وجود می آورد.	– شاگردان به خلاصه درس گوش می دهند.
۵ دقیقه	ارزیابی: – معلم شاگردان را به شکل شفاهی و کتبی ارزیابی می کند.	– شاگردان مؤدبانه به سؤالات معلم به شکل شفاهی پاسخ می دهند و عبارات ناقص حدیث را تکمیل می نمایند.
۵ دقیقه	کار خانه گی: معلم محترم در مورد کارخانگی به شاگردان هدایات لازم می دهد.	– شاگردان حدیث را با معنای آن حفظ می کنند و یک مقاله را در مورد زیان های مواد مخدر می نویسند.

بخش سیرت النبی (ص)

درس اول

عنوان درس: دعوت علنی

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- این را بدانند که دعوت (خواه علنی باشد و یا سری) باید از دوستان و خویشاوندان آغاز گردد.
- ۲- با سخنانی که پیامبر ﷺ در کوه صفا برای خویشاوندانش ایراد فرمودند آشنایی یابند.
- ۳- بدانند که برنامه های اصلاحی دعوت اسلامی باید مطابق شرایط و ظروف وقت باشد.
- ۴- فواید درس را بدانند تا آنها را در زنده گی خویش عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

ابوطالب: پسر عبدالمطلب و کاکای پیامبر ﷺ بود، پیامبر ﷺ درباره وی فرموده اند: [ترجمه: تا هنگامیکه ابوطالب زنده بود هیچکس جرأت اذیت را نداشت] و این قول ﷺ "خفیف ترین و آسانترین عذاب در اهل جهنم عذاب ابوطالب می باشد"

کوه صفا: الان در داخل مسجد الحرام موقعیت دارد و از خارج حرم به نظر نمی رسد.

روش های تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، و غیره

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه :	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند، خود را به استاد معرفی مینمایند و از او تشکر می کنند و به سخنان او گوش می دهند.
	معلم گرمی بعد از اینکه به صنف داخل شد به شاگردان سلام میدهد، حمد و ثنای خداوند را گفته خود را به شاگردان معرفی میکند، پیروزی و کامیابی آنها را به صنف هشتم تبریک گفته و قدوم آنها را به صنف جدید خوش آمدید می گوید، با اخذ حاضری از آنها می خواهد تا خود را معرفی نمایند، شاگردان را از فواید خواندن درس آگاه ساخته و از غفلت در فراگیری علم و دانش برحذر می دارد و بعد از ارایه معلومات عمومی درباره سیرت النبی ﷺ و اینکه شاگردان در صنف هفتم از- تعریف و اهمیت علم سیرت النبی ﷺ گرفته الی - دعوت سری- از دروس سیرت النبی ﷺ مستفید شدند و در این صنف ان شاء الله از عنوان دعوت علنی - گرفته الی درس- بیعت عقبه دوم - مستفید میشوند. عنوان، تاریخ و روز را	

	بالای تخته نوشته و درس را به نام خداوند (ج) آغاز می کند.	
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم از شاگردان می خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس به نماینده گی گروهی از شاگردان بالای یکی از آنها موضوع (برفراز کوه صفا) را میخواند، به نماینده گی از گروهی دیگری از شاگردان بالای یکی از آنها موضوع (دشمنی قریش با دعوت اسلامی) را میخواند و بالای یکی از شاگردان گروه دیگر موضوع درس را تکمیل مینماید. معلم صاحب در فضای صمیمیت شاگردان را به خطا و اشتباهات شان متوجه میسازد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، فعالیت های موجود در کتاب درسی را در موقع مناسب مطرح نموده، پرسشهایی را طرح میکند، تا از یادگیری شاگردان مطمئن شود و نکات مهم درس را مختصراً به شاگردان بیان می دارد.	
۵ دقیقه	خلاصه درس: طوری که تعداد مسلمانان روز افزون بود و از جهت دیگر موضوع دعوت در مکه مکرمه انتشار یافته بود و مهمتر از همه این بود که خواست و اراده خداوند متعال بود تا دعوت حق علنی گردد و با نزول آیه (و انذر...) پیامبر ﷺ از جانب خداوند متعال مأمور گردید تا دوستان و خویشاوندان خویش را دعوت نماید، رسول الله ﷺ دوستان و خویشاوندان خود را جمع نمود و آنها را به دین اسلام دعوت کرد. از جمله خویشاوندانش ابوطالب برخاست و با وجود اینکه ایمان نیاورد ولی با قاطعیت تام و موقف صارم حمایتش را از پیامبر ﷺ اظهار نمود و او را به پیشبرد دعوت ترغیب نمود. پیامبر ﷺ روز دیگر بالای کوه صفا ایستاده شد، و به آواز بلند صدا کرد: ای مردم برخیزید! و از دشمن خود را نجات دهید! قریش حسب عادت خویش به گرد او جمع شدند، پیامبر ﷺ نخست آنها را بر صدق و راستی خویش گواه ساختند سپس آنها را به دین حق	
	- شاگردان درس را خاموشانه می خوانند. - شاگردان در گروه ها تنظیم می شوند و متن درس را به صدای بلند می خوانند. - شاگردان دیگر به دقت گوش فرا می دهند. - شاگردان به سؤالات معلم صاحب و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می نویسند.	

	دعوت نمودند. ابولهب برخاست و به پیامبر ﷺ گفت: "تباً لك الهذا جمعتنا" [هلاک و برباد شوی آیا برای این کار ما را جمع نموده ای؟] همان بود که سوره (مسد) نازل شد و ابولهب مستحق هلاکت و تباهی گردید.	
شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقی
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	

درس دوم

عنوان درس: منع زاپرین مکه مکرمه از شنیدن دعوت حق

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- از مشوره قریش با ولید بن مغیره آگاهی حاصل نمایند.
- ۲- درمورد اتفاق قریش بر اینکه محمد ﷺ را ساحر گویند، معلومات حاصل نمایند.
- ۳- درباره عملی نمودن توطئه قریش، و اینکه خداوند متعال با آنها چه کرد بدانند.
- ۴- این را ذهن نشین کنند که دعوت حق با وجود دسایس منکرین آن، راه خود را می پیماید.
- ۵- درمورد فواید درس معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

ولید بن مغیره: ولید بن مغیره از قبیله بنی مخزوم، پدر خالد ﷺ و کاکای ابوجهل بود.
 ولید می گفت: هرگز این چنین شده نمی تواند که من و عمرو بن عمرالتقی موجود باشیم و وحی بالای محمد ﷺ نازل گردد. او در سال اول هجرت درحالیکه مشرک بود وفات شد.
 ابولهب: کاکای پیامبر ﷺ و از جمله دشمنان سرسخت او بود.
روش های تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.
مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم گرمی با داخل شدن به صنف نخست سلام میدهد، احوال پرسى مینماید، صنف را منظم ساخته، نظافت را میبیند و حاضری میگیرد و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند. به منظور ایجاد انگیزه درمورد درس قبلی از یکی از شاگردان میپرسد: پیامبر ﷺ چرا بر فراز کوه صفا بالا شد؟ و نکات مهم و اساسی بیانیه او چه بود؟ با شنیدن پاسخ درست از شاگرد دیگر میپرسد: عکس العمل قریش درمقابل دعوت اسلامی چطور بود؟ با شنیدن پاسخ درست، عنوان، روز و تاریخ درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را به نام خداوند ﷻ آغاز می کند.	- شاگردان جواب سلام و حاضری را می دهند. - شاگردان به پرسش های معلم پاسخ می دهند.
	تقدیم درس: معلم از شاگردان می خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش	- شاگردان در هنگام مطالعه

۲۵ دقیقه	عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را به آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند: ۱- معلم صاحب در مورد مشورهٔ قریش با ولید ابراز نظر مینماید. ۲- موضوع اتفاق قریش بر اینکه پیامبر ﷺ را ساحر خطاب نمودند را تشریح می‌نماید. ۳- دربارهٔ نقشه‌های مطروحهٔ قریش بر ضد دعوت اسلامی سخن می‌گوید. ۴- شاگردان را به فواید درس متوجه می‌سازد. معلم صاحب شاگردان را پرگراف در پرگراف با خود داشته می‌باشد، در مورد کلمه‌ها و اصطلاحات جدید به آنها توضیحات میدهد، فعالیت‌های درس را در جا‌های مناسب مطرح نموده و با جمع بندی نقاط و مطالب مهم درس را خلاصه مینماید.	متوجه کتاب می‌باشند - شاگردان به دقت تام گوش فرا می‌دهند. - شاگردان فواید درس را در زنده‌گی خود عملی می‌نمایند. - شاگردان به سؤالات معلم صاحب و فعالیت کتاب به دقت گوش فرا داده به شکل انفرادی به گونهٔ کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه‌های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	خلاصهٔ درس: مشرکین می‌خواستند تا خبر بعثت پیامبر ﷺ را خاموش سازند، با رسیدن موسم زیارت بیت الله همه آنها به گرد ولید جمع شدند تا جلو انتشار این خبر را بگیرند و زایرین را از شنیدن دعوت پیامبر ﷺ برحذر دارند، بناءً همه آنها به این سخن متفق شدند تا به زایرین بگویند: شما سخنان محمد را قبول نکنید زیرا او یک شخص ساحر است و مسؤولیت این کار را ابولهب به عهده گرفت.	شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم صاحب پاسخ میدهند.
میدارد.	کارخانه گی: معلم صاحب دربارهٔ کارخانه گی به شاگردان هدايات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس سوم

عنوان درس: جبهه گیری مخالفان دعوت

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- دربارهٔ دسایس قریش غرض جلوگیری از دعوت معلومات حاصل نمایند.
- ۲- درمورد پیشنهادهای فریبنده نماینده قریش - عتبه بن ربیعہ - به رسول الله ﷺ آگاهی یابند.
- ۳- بدانند که داعی هیچگاه فرصت دعوت را از دست نمیدهد.
- ۴- درمورد فواید درس معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

عتبه بن ربیعہ بن عبدالممنان بن ابوالولید مشهور بود و از جملهٔ بزرگان قریش بود. عتبه بن ربیعہ همان شخصی بود که رسول الله ﷺ به امید اینکه او ایمان خواهد آورد از ملاقات و سخن گفتن با عبدالله بن ام مکتوم روگردان شد، سپس آیه کریمه (عبس و تولى) در این مورد نازل شد، بالاخره عتبه در غزوهٔ بدر به دست حمزه رضی الله عنه کشته شد.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرسى مینماید، حاضری میگیرد، از مشکلات شاگردان آگاهی حاصل مینماید، در صورت لزوم با مشورهٔ اداره مکتب به حل آن اقدام می‌ورزد و به منظور ایجاد انگیزه از یکی از شاگردان می‌پرسد: قریش به خاطر اینکه از اثر دعوت رسول الله ﷺ بکاهند تا زایرین آنرا نشنوند، چه کردند؟ با شنیدن پاسخ صحیح بار دیگر از شاگردان می‌پرسد: کی می‌تواند دسایس دیگر قریش را بیان دارد؟ با شنیدن پاسخ درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به معلم خود احترام کرده جواب سلام و حاضری را می‌دهند. شاگردان مشاكل خود را با معلم مطرح میکنند. - شاگردان به پرسش های معلم پاسخ شفاهی می‌دهند.

- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب می‌باشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه توطئه های قریش با معلم شرکت می‌ورزند. - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان درباره فواید دیگر درس سعی وجستجو میکنند - شاگردان دراثناء درس معلم را همراهی مینمایند و فعالیت کتاب را به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.	تقدیم درس: معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد؛ سپس از چند تن از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را بالنوبه با آواز رسا بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- شاگردان را از دسایس و توطئه های گوناگون قریش به خاطر جلوگیری از نشر دعوت اسلامی آگاه می‌سازد. ۲- درباره پیشنهاد نماینده قریش عتبه بن ربیعہ روشنی می‌اندازد. ۳- شاگردان را به فواید درس آگاه و ترغیب نموده و از آنها می‌خواهد تا این فواید را در زنده گی خود عملی نمایند. شاگردان را تشویق می‌کند تا فواید دیگری را از این درس استنباط نمایند. معلم صاحب شاگردان زیرک را تمجید نموده و شاگردان کند ذهن را به درس تشویق مینماید. معلم صاحب در هنگام قرائت درس شاگردان را با خود شریک ساخته، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، و فعالیت‌های درس را در موقع مناسب مطرح مینماید. سپس درس را جمع آوری نموده و به شکل فشرده به شاگردان تقدیم میدارد.	۲۵ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: معلم صاحب درس را خلاصه نموده و بگوید: رسول الله ﷺ در ایامی مامور به تبلیغ رسالت گردید که موسم زیارت بیت الله نزدیک بود، به خاطر اینکه از نشر دعوت اسلامی جلوگیری بعمل آمده باشد کفار قریش به سر کرده گی ولید بن مغیره چنین فیصله نمودند تا به سمع زایرین چنین برسانند که پیامبر ﷺ ساحر است، سخنش را نپذیرید، مسؤولیت این کار را ابولهب بر عهده گرفت، ولی خداوند متعال با وجود سعی و کوشش آنها خبر بعثت حضرت محمد ﷺ را در تمام جزیره العرب نشر نمود.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدايات لازم ارایه میدارد.	

درس چهارم

عنوان درس: اعزام هیأت قریش به ابوطالب

زمان تدریس: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درمورد اینکه چرا قریش به ابوطالب هیأت اعزام کردند معلومات حاصل نمایند.
- ۲- درمورد اینکه قریش به خاطر ممانعت حضرت محمد ﷺ از دعوتش به ابوطالب چه پیشنهاد نمودند، بدانند.
- ۳- منظور از ذکر آفتاب و مهتاب را بدانند.
- ۴- بدانند که راه دگرگونی مثبت و اصلاح بندگان دعوت است.

معلومات اضافی برای معلم:

ابوطالب بن عبدالمطلب کاکای رسول الله ﷺ بود، او رسول الله ﷺ را بسیار دوست داشت و از کودکی محمد ﷺ را پرورش نمود، به خوشی آنحضرت ﷺ خوش و به اندوه و غم وی غمگین می شد. از مسیب رحمه الله روایت است، وقتی که ابوطالب به مرض مرگ در بستر افتاد، رسول الله ﷺ به نزدش آمد، در این زمان ابوجهل نیز در نزد ابوطالب نشسته بود، رسول الله ﷺ به کاکایش فرمود: کاکاجانم! فقط کلمه (لا إله إلا الله) را بگویند تا من برایت از خداوند (ج) بخشش طلب نمایم. ابوجهل و عبدالله بن ابی امیه برایش گفت: ای ابوطالب! در این اواخر عمرت از دین عبدالمطلب بر می گردی؟ همان بود که در اواخر عمرش نیز از دین عبدالمطلب برنگشت و به همین دین وفات شد. رسول الله ﷺ فرمود: تا آنکه خداوند (ج) من را منع نکند من برایش مغفرت طلب می نمایم، سپس آیه (۱۱۳) سوره توبه نازل گردید و رسول الله ﷺ را از طلب بخشش و مغفرت برای مشرکین منع نمود.

ابوطالب برای رسول الله ﷺ حیثیت سپر را داشت، از همین سبب آنها به نزد وی رفتند تا جلو دعوت آنحضرت ﷺ را بگیرند. **ابوجهل:** نام او عمرو بن هشام است و در باره او رسول الله ﷺ فرموده است: هر امت یک فرعون دارد و فرعون این امت ابوجهل است.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام می‌دهد، شاگردان را احوال پرس می‌نماید و حاضری می‌گیرد و به منظور ایجاد انگیزه به سلسله درس گذشته، مانند اینکه (قریش همیشه در صدد این بودند تا جلو نشر دعوت حق را بگیرند، ولی هرگاه درک نمودند که پیامبر ﷺ از دعوت حق دست بر نمی‌دارد، مجبور شدند که به نزد کاکایش ابوطالب بروند تا بتوانند پیامبر ﷺ را از دعوت حق باز دارند) هردو درس را با یکدیگر ارتباط داده عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز می‌نماید.	- شاگردان قبل از معلم صاحب به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. - شاگردان به سخنان معلم گوش می‌دهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را بخوانند. معلم صاحب کوشش میکند تا مطالب آتی را به عبارات ساده و آسان به شاگردان تقدیم دارد، تا شاگردان هر سویه بتوانند از آن استفاده لازم بعمل آورند. ۱- اینکه چرا قریش نماینده خود را به نزد ابوطالب فرستادند؟ ۲- درباره ابوطالب به شاگردان معلومات می‌دهد. ۳- بیان و توضیح پیشنهادات قریش که از رسول الله ﷺ داشتند. ۴- رایه معلومات راجع به جواب رسول الله ﷺ که در برابر پیشنهادات قریش اظهار نمود. ۵- رایه معلومات به شاگردان در باره اطمینان و خاطر جمعی ابوطالب به رسول الله ﷺ. ۶- واضح ساختن فواید درس برای شاگردان. ۷- معلم شاگردان را در اثنای درس با خود شریک نگه میدارد و از آنها سؤالاتی را مطرح می‌نماید، غلطی های آنها را درست و تصحیح می‌نماید، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب می‌باشند. - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه اعزام هیأت قریش نزد ابوطالب، پیشنهادات قریش را که از رسول الله ﷺ داشتند و در مقابل جواب رسول الله ﷺ به آنها و اطمینان و خاطر جمعی ابوطالب به رسول الله ﷺ با معلم شرکت می‌ورزند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند. - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی می‌نمایند. - شاگردان در اثنای درس معلم را همراهی

	توضیحات میدهد، فعالیت‌های درس را در محل مناسب آن مطرح نموده، درس را جمع بندی مینماید و خلاصه آنرا به شاگردان بیان میدارد.	مینمایند و به سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: مشرکین قریش به خاطر اینکه جلو دعوت را بگیرند به نزد ابوطالب رفتند تا او را در این کار باخود شریک سازند و در ضمن این را نیز به او گفتند که اگر برادر زاده ات محمد ﷺ هرچیز را بخواهد ما به او می‌دهیم بناء ابوطالب برادر زاده خود را طلب کرد و از پیشنهاد قریش او را باخبر نمودند. پیامبر ﷺ برایش فرمود: من از ایشان میخواهم تا یک کلمه را بخوانند که در آن صورت پادشاهی عرب ها از آن اینها و عجم تابع ایشان خواهند بود. ابوجهل گفت: بگو ای محمد کدام کلمه است که برای ما اینقدر سود و نفع میرساند؟ نبی کریم ﷺ فرمودند: فقط بگوئید لا اله الا الله... ابوجهل گفت: جنگ و منازعه بین ما روی همین کلمه است زیرا که به خواندن این کلمه الوهیت خدایان ما نفی میگردد که ما هرگز به آن قائل نیستیم.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گ: معلم صاحب درباره کارخانه گ به شاگردان هدايات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کارخانه گ را در خانه انجام میدهند.

درس پنجم

عنوان درس: هجرت به حبشه

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- این موضوع را بدانند که مسلمانان به اثر تعذیب قریش به حبشه مهاجر شدند.
- ۲- از هجرت اولین گروهی از مسلمانان به سوی حبشه باخبر شوند.
- ۳- دربارهٔ رسیدن خبر کاذب مسلمان شدن سرداران قریش به مهاجرین حبشه، معلومات حاصل نمایند.
- ۴- دربارهٔ هجرت گروه دوم از مسلمانان به حبشه آگاهی حاصل نمایند.
- ۵- بدانند زمانی که مسلمانان به سبب ظلم، نتوانند احکام دین را برپا نمایند مهاجری شوند تا مکلفیت خود را در فضای امن ادا نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

حبشه: در آن زمان یک کشور بزرگ بود که در شمال آن خلیج بربری، در جنوب آن البر، در شرق آن الزنج و در غرب آن البجه موقعیت داشت.

نجاشی که نامش اصحمه است در زمان پیامبر ﷺ پادشاه حبشه بود، که بالاخره ایمان آورد و به پیامبر ﷺ تحفه ها و هدیه ها ارسال می نمود، پیامبر ﷺ آن هدیه ها را قبول می کرد، و قتیکه نجاشی وفات شد پیامبر ﷺ به واسطهٔ جبرئیل علیه اسلام از مرگش خبر شد بناء آنحضرت ﷺ و اصحابش بالای نجاشی نماز جنازه غایبانه ادا نمودند.

حبشه در حال حاضر: در حال حاضر حبشه به نام ایتیوپیا یاد می شود که در قارهٔ افریقا موقعیت دارد. در شمال و غرب آن دولت سودان، در شمال شرق آن دولت اریتریا، در جنوب آن کینیا، و در شرق آن صومالیا و جیبوتی واقع اند.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام میدهد، احوال پرس می نماید، نظافت را دیده و حاضری میگیرد، از مشاکل شاگردان آگاهی حاصل مینماید، در صورت ضرورت با مشوره اداره مکتب به حل آن اقدام می ورزد و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند و به منظور ایجاد انگیزه پرسش مطرح مینماید که کی میتواند درس دیروز را در نکات مختصر بیان دارد؟ و فواید آن را ذکر نماید. با شنیدن پاسخ درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می دهد.

۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس متن درس را بالای شاگردان می‌خواند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- قصه هجرت مسلمانان به حبشه. ۲- رسیدن خبر کاذب مسلمان شدن سران قریش به مهاجرین در حبشه. ۳- هجرت دوهم مسلمانان به حبشه. ۴- توضیح فواید درس. معلم صاحب کوشش میکند تا مطالب فوق را به شاگردان طوری بفهماند تا قناعت آنها حاصل گردد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد. معلم به پرسش های شاگردان گوش داده و به آنها پاسخ درست میدهد. درس خود را با طرح پرسشها ارزیابی نموده و فعالیتهای درس را در مواقع مناسب مطرح مینماید، درس را به طور فشرده و خلاصه به شاگردان بیان میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - به تشریحات معلم گوش می‌دهند و درمباحثه اسباب هردو هجرت مسلمانان به حبشه و فواید مطلوب از درس با معلم شرکت می‌ورزند. اگر شاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: وقتی که ظلم و ستم مشرکین قریش بر مسلمانان از حد گذشت پیامبر ﷺ به اصحابش امر فرمود تا به حبشه هجرت نمایند، در سال پنجم بعثت گروه اول از صحابه کرام که تعداد آنها ۱۶ نفر بود به سوی حبشه مهاجر شدند، ولی هنگامیکه خبر مسلمان شدن سران قریش به آنها رسید همه آنها به سوی مکه مکرمه روان شدند، با رسیدن آنها به نزدیکی مکه مکرمه درک نمودند که این خبر عاری از حقیقت است، بناء بعضی از آنها دوباره به حبشه برگشتند و چند تن محدود آنها به پنهانی وارد مکه شدند و هنگامیکه ظلم و ستم مشرکان بالای مسلمانان زیاد شد گروه دیگری از مسلمانان نیز به حبشه هجرت نمودند که تعداد آنها در این مرتبه ۱۰۲ نفر بود.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدايات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس ششم

عنوان درس: دسیسه قریش بر ضد مهاجرین در حبشه

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- در مورد ارسال نماینده گان قریش به حبشه آگاهی یابند.
- ۲- در مورد سفارش نماینده گان قریش به درباریان نجاشی بدانند.
- ۳- دربارهٔ محاوله (تلاش) نماینده گان قریش تا نظر نجاشی را از مهاجرین برگرداند معلومات حاصل نمایند.
- ۴- در مورد اظهار نظر سخنگوی مسلمانان بدانند.
- ۵- اهمیت دین و عقیدهٔ خویش را بدانند تا در برابر امتیازات مادی آنرا از دست ندهند.
- ۶- از عکس العمل نجاشی با خبر شوند.

معلومات اضافی برای معلم

عمرو بن العاص بن وائل القریشی السهمی در سال هشتم هجری چند ماه قبل از فتح مکه مکرمه ایمان آورد. پیامبر ﷺ او را در جیش السلاسل امیر تعیین کرد.

رئیس مهاجرین حبشه حضرت جعفر بن ابی طالب بود که به شیخ المهاجرین مشهور بود.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های مقدماتی	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف اولتر از همه سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی نموده، صنف را منظم میکند، حاضری اخذ مینماید و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند، به منظور ایجاد انگیزه از یکی از شاگردان میپرسد: به اثر ظلم و ستم قریش مسلمانان چند مرتبه به حبشه مهاجر شدند و تعداد مسلمانان در هر مرتبه به چند نفر می رسید؟ با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می دهد.
	تقدیم درس: معلم صاحب از چند تن شاگردان میخواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند، خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس متن درس را بالای شاگردان میخواند و کوشش مینماید تا در فضای	- شاگردان به کتاب متوجه میباشند و به تشریحات معلم گوش می دهند و درموضوع ارسال نماینده گان، تقدیم

تحایف به نجاشی، موقف نجاشی در برابر مهاجرین و فواید مطلوب از درس با معلم مباحثه و گفتگو می کنند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم محترم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می نویسند.	صمیمیت مطالب ذیل را به الفاظ ساده به شاگردان تقدیم دارد تا شاگردان از آن بهره مند شوند: ۱- درباره سفارش نماینده گان قریش به درباریان نجاشی شاگردان را فهماندن. ۲- بیان نمودن اندازه و مقدار کینه ای قریش با مسلمانان که آنها نمی خواستند تا مسلمانان در حبشه زنده گی آرام و مرفه داشته باشند. ۳- شاگردان را از سخنان سخنگوی مسلمانان آگاه نمودن. ۴- موقف نجاشی را به شاگردان بیان کردن. ۵- ناکام شدن دسیسه نماینده گان قریش در اخراج مهاجرین را به شاگردان واضح نمودن. ۶- درباره موقف نجاشی با نماینده گان قریش با شاگردان مباحثه نمودن. ۷- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن تا آنها این فواید را در زنده گی خویش عملی نمایند. ۸- درباره فواید دیگری از این درس با شاگردان گفتگو کردن. ۹- در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات دادن و فعالیت های درس را در مواقع مناسب آن مطرح کردن. معلم صاحب به سؤالات شاگردان گوش میدهد، پاسخهای درست را به آنها ارایه میدارد و به همراه آنها با مهربانی سخن میگوید.	۲۵ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: مشرکین مکه بخاطر اینکه مسلمانان در حبشه زنده گی آرام و مرفه نداشته باشند نماینده گان خود را نزد نجاشی فرستادند تا از او بخواهند که مهاجرین را به مکه برگرداند، ولی (اصحمه) پادشاه حبشه بعد از شنیدن سخنان صادقانه سخنگوی مسلمانان این را درک نمود که قریش می خواهند مقصد شوم خویش را بالای مسلمانان عملی نمایند، بناء نجاشی دسیسه آنها را ناکام ساخت و نماینده گان آنان را از حبشه بیرون کرد و به مسلمانان اطمینان داد تا در سرزمینش به آرامی زنده گی به سر برند.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	

درس هفتم

عنوان درس: مشرف شدن حمزه علیه السلام به دین اسلام

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درباره حکایت کنیز به حمزه علیه السلام، معلومات حاصل نمایند.
- ۲- درباره انتقام حمزه علیه السلام از ابوجهل معلومات حاصل نمایند.
- ۳- در مورد کیفیت عکس العمل ابوجهل در مقابل حمزه علیه السلام آگاه شوند.
- ۴- از صبر پیامبر صلی الله علیه وسلم مطلع شوند و از وی پیروی کنند.
- ۵- از فواید درس مستفید شوند.

معلومات اضافی برای معلم

کاکاهای رسول الله صلی الله علیه وسلم

پیامبر صلی الله علیه و آله (۱۰) کاکا داشتند که عبارت بودند از: زییر، ابوطالب، حمزه علیه السلام مقدم، عباس علیه السلام، ضرار، حارث، قثم، ابولهب و غیداق که از جمله این همه فقط دو نفر آنها اسلام آوردند و آن دو عبارتند از (حمزه و عباس) رضی الله عنهما. از جمله کاکاهای پیامبر صلی الله علیه و آله یکی هم حضرت حمزه علیه السلام بود که برادر رضاعی آنحضرت صلی الله علیه و آله نیز بود و در غزوه احد شهید شد، هند خانم ابوسفیان جگرش را کشید و آنرا جوید.

عمه های رسول الله صلی الله علیه و آله

رسول الله صلی الله علیه و آله شش (۶) عمه داشتند که عبارت بودند از: ام حکیم، عاتکه، بره، امیمه، اروی و صفیه رضی الله عنها که از جمله عمه هایش علماء در باره اسلام آوردن صفیه رضی الله عنها متفق اند با وجود اینکه اسعد و ابن قیم از ایمان آوردن اروی خبر داده است.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب بعد از داخل شدن به صنف نخست از همه سلام می‌دهد، شاگردان را احوال پرسی نموده، حضری می‌گیرد و شاگردان را منظم مینماید، نظافت را دیده و به منظور ایجاد انگیزه از شاگردان می‌پرسد: کی می‌تواند درباره حضرت حمزه رضی الله عنه معلومات دهد؟ با شنیدن پاسخ صحیح عنوان درس جدید را بالای تخته مینویسد و درس جدید را آغاز میکند.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حضری را می‌دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه بخوانند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را بخوانند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند. ۱- مظامل ابوجهل بالای رسول الله صلی الله علیه و آله و حکایت کنیز به حمزه رضی الله عنه. ۲- انتقام حضرت حمزه رضی الله عنه از ابوجهل. ۳- عکس العمل ابوجهل. ۴- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن. معلم صاحب عبارت درس را بالای یکی از شاگردان می‌خواند و در این مورد با شاگردان دیگر مباحثه مینماید و درباره فواید دیگر درس از شاگردان می‌پرسد. شاگردان لایق و ذکی را تمجید نموده و دیگران را تشویق میکند تا کوشش نمایند، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات می‌دهد، فعالیت های درس را در مواقع مناسب آن مطرح و درس را خلاصه مینماید.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب می‌باشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می‌دهند و در موضوع فواید مطلوب از درس با معلم مباحثه و گفتگو می‌کنند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب پاسخ می‌دهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: در سال ششم بحث در یکی از روزها پیامبر صلی الله علیه و آله در نزدیک تپه صفا تشریف داشت، ناگهان ابوجهل به نزد او آمد و او را مورد سخنان زشت و ضربه سنگ قرار	شاگردان به خلاصه درس گوش می‌دهند.

	داد، سر مبارکش را زخمی کرد. کنیز عبدالله بن جدعان که این حادثه را بچشم خود دیده بود به حضرت حمزه رضی الله عنه که تازه از شکار برگشته بود حکایت نمود، حمزه رضی الله عنه که جوان قوی و نیرومند قریش بود به نزد ابوجهل رفت و به خاطر انتقام از او نور اسلام به دلش راه یافت و مسلمان شد.	
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس هشتم

عنوان درس: اسلام آوردن حضرت عمر رضی الله عنه

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درباره گفتگوی حضرت عمر با نعیم رضی الله عنهما معلومات حاصل نمایند.
- ۲- از جای گرفتن اسلام در قلب حضرت عمر رضی الله عنه باخبر شوند.
- ۳- این موضوع را بدانند که حضرت عمر رضی الله عنه را کی به فاروق ملقب نمود؟
- ۴- اخلاص، فداکاری و ایمان قوی صحابه را ذهن نشین نموده از آن پیروی کنند.
- ۵- فواید درس را بدانند و آنرا در زنده گی عملی نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

سلسله نسب حضرت عمر رضی الله عنه: عمر بن خطاب بن نفیل بن عبدالعزی بن رباع بن فرط بن رزاح بن عدی بن کعب بن لؤی - امیر المؤمنین ابو حفص القریشی العدوی.

مادرش حنتمه بنت هشام المخزومی خواهر ابو جهل بود.

حضرت عمر رضی الله عنه سیزده سال از پیامبر صلی الله علیه و آله کوچک و از جمله اشراف قریش شمرده می شد، عهده سفیر قریش و میانجی آنها را به دوش داشت، هنگامیکه میان قریش و یاقبایل دیگر نزاع واقع می شد قریش حضرت عمر رضی الله عنه را به گونه سفیر خود به آنها می فرستاد.

پیامبر صلی الله علیه و آله درباره ابوبکر و عمر رضی الله عنهما فرمودند: اگر شما دو نفر در مورد کدام مشوره متفق شدید من با شما مخالفت نمی کنم. و نیز درباره آنها می گفتند: این دو به مثابه چشم و گوش اند.

و نیز می گفتند: اگر بعد از من نبی می آمد، ضرور عمر رضی الله عنه می بود.

و نیز می گفتند: ای عمر! سوگند به خداوند جل جلاله که شیطان با تو روبرو شده نمی تواند و شیطان حتماً راه خود را تغییر می دهد.

در روز وفات ابوبکر صدیق رضی الله عنه مسلمانان با او بیعت نمودند و او خلیفه مسلمانان تعیین گردید.

نعیم رضی الله عنه: به قول امام بخاری رحمه الله نام پدر نعیم النحام است و نحام پسر عبدالله القریشی العدوی است. در یکی از اقوال او در معرکه اجنادین شهید شده است و به قول دیگر او در غزه مویه شهید شده است.

خباب بن الارت رضی الله عنه: از جمله مسلمانان (السابقون الأولون) به شمار می رود و همه تکالیف و مشاغل آن زمان را متحمل شده است.

سعید بن زید: از جمله عشره مبشره است و در معرکه یرموک که با رومیان بود به شهادت رسید.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت‌های مقدماتی	فعالیت‌های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب در هنگام ورود به صنف نخست سلام میدهد، احوال پرسى مینماید و حاضری شاگردان را میگیرد سبب غیاب غیر حاضران را جویا میشود و در طرق ازاله آن با اداره مشوره مینماید و در صورت امکان کارخانه گی را ملاحظه میکند، به منظور ایجاد انگیزه درباره شخصیت حضرت عمر رضی الله عنه که از مشهور ترین و نامور ترین شخصیت‌های اسلام به شمار می‌رود از شاگردان میپرسد، بعد از ابراز نظر آنها عنوان درس را بالای تخته مینویسد و درس جدید را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می‌دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده و منظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ، درباره تغییراتی که بعد از قبول اسلام در حضرت عمر رضی الله عنه رخ داد با شاگردان مباحثه میکند آراء و نظریات آنها را می‌شنود، به پرسشهای آنها گوش میدهد و به لطف و شفقت به آنها جواب میدهد، فعالیت‌های درس را در اماکن مناسب مطرح مینماید و در آخر درس را خلاصه نموده به شاگردان تقدیم میدارد.	- شاگردان به کتاب متوجه میباشند و گوش می‌دهند و درمورد قصه اسلام حضرت عمر رضی الله عنه وفواید مطلوب از درس با معلم مباحثه و گفتگو می‌کنند. اگر شاگردان درمسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم محترم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: حضرت عمر رضی الله عنه که از نامدار ترین شخصیتهای قریش بود قبل از قبول نمودن اسلام با رسول الله صلی الله علیه و آله دشمنی زیادی داشت که این دشمنی او را مجبور نمود تا به نیت قتل رسول الله صلی الله علیه و آله از خانه بر آید، در مسیر راه با نعیم ملاقات نمود که به سبب آن از خشم و کینه او کاسته شد، هنگامیکه با خواهر و شوهر خواهرش ملاقات نمود و بالاخره با تلاوت آیات از سوره (طه) قرآن کریم عزمش را بدل نمود و به عوض قتل آنحضرت صلی الله علیه و آله بر او ایمان آورد و مورد قبول دعای آنحضرت صلی الله علیه و آله گردید که او می گفت: ای الله! اسلام را با یکی از دو عمر (عمر بن خطاب و عمرو بن هشام) قوی و نیرومند گردان و برای همیشه لقب فاروق را کسب نمود.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به گونه شفاهی و یا کتبی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس مطمئن گردد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام میدهند.	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	

درس نهم

عنوان درس: مقاطعه همه جانبه

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- احداثی را بدانند که مشرکین را متحیر ساخته بود.
- ۲- دربارهٔ پیمان ظلم، اراء و نظریات بعضی از مشرکین قریش بدانند.
- ۳- دشمن سرسخت مسلمانان را بشناسند.
- ۴- دربارهٔ پایان مقاطعه و پیشنهاد ابوطالب با خبر شوند.
- ۵- صبر و استقامت رسول الله صلی الله علیه وسلم را بدانند و حقانیت دعوت محمد صلی الله علیه وسلم را ذهن نشین کنند.

معلومات اضافی برای معلم

ابن قیم می‌فرماید: این پیمان را منصور بن عکرمه نوشت و بعضی از مؤرخین می‌گویند: نویسندهٔ این پیمان نصر بن حارث بود، ولی قول راجح این است که نویسنده این پیمان بغیض بن عامر بن هاشم بود که در نتیجه دعای رسول الله ﷺ دستش فلج گردید.

ابوطالب در هنگام محاصره نیز در فکر نگهداری و حفاظت رسول الله ﷺ بود بناءً شب هنگام موضع خواب رسول الله ﷺ را تبدیل می‌کرد و به عوضش در بستر او پسر و یا برادر زاده اش را می‌خوابانید تا پیامبر ﷺ از گزند مشرکین در امان باشد. جبرئیل علیه السلام به رسول الله ﷺ خبر داد که سند مقاطعه را موریانه از بین برده و تنها اسم الله در آن سند سالم باقی مانده است. ابوطالب این سخن را به مردم گفت، هرگاه مردم آن سند را دیدند دریافتند که سخنان پیامبر ﷺ حقیقت دارد بناءً آنها سند را پاره کردند و مقاطعه پایان یافت، از بین رفتن سند مقاطعه دلیلی بزرگی بر حقانیت رسالت آنحضرت ﷺ پنداشته می‌شود؛ ولی مشرکین بعد از این واقعه بیشتر به مقابله حق برخاستند.

روشهای تدریس: انفرادی، مباحثی، توضیحی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب با داخل شدن در صنف نخست سلام میدهد، شاگردان را احوال پرسی مینماید، صنف را منظم ساخته، حاضری شاگردان را اخذ مینماید، در صورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبند و ماحول درسی را در صنف ایجاد مینماید و در طی یک پرسش کوتاه؛ مانند: (حضرت عمر رضی الله عنه) را کی به فاروق ملقب نمود؟) و شنیدن جواب صحیح عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده و منظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- چرا این پیمان به نام مقاطعه همه جانبه مسمی گردید؟ ۲- توضیح اسباب و عللیکه مشرکین را پریشان و مضطرب ساخته بود. ۳- ارایه معلومات به شاگردان درباره نویسنده پیمان. ۴- واضح ساختن مدت محاصره. ۵- توضیحات درباره مخالفین پیمان مقاطعه. ۶- معرفی دشمن سرسخت مسلمانان به شاگردان. ۷- معلومات درباره پیشنهاد ابوطالب. ۸- فواید درس را واضح ساختن. معلم صاحب در خلال درس شاگردان را با خود شریک نگه میدارد در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات	- شاگردان به کتاب متوجه میباشند و گوش می دهند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می دهند و در موضوع مظالم این پیمان وفواید مطلوب از درس با معلم مباحثه و گفتگو می کنند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت

	میدهد، با طرح بعضی پرسشها از شاگردان به پاسخهای آنان گوش میدهد و اگر پاسخ آنها به اصلاح ضرورت داشت آنرا اصلاح مینماید. فعالیت‌های درس را در مواقع آن مطرح مینماید، درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان ارایه میدارد.	
۵ دقیقه	خلاصه درس: با رخ دادن چهار وقایع مسلسل مشرکین متحیر شدند و اراده قتل رسول الله ﷺ را نمودند ولی بخاطر ترس و بیم آنها از نابودی، تصمیم خود را عملی نکردند و در پی عملی کردن نقشه دیگری شدند تا انبار مصایب و مشکلات را بالای مسلمانان بیفزایند همان بود که مسلمانان را در شعب ابی طالب برای مدت سه سال محاصره نمودند که بالاخره به اثر مخالفت بعضی از مشرکین و معجزه پیامبر ﷺ آن پیمان نقض گردید.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.
	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.

درس دهم

عنوان درس: سال غم و اندوه (عام الحزن)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درباره سال غم و اندوه معلومات بدست آرند.
- ۲- درباره وفات خدیجه رضی الله عنها و ابوطالب بدانند.
- ۳- بدانند که بعد از وفات ابوطالب به رسول الله ﷺ چه رخ داد.
- ۴- درباره سفر رسول الله ﷺ به سوی طایف معلومات حاصل نمایند.
- ۵- بدانند که دعوت رسول الله صلی الله علیه وسلم به شکل طبیعی از مراحل مختلف گذشته، مشقتها و اندوهها را پیموده و در نتیجه استقامت و پایدردی کامیاب شد، که این روش و سنت تا قیامت دوام دارد، هیچ داعی نباید از کارناچیز توقع نتایج خارق العاده را داشته باشد.

معلومات اضافی برای معلم:

سال دهم بعثت بنام سال غم و اندوه مسمی گردید زیرا در این سال نخست کاکای رسول الله ﷺ که حیثیت سپر را برای رسول الله ﷺ و مسلمانان داشت و سپس شریک حیاتش خدیجه رضی الله عنها که با مشوره های نیک خویش رسول الله ﷺ را یاری می کرد از این دنیای فانی رحلت نمودند.

با وفات شدن چنین شخصیتیکه رسول الله ﷺ را حمایت می کردند همه مسلمانان غمگین بودند و در همین سال بعد از این دو واقعه دلخراش رسول الله ﷺ به طرف طایف سفر نمود تا حمایت آنها را در راه دعوت حق حاصل نماید، مگر آنها از حمایت رسول الله ﷺ انکار کرده و رسول الله ﷺ را اذیت نمودند از این سبب این سال به نام سال غم و اندوه (عام الحزن) مسمی گردید.

روشهای تدریس: انفرادی، توضیحی، مباحثی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید در صورت امکان کارخانه گی و نظافت را میبندد و ماحول درسی را در صنف ایجاد مینماید و طی یک مقدمه کوتاه مانند: (مشرکین قریش	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند.

- شاگردان به معلم گوش میدهند.	مظالم گوناگون را بر مسلمانان انجام دادند، که یکی از این مظالم محاصره مسلمانان در شعب ابی طالب بود که با حقانیت پیامبر ﷺ به پایان رسید، در مقابل این همه مظالم مسلمانان یک سپر داشتند که آن سپر عبارت از ابوطالب بود زیرا او همیشه از مسلمانان دفاع می کرد، ولی هنگامیکه وفات شد تعدی و تجاوز مشرکین بر مسلمانان افزوده شد (درس گذشته را با درس جدید ارتباط داده عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	
- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می دهند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می نویسند.	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده و منظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۲۵ دقیقه ۱- چرا سال غم و اندوه به این نام مسمی گردید؟ ۲- بزرگترین غمی که رسول الله ﷺ را غمگین کرد غم وفات خدیجه رضی الله عنها بود، در این باره ارایه معلومات به شاگردان. ۳- اینکه ابوطالب برای رسول الله ﷺ بمثابه دیوار متین بود که او را از مصایب و مشکلات نگه می داشت. ۴- هنگامیکه رسول الله ﷺ بسیار غمگین شد به سوی طایف سفر نمود. ۵- بیان فواید درس برای شاگردان و متوجه ساختن آنها برای استنباط و استخراج فواید دیگر. ۶- در خلال درس شاگردان را با خود در درس شریک نموده، توضیحات در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید را میدهد، به پرسش های شاگردان به واسطه آنها جواب داده و فعالیت های درس را در مواقع آنها مطرح و درس را خلاصه مینماید.	
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: سال دهم بعثت به نام سال غم و اندوه مسمی گردید زیرا هنگامیکه محاصره مسلمانان در شعب ابی طالب به پایان رسید، چند روزی	

	سپری نشده بود که کاکای پیامبر ﷺ (با وجود اینکه به دین ابا و اجداد خود بود) وفات شد، و بعد از مدت بسیار کم خدیجه رضی الله عنها که محسن، غمخوار و همسر پیامبر ﷺ بود وفات شد، و نیز پیامبر ﷺ به خاطر اینکه در خارج از مکه مکرمه حامیانی داشته باشد به سوی طایف سفر نمود ولی با وجود اینکه آنها دعوت پیامبر ﷺ را نپذیرفتند بلکه او را اذیت نمودند و از طایف خارج کردند.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارائه میدارد.	

درس یازدهم

عنوان: تفصیل سفر رسول الله ﷺ به طایف

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درباره سفر رسول اکرم ﷺ به طایف معلومات حاصل نمایند.
- ۲- درباره اخراج رسول الله ﷺ از طایف معلومات حاصل نمایند.
- ۳- درباره معرفت رسول الله ﷺ با عداس باخبر شوند.
- ۴- درباره دعائیکه رسول الله ﷺ در هنگام خروج از طایف در حالت حزن و غمگینی کرد بدانند.
- ۵- این را بدانند که پیامبر ﷺ رحمت للعالمین است.
- ۶- حقانیت پیامبر صلی الله علیه وسلم را ذهن نشین کنند.
- ۷- از واقعه اسراء و معراج باخبر شوند.

معلومات اضافی برای معلم

اسراء و معراج: اسراء و معراج یکی از نشانه ها و علائم امتیازی است که خداوند ﷻ پیامبر اکرم ﷺ را بر آن از دیگر پیامبران برگزیده است.

اسراء به معنی رفتن در شب است و معراج اسم آله ای است که به واسطه آن بالا رفتن و عروج صورت می گیرد، پس اسراء مصدر است و معراج اسم آله است که پیامبر ﷺ به واسطه آن عروج نموده است.

حکم ایمان به آن: ایمان داشتن بالای آن به اجمالی که قرآن ذکر شده فرض است و آگاهی از جزئیات این واقعه به شکلیکه در احادیث آمده است بهتر است.

مسجد اقصی و یا بیت المقدس: دومین مسجدی است که ملائکه چهل سال بعد از مسجد الحرام تهداب آنرا گذاشتند و آباد نمودند، مسجد اقصی در قدس واقع است، قبله اول مسلمانان و ثالث الحرمین است.

در حدیث ترمذی آمده است: وقتی که ابراهیم علیه السلام بنیاد کعبه را بلند کرد بعد از چهل سال یعقوب علیه السلام بنیاد های بیت المقدس را بنا کرد.

تجلیل از این شب و برگزاری محافل، مجالس و پروگرامها در این شب بدعت است، زیرا سلف صالح این کار را انجام نداده اند.

روشهای تدریس: انفرادی، توضیحی، مباحثوی و پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام می‌دهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم می‌سازد، حضری اخذ مینماید سبب غیاب غیر حاضران را جویا میشود و در طرق ازالۀ آن با اداره مشوره مینماید در صورت امکان کارخانه گئی و نظافت را میبیند و از یکی از شاگردان می‌پرسد: پیامبر ﷺ برای چه و در کدام سال به طایف سفر نمود؟ با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده و جواب سلام، احوالپرسی و حضری را می‌دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می‌دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می‌نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده و منظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- اخراج نبی ﷺ از طایف را به شاگردان واضح می‌سازد. ۲- عرض و نیاز پیامبر ﷺ با خداوند ﷻ در جای بنام قرن المنازل. ۳- معرفت پیامبر ﷺ با عداس در باغ عتبه و شیبه. ۴- اینکه پیامبر ﷺ خیرخواه دشمنان خود نیز بود. ۵- شاگردان را به فواید درس متوجه ساختن. در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید در اثنای قرائت توضیحات می‌دهد، فعالیت های درس را در جاهای مناسب آن مطرح مینماید. حرکات و اشارات معلم برای متوجه کردن و فهمانیدن شاگردان مؤثر می‌باشد، معلم به شاگردان جرأت سؤال کردن را میدهد و در آخر درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان بیان میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب می‌باشند - شاگردان به شرح درس معلم گوش می‌دهند و در موضوع درس با معلم مباحثه و گفتگو می‌کنند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گئی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب به شکل انفرادی به گونه کتبی و یا شفاهی پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می‌نویسند.

شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: هرگاه پیامبر ﷺ بعد از پیاده طی نمودن فاصله ۷۰ میل به طایف رسید بزرگان و سران آنجا راجع نموده و آنها را به اسلام دعوت نمود ولی با وجود اینکه رسول الله ﷺ برای مدت ۱۰ روز در طایف آنها را به اسلام دعوت نمود آنها دعوتش را نپذیرفتند بلکه اطفال و بیخردان را تحریک کردند تا ایشان را ناسزا گویند، به سنگ بزنند و از طایف اخراج نمایند، همین بود که پیامبر ﷺ به باغ عتبه و شبیه داخل شد و با دل شکسته و پر از اندوه و غم دعا کرد، در همین باغ با عداس معرفت حاصل نمود، و در مسیر بازگشت به مکه در قرن المنازل ملک موظف بر کوهها برایش گفت: اگر می خواهی این دو کوه (کوه ابوقیس و کوه مقابل آن) را بالای اهل مکه چپه نموده تا آنها را هلاک سازم. ولی رسول الله ﷺ که رحمت للعالمین است فرشته را نگذاشت تا آنها را هلاک سازد و برای هدایت آنها دعا فرمود.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کار خانه گمی را در خانه انجام میدهند.	کارخانه گمی: معلم صاحب درباره کارخانه گمی به شاگردان هدايات لازم ارایه میدارد.	

درس دوازدهم

عنوان: بیعت عقبه اولی

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- از بیعت عقبه اولی با خبر شوند.
- ۲- سال بیعت، مکان بیعت و نقاط بیعت را بشناسند.
- ۳- درباره معلم قرآن کریم و تربیه اسلامی در مدینه منوره معلومات داشته باشند.
- ۴- درمورد تأثیر اخلاص در دعوت بدانند.
- ۵- بدانند که جوانان تا چه اندازه در نشر اسلام مؤثر بودند.
- ۶- در مورد قصه اسلام سعد بن معاذ و قومش معلومات حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

شش نفر از بزرگان مدینه منوره که در سال ۱۱ بعثت ایمان آورده بودند عبارتند از: سعد بن زراره، عوف بن الحارث بن رفاعه، رافع بن مالک بن عجلان، قطبه بن عامر بن حدیده، عقبه بن عامر بن نابی و جابر بن عبدالله بن رثاب. دوازده نفریکه در عقبه اولی در سال ۱۲ بعثت شرکت داشتند عبارت اند از: از بنی نجار: أسعد، عوف و معوذ پسران عفراء. از بنی زریق: ذکوان بن عبد قیس و رافع بن مالک. از قوافل: عباد بن صامت و حلیف آنها ابو عبدالرحمن یزید بن ثعلبه. از بنی عمرو بن عوف: عباس بن عباد بن نضله. از بنی سلمه: عقبه بن عامر بن نابی. از بنی سواد: قطبه بن عامر. از قبیله اوس دو نفر بودند: ابوالهیثم بن التهیان الاشهلّی و عویم بن ساعده. این بیعت مانند بیعت بود که رسول الله ﷺ در روز فتح مکه از زنان قریش گرفته بود و در سوره الممتحنه ذکر شده است. مصعب بن عمیر ؓ نخستین مسلمانی بود که بعد از حبشه به مدینه منوره هجرت کرد که در مدینه منوره به نام معلم القرآن شهرت یافت، پیامبر ﷺ او را در عقدالمواخاه با ابو ایوب انصاری برادر و دوست گردانید، او در روز غزوه احد در حالت دفاع از رسول الله ﷺ در حالیکه بیرق اسلام را در دست برافراشته بود شهید شد و در یک چادر دفن گردید.

روشهای تدریس: توضیحی، مباحثوی، پرسش و پاسخ

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حاضری اخذ مینماید در صورت امکان کارخانه گی و نظافت را مبیند، بخاطر ایجاد انگیزه درس جدید و ارزیابی درس گذشته از شاگردان میپرسد: کی میتواند مطالب مهم درس گذشته را بیان دارد؟ بعد از جواب صحیح ومختصری که شاگرد ارائه میدارد عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حاضری را می دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند که مطالب درس را به شکل ساده ومنظم برای شاگردان تشریح نماید تا همه مستفید شوند. ۱- درباره ییعت عقبه اولی به شاگردان معلومات ارائه میدارد. ۲- فعالیت های معلم قرآن و تربیه اسلامی در مدینه منوره را به شاگردان بیان میدارد. ۳- قصه اسلام سعد بن معاذ و قومش را به شاگردان واضح میسازد. معلم صاحب شاگردان را به گروپها تقسیم میکند یکی از شاگردان به نمایندگی از گروپ خود یک مطلب از مطالب درس را بیان میدارد و در باره آن با یکدیگر مباحثه میکنند شاگردان را به فواید درس متوجه میساز معلم شاگردان را مراقبت مینماید و به بسیار شفقت و مهربانی آنان را به خطاهای ایشان متوجه میسازد و به آنان جرأت پرسی نمودن را میدهد، در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد، فعالیت های درس را در مواضع آن مطرح ساخته و درس را جمع بندی نموده و خلاصه آنرا به شاگردان تقدیم میدارد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می دهند و در موضوع بیعت عقبه اولی با معلم مباحثه و گفتگو می کنند. اگر شاگردان در مسایل درس کدام مشکل داشته باشند نخست در حل آن کوشش کنند اگر به کدام نتیجه نه رسیدند به معلم رجوع نمایند - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در کتابچه های خود می نویسند.

شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: در موسم حج سال دوازدهم بعثت دوازده نفر از مردم مدینه منوره در منطقه عقبه با رسول الله ﷺ به نقاط مشخص بیعت نمودند. بعد از آنکه بیعت انجام یافت و موسم حج به پایان رسید پیامبر ﷺ مصعب بن عمیر را با بیعت کننده گان به مدینه منوره فرستاد تا مردم را دعوت نماید و آنان را در امور دین تعلیم دهد. مصعب بن عمیر ﷺ در خانه اسعد بن زراره سکونت می کرد و به شمول اسید بن حضیر و سعد بن معاذ رضی الله عنهما که بزرگان قبیله بنی اشهل بودند تعداد زیادی از ساکنان مدینه منوره ایمان آوردند.	۵ دقیقه
شاگردان به پرسشهای معلم پاسخ میدهند.	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	۱۰ دقیقه
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند	کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.	

درس سیزدهم

عنوان: بیعت عقبه دوم

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- درباره بیعت عقبه دوم آگاهی حاصل نمایند.
- ۲- درباره اظهارات کعب بن مالک رضی الله عنه معلومات حاصل نمایند.
- ۳- درباره سخنان عباس رضی الله عنه در عقبه مبنی بر حمایت از نبی صلی الله علیه و آله معلومات حاصل نمایند.
- ۴- درباره سخنان و موقف بیعت کننده گان باخبر شوند.
- ۵- فقره های بیعت را بشناسند.
- ۶- بدانند که مسلمانان پابند عهد و موثیق خویش میباشند.
- ۷- فواید درس را بشناسند و در زنده گی از آن استفاده نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

نقبای که در بیعت عقبه دوم تعیین گردیده بودند عبارتند از:

- ۱- اسعد بن زراره نقیب بنی نجار و از قبیله خزرج بود.
- ۲- سعد بن عبادہ از خزرج.
- ۳- سعد بن ربیع از خزرج.
- ۴- عبدالله بن رواحه بن ثعلبه از خزرج.
- ۵- رابع بن مالک بن عجلان از خزرج.
- ۶- براء بن معرور بن صخر از خزرج.
- ۷- عبادہ ابن صامت بن قیس از خزرج.
- ۸- منذر بن عمرو بن خنیس از خزرج.
- ۹- عبدالله بن عمرو بن حزام از خزرج.
- ۱۰- سید بن حضیر از قبیله اوس.
- ۱۱- سعد بن خيثمه از قبیله اوس.
- ۱۲- رفاعه بن عبد المنذر بن زبیر از قبیله اوس.

روشهای تدریس: انفرادی، مباحثی، توضیحی، پرسش و پاسخ.

مواد و لوازم ممد درسی: کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، کتب سیرت، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر، وغیره.

زمان	فعالیت های معلم	فعالتهای شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه : معلم صاحب با داخل شدن به صنف شاگردان را سلام میدهد، احوال آنها را جویا میشود، صنف آنها را منظم میسازد، حضری اخذ مینماید در صورت امکان کارخانه گی ونظافت را میبیند، سپس از یکی از شاگردان میپرسد تا نقاط اساسی بیعت عقبه اولی را بیان دارد، با شنیدن جواب درست عنوان درس جدید را بالای تخته نوشته و درس را آغاز مینماید.	- شاگردان به شکل منظم قبل از معلم به صنف داخل میشوند، معلم خود را احترام کرده وجواب سلام، احوالپرسی و حضری را می دهند. - یکی از شاگردان به پرسش معلم پاسخ می دهد.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عبارت درس را بالای شاگردان خاموشانه میخواند و خودش عناوین جانبی درس را بالای تخته می نویسد، سپس از چند تن از شاگردان میخواهد تا متن درس را بخوانند در مورد کلمه ها و اصطلاحات جدید توضیحات میدهد کوشش میکند و مطالب آتی را به روش خوب و پسندیده به شاگردان بیان میدارد تا شاگردان بتوانند از آن مستفید شوند: ۱- معلومات درباره اظهارات کعب بن مالک رضی الله عنه در عقبه دوم. ۲- توضیحات درباره کیفیت آمدن و حضور رسول الله صلی الله علیه و آله به عقبه دوم. ۳- معلومات درباره اظهارات حضرت عباس رضی الله عنه. ۴- اظهارات بیعت کننده گان. ۵- بحث در مورد نقاط بیعت. ۶- واضح نمودن موقف بیعت کننده گان. ۷- متوجه ساختن شاگردان به فواید درس تا در زنده گی روزمره از آن استفاده بعمل آرند. پرسشها و فعالیت های درس را در مواقع مناسب آن مطرح میسازد.	- شاگردان در هنگام مطالعه متوجه کتاب میباشند - شاگردان به تشریحات معلم گوش می دهند و در باره فواید مطلوب از درس با معلم محترم مباحثه و گفتگو می کنند. - شاگردان فواید درس را در زنده گی خود عملی مینمایند. - شاگردان به سؤالات معلم و فعالیت کتاب پاسخ میدهند. - شاگردان نکات مهم درس را در

	در پایان درس به جمع بندی درس میپردازد و درس را برای شاگردان به طور مختصر بیان میدارد.	کتابچه های خود می نویسند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: در سال سیزدهم بعثت ۷۵ نفر از مسلمانان مدینه منوره (۷۳ تن مرد و دو زن) در بیعت عقبه دوم با رسول الله ﷺ بیعت نمودند، در این بیعت کاکای رسول الله ﷺ حضرت عباس (ع) نیز حضور داشت، با وجود اینکه تا آن زمان ایمان نیاورده بود؛ ولی در ابتدای مجلس مسلمانان یترب را به مسؤولیت عظیم این بیعت متوجه ساخت و بعد از گفتگوی طرفین هردو جانب به نکات بیعت متفق شدند و با هم بیعت نمودند.	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: معلم صاحب شاگردان را به طور کتبی و یا شفاهی ارزیابی مینماید تا از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن سازد.	شاگردان به پرسشهای معلم محترم پاسخ میدهند.
کارخانه گی: معلم صاحب درباره کارخانه گی به شاگردان هدایات لازم ارایه میدارد.		شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام میدهند.

بخش

تدریس فقه

درس اول

عنوان معاملات در شریعت اسلام

وقت یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- در مورد خصوصیات معاملات در شریعت اسلام معلومات حاصل نمایند.
- ۲- به طور خلاصه از خصوصیات و اوصاف تجارت با خبر شوند.
- ۳- به مقام و منزلت تاجر مسلمان از دیدگاه اسلام آگاهی حاصل نمایند.
- ۴- تاجر معاملات تجارتي را به این امور بفهماند.

معلومات اضافی برای معلم

بالای هر مسلمان لازم است تا ملکیت های دیگران را به دیده قدر نگرسته و هیچگونه تجاوز نکند و خوردن اموال از راه های ناروا را حرام پندارد چنانچه خداوند (ج) می فرماید: { وَلَا تَاْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ } ترجمه: و مخورید مالهای یکدیگر خود را به طور ناروا.

اوصاف تاجر مسلمان:

أ- مسلمانان باید همیشه راستگو و امین باشند و همیشه بکوشند که در خرید و فروش از هر نوع دروغ و فریب خودداری نمایند زیرا کسانی که در معاملات (داد و ستد) راستی و صداقت میکنند، الله (ج) در مالش برکت می اندازد و در این مورد رسول الله (ص) می فرماید: "البائع بالخيار مالم يتفرقا فان صدقا وينا بورك لهما في بيعهما وإن كذبا وكتما محقت بركة بيعهما" ترجمه: (فروشنده و خریدار هر دو در معامله مختار اند تا آنکه در مجلس از هم جدا نشوند، و اگر راست بگویند و عیب میعه را اشکار نمایند خداوند (ج) برای فروشنده (بایع) و برای خریدار در مالش برکت می اندازد و اگر دروغ گویند و کتمان عیب میعه کنند در این صورت برکت از هر دو جانب از بین میرود).

پیامبر (ص) درباره شخصیکه در جای دانه تر دانه خشک را میگذارد چنین فرموده است <من غشنا فليس منا> ترجمه: کسیکه فریب میدهد ما را از جمله ما نیست.

ب- تاجر مسلمان هنگام فروش باید از هر نوع قسم خوردن پرهیز کرده نقص و فایده را در تجارت خویش از جانب الله (ج) بداند در حدیث شریف آمده است که (در وقت فروش از هر نوع قسم خود را نگاه نماید یقیناً قسم خوردن در مال میعه میل مشتری را زیاد تر میسازد اما برکت را از بین میبرد).

ج- بر تاجر مسلمان لازم است که در کار خود از حوصله و بردباری کار گرفته و همراهی مراجعین با الفاظ شریفین صحبت نماید تا مردم را گرویده اخلاق نیکوی خود سازد و اگر جنس فروخته شده به سبب کدام عیب و یا کدام علت دوباره رد میشود با جبین گشاده آن جنس را بپذیرد زیرا در حدیث شریف وعده ثواب داده شده است و یا اگر کسی در قیمت و یا میعه

نقص را نشان داد آنرا باید پذیرد. چنانچه پیامبر (ص) فرموده است: (به تحقیق الله (ج) کسی را دوست دارد که در وقت خرید و فروش از تفکر و تدبیر کار گیرد).

د- تاجر مسلمان باید از احکام شریعت باخبر باشد تا اینکه در حرام داخل نشده و از هر گونه معاملات حرام خود را نگاه کند. و تاجر مسلمان باید بیع حرام را بشناسد و اگر در معامله برایش شک پیدا میشود در مورد از علماء پرسان کند. فضیلت تجارت در قرآن کریم و احادیث نبوی (ص) بسیار ذکر شده است، زیرا ترقی و زنده گی آرام در تجارت استوار است. دین مبین اسلام فضیلت تجارت را بیان نموده و مردم را به تجارت تشویق کرده است.

۲- **روش تدریس:** تشریحی، مباحثه، سؤال و جواب

۳- **مواد ممد درسی:** کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از تقدیم سلام و احوالپرسی حاضری گرفته صنف را تنظیم نموده کار خانگی شاگردان را می بیند. معلم محترم درباره مضمون فقه صنف هفتم از شاگردان سؤالات می نماید معلم محترم برای درس جدید ایجاد انگیزه می نماید و شاگردان را برای درس جدید متوجه ساخته و درباره درس از آنها سؤال می کند.	شاگردان جواب سلام را میدهند. شاگردان جواب سؤالات معلم صاحب را میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم محترم عنوان درس که (معاملات در شریعت اسلام) است را در تخته نوشته و درباره معاملات اسلامی (خرید و فروش) از دیدگاه شریعت اسلام و آداب تجارت و احکام آن معلومات کافی برای شاگردان ارایه می نماید. و از شاگردان می خواهد که درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی نمایند. معلم صاحب از چند تن از شاگردان ضعیف می خواهد تا یک یک پاراگراف را به آواز بلند بخوانند. بعد از این معلم صاحب درس را بطور مناسب تشریح مینماید. معلم صاحب خصوصیات تجارت (معاملات) در اسلام را بالای شاگردان حفظ می نماید	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش فرا دهند. شاگردان درس را آهسته بخوانند. شاگردان ضعیف درس را بخوانند. شاگردان درس را در زنده گی خویش عملی نمایند.

	معلم صاحب بالای شاگردان آداب تجارت را تکرار می نماید و از شاگردان می خواهد تا آداب را حفظ کرده و با یکدیگر مباحثه نمایند. معلم صاحب برای یاد گرفتن بهتر درس شاگردان را تشویق می نماید.	
شاگردان جواب می دهند.	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب دهید. ۱- خصوصیات معاملات از دیدگاه اسلام را بیان کنید؟ ۲- هر شاگرد از آداب تجارت سه آداب را بیان کند؟ ۳- خوبی های تجار امین و صادق را بیان کنید؟	۱۰ دقیقه
شاگردان به دقت گوش می دهند.	خلاصه درس: شریعت اسلام چنانچه در مورد عقاید، اخلاق و عبادات رهنمایی های ارزشمندی نموده است در مورد معاملات (خرید و فروش) نیز احکام و آداب را وضع کرده است، تا انسانها در یک فضای عدالت و صداقت و دور از جعل و فریب زنده گی خویش را سپری نمایند. بر هر مسلمان لازم است تا در مورد احکام شرعی معاملات معلومات کافی داشته باشد، حرام و حلال را بشناسد، و این را بداند که معامله (تجارت) مطابق احکام و آداب اسلامی اجر و ثواب داشته و سبب پاکی و برکت مال میگردد.	۵ دقیقه
شاگردان کار خانه گی را در خانه انجام می دهند.	کار خانه گی: به نظر شما یک تاجر باید کدام آداب را مراعات نماید؟ در این باره یک مقاله بنویسید که از ده سطر کم نباشد.	

درس دوم

عنوان: اصطلاحات فقهی بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

هدف: شاگردان باید:

- ۱- اصطلاحات فقهی بیع را بشناسند.
- ۲- مفاهیم اصطلاحات فقهی بیع را بشناسند.
- ۳- در زنده گی روزمره خویش از آن استفاده نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

در هر علم اصطلاحات خاص وجود دارد که ترجمان مفاهیم و مقاصد آن علم می باشد، فقه نیز مانند دیگر علوم از خود اصطلاحاتی دارد که توسط آن مبادی و مسایل فقه از آن تعبیر میشود قبل از اینکه احکام و مسایل فقهی را بدانیم لازم است تا با اصطلاحات فقهی آشنا شده و اصطلاحات را بیاموزیم.

دراثنای خرید و فروش دانستن چند مورد ضروری است ابتدا باید به بعضی اصطلاحات فقهی چون فروختن، گرفتن، فروشنده، خریدار، اجناس فروشی، وسایل خریداری و یا مال عقد فروش هر یک را جدا جدا بشناسیم.

۱- **بیع:** در زبان عربی به معنی فروختن است اما بعضی اوقات به معنی خریدن نیز میاید.
در اصطلاح: (به رضایت فروشنده و خریدار) تبدیل یک مال در مقابل مال دیگر را بیع گویند. اما ذکر بیع در کتب فقهی به معنی فروش است چنانچه خداوند (ج) در قرآن کریم می فرماید: «وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا»
ترجمه: خداوند (ج) بیع (خرید و فروش) را حلال گردانیده است و سود را حرام .

۲- **بایع:** بایع اسم فاعل بیع است که برای فروشنده گفته میشود.

۳- **شراء:** در زبان عربی خرید را گویند، اما بعضی اوقات به معنی فروش نیز می آید، چنانچه الله (ج) در قرآن کریم فرموده است: «وَشَرَوْهُ بَشْتَنٍ خَسًا».

ترجمه: و یوسف علیه السلام را برادرانش به پول کم و ناچیز فروختند.

مراد از شراء که در معاملات ذکر میشود خرید می باشد.

۴- **مشتري:** اسم فاعل شراء است و خریدار را گویند.

۵- **ایجاب و قبول:** عبارت از الفاظی اند که عقد خرید و فروش به واسطه آنها صورت می گیرد.

ایجاب: از ماده اوجب گرفته شده است، بمعنی اثبات است که جواب نفی و یا اثبات را بر مشتری واجب میکنند، در وقت عقد خرید و فروش، فروشنده به اساس سخنان خود ملکیت خریدار را ثابت میکند چنانچه فروشنده بگوید: این جنس را بالای شما فروختم، و این را برای شما دادم، یا این جنس از شما شد.

قبول: قبول کردن را گویند و خریدار سخن فرشته را قبول و یا رد میکند. طوری که خریدار به جواب فروشنده بگوید: قبول کردم، من هم از نزد شما گرفتم، من راضی هستم، از طرف من اجازه است و یا به همین شکل کلمات دیگر.

۶- عقد: از کلمه عَقَدَ گرفته شده است که بمعنی بسته کردن و گره کردن است. ، چنانچه خداوند (ج) می فرماید: «ومن شرالنفاثات فی العقد»

ترجمه: پناه می جویم از شر زنان دمنده در گره ها. هدف از عقد در معاملات بعضی اوقات و فایده عهد میباشد و در بعضی اوقات مراد از آن عقد فروش میباشد.

۷- مال: کلمه عربی است و هر آن چیزی را گویند که طبیعت انسان به آن تمایل دارد، تا حین و تا در وقت ضرورت ذخیره شده می تواند. و ملکیت فرد و یا جامعه گشته می تواند، مانند: پول نقد، زمین، باغ، مواشی، ظروف خانه، اجناس تجارت و غیره.

مال در اسلام به اعتبار مالیت به دودسته تقسیم میشود:

الف- مال متقوم: عبارت از مالی است که در جامعه اسلامی ارزش داد و ستد (خرید و فروش) را داشته باشد چنانچه که ذکر شد.

ب- مال غیر متقوم: عبارت از آن مالی است که از دیدگاه اسلام ارزش ندارد و خرید و فروش آن حرام باشد ؛ مانند: شراب، خنزیر، و غیره.

مال از لحاظ کیفیت به دو قسم است

۱- مال منقول: عبارت از مالی است که حمل و نقل میشود یعنی از یک جای به جای دیگر حمل و نقل میگردد که این نوع مال را بنام مال منقول می نامند مانند: موتر، پول، خوراکی، ظروف و غیره.

۲- مال غیر منقول: که این نوع مال از یک جای به جای دیگر حمل شده نمی تواند؛ مانند: زمین، باغ، خانه و غیره.

روشهای تدریس: تشریحی، سؤال و جواب.

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب محترم بعد از تقدیم سلام و احوال پرسی و گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را می بیند. معلم صاحب از شاگردان در مورد درس گذشته چنین سؤال میکند. خصوصیات معاملات اسلامی را بیان دارید. کی میتواند آداب تجارت را بیان دارد؟ بعد از این سؤال ها میان شاگردان ایجاد انگیزه درس را نموده و آنها	شاگردان جواب سلام را میدهند شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند

	را به درس متوجه ساخته و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس را که (اصطلاحات فقهی بیع) است بالای تخته نوشته و اصطلاحات که در این درس ذکر شده است تعریف کرده و ارزشهای درس فوق را برای شاگردان تشریح کرده و در رابطه معلومات میدهد و از شاگردان میخواهد تا درس را خاموشانه بخوانند و جاهای مشکل را نشانی نمایند. معلم صاحب از چند تن از شاگردان ضعیف بخواهد تا یک یک پاراگراف را به صدای بلند بخوانند. معلم صاحب درس را با شکل مناسب برای شاگردان تشریح می کند. معلم صاحب فعالیت های درس را مطابق کتاب برای شاگردان عملی می کند. معلم محترم در پایان شاگردان را ارزیابی میکند. و از دسترسی آنها به اهداف درس خود را مطمئن می سازد.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: اصطلاحات ذیل را تعریف نمایید. أ- ایجاب ب- قبول ج- مال منقول د- مال متقوم جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و جملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- قبول: عبارت از اولین کلمه است که بخاطر بستن عقد ذکر میگردد. () ۲- عقد: عبارت از اتفاق دو جانب است که بخاطر انجام کار صورت میگیرد. () ۳- بیع: عبارت از تبدیل مال جهت منفعت میباشد. ()	شاگردان جواب میدهند.

شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش می‌دهند.	خلاصه درس: بیع: در لغت فروختن را گویند. و در اصطلاح: تبدیل نمودن یک مال به مال دیگر (به رضایت فروشنده و خریدار) را بیع گویند. کلمات بایع، مشتری، ایجاب، قبول، عقد، مال، مال متقوم، مال منقول عقارات و غیره عبارت از مصطلحات فقهی می‌باشند	
شاگردان مصطلحات درس را در کتابچه ها می‌نویسند.	کار خانه گی: اصطلاحات درس را مختصراً بنویسید.	

درس سوم

عنوان: ادامه اصطلاحات فقهی

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

هدف: شاگردان باید:

- ۱- به اصطلاحات فقهی آشنا شوند.
- ۲- مفاهیم اصطلاحات فقهی را بدانند.
- ۳- مصطلحات فقهی را درزنده گی روزمره خویش عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی برای معلم

- ۱- میبعه: صیغه اسم مفعول است هر مالی که بیع بالایش واقع گردد (میبعه) گفته میشود. و یا به عبارت دیگر هر مالی که به خاطر فروش پیش کرده میشود و یا معامله فروختن بر آن صورت گیرد بنام میبعه یاد میشود.
 - ۲- ثمن: به آن چیزی گفته میشود که فروشنده در مقابل میبعه (مال) از خریدار بدست می آورد، خواه عین باشد؛ مانند: پول و یا اینکه جنس باشد؛ مانند: بیع ظروف در مقابل ظروف و یا لباس در مقابل لباس.
 - ۳- نقود: در زمانه های گذشته نقود تنها به دو قسم مواد معدنی گفته می شد که یکی نقره و دیگر طلا بود. که این نقود را بنام نقود خلقی نیز یاد میکردند، قسم دوم نقود اصطلاحی بود که در زمانه های سابق مردم از مواد معدنی کم قیمت؛ مانند: آهن، مس. پیسه میساختند، این پیسه هارا از این نگاه نقود اصطلاحی می نامیدند که از پول های اصلی (نقره و طلا) کم ارزش بودند ، و به اساس ضرورت به عوض پول های اصلی بکار برده می شد، اما در این عهد و زمان معاملات جهانی به بانک نوتها روان است که این هم بدیل نقود اصلی و حکم نقود اصلی را دارد.
 - ۴- کیلی و وزنی: در زمانه های گذشته فروش و یا خرید جنس به اساس کیل، وزن، عدد، و یا زراع صورت میگرفت اما از زمانه های گذشته صرف وزن، عدد، و زراع مانده است و اجناس کیلی بر اساس عرف به وزن تبدیل شده است.
 - ۵- کیلی: کیلی به کیل منسوب است و کیل عبارت از پیمانانه است.
 - ۶- وزنی: وزنی به آن اشیا گفته میشود که به ترازو وزن میگردد.
 - ۷- فرق بین کیلی و وزنی: کیل مقیاس حجم است، و وزن مقیاس ثقل است که وزن به حالت خود باقی مانده ولیکن نام مقیاس حجم به لیتر تبدیل شده است.
 - ۸- عددی: در زمانه های گذشته اجناس به حسب ضرورت و به خاطر آسانی کار به عدد (شمارش) خرید و فروش می شد؛ مانند: گوسفندان، حیوانات، تخم و غیره.
- اجناس عددی به دو نوع است: ۱ - اجناس عددی متقارب ۲ - اجناس عددی متفاوت

- ۹- ذراع: در عربی از بند دست انسان تا به آرنج را ذراع میگویند، اما در اصطلاح فقه ذراع عبارت از گزاست، و آن چیزی هائیکه به اساس گز فروخته میشود ذراعی نامیده میشوند، در زمانه های گذشته یک گز زیاده تر از ۳۲ انگشت بود اما فعلاً به متر تبدیل شده است.
- ۱۰- مشاع: از شیوع گرفته شده است که تیت و پراکنده رامیگویند اما در اینجا مراد از مشاع همان جنس و یا مالی است که با همراهی دیگران شریک باشد و جدانشده باشد.
- ۱۱- مثلی: به مثل منسوب است که معنی مشابه و یک رنگ را میدهد، مانداینکه گفته شود: این چیز مانند آن چیز است، یعنی این همچره او است.
- ۱۲- قیمی: به قیمت منسوب است و قیمت یک جنس عبارت از همان پول است که از طرف مردم برای آن جنس تعیین شده است که حیثیت عین جنس را دارد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب.

مواد ممددریسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام و گرفتن حاضری و احوالپرسی با شاگردان کارخانه گی آنها را میبیند. معلم صاحب از شاگردان از درس گذشته سؤال کرده و درس را بالای آنها تکرار میکند و درباره درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس جدید و از آنها سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهد. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس جدید (ادامه اصطلاحات فقهی بیع) را بالای تخته نوشته ارزش و اهمیت آموختن این اصطلاحات را تشریح میکند و در این مورد برای شاگردان معلومات ارایه میکند بعد از این برای شاگردان وقت میدهد تا شاگردان درس را خاموشانه بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب از چند تن از شاگردان ضعیف می خواهد تا	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را خاموشانه مطالعه میکنند شاگردان ضعیف درس را میخوانند.

شاگردان فعالیت درس را انجام می‌دهند.	یک پاراگراف درس را به آواز بلند بخوانند و بعد از این معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکنند. معلم صاحب فعالیت درس را مطابق کتاب بالای شاگردان عملی میکند، و از اینکه خوب مطمئن شود که شاگردان درس را فهمیده اند دربارهٔ درس از آنها سؤال میکند.	
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: تفاوت اصطلاحات ذیل را بیان دارید: مال مُشاع و غیر مُشاع. عددیات متقاربه و عددیات متفاوت. مثلی و قیمی. کیلی و وزنی. ذرعی و عددی. جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و جملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. مال مُشاع: عبارت از آن مالی است که تقسیم نشده باشد، اما سهم هر شریک معلوم باشد. () عدیات متقاربه: عبارت از اشیای شمارشی است که در بین افراد و قیمت تفاوت باشد. () مبیعه: عبارت از اشیایی است که مقصود اصلی بیع میباشد. ()	۱۰ دقیقه
شاگردان به خلاصهٔ درس گوش میدهند.	خلاصهٔ درس: مبیعه: عبارت از جنس است که پول در مقابل آن واقع میگردد، و مقصد اصلی بیع میباشد. ثمن: عبارت از مال است که در مقابل مبیعه واقع میگردد و غالباً نقدی میباشد. مانند: ده سیر گندم در مقابل ۱۰۰۰ افغانی در اینجا که جنس گندم است در مقابل پیسه فروخته میشود، پس گندم مبیعه است و یک هزار افغانی ثمن.	۵ دقیقه

درس چهارم

عنوان: ادامه اصطلاحات فقهی

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- با اصطلاحات فقهی آشنایی پیدا کنند.

۲- شرح و توضیح اصطلاحات فقهی را به صورت بهتر بدانند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- رکن بیع: رکن در لغت بخش مهم یک شی را گویند و در اصطلاح آن قسمت و بخش مهم که جزء ماهیت یک شی را تشکیل می‌دهد رکن نامیده می‌شود مانند: پایه های تخت (چهارپایی) که هر کدام پایه ارزش خاص خود را در ساخت تخت دارد.

۲- ثمن مسمی و قیمت: ثمن مسمی قیمت معلوم یک شی را گویند که به اتفاق بایع و مشتری تعیین شده باشد. تفاوت میان قیمت و ثمن مسمی این است که ثمن مسمی از قیمت اصلی جنس بعضی اوقات زیاد می‌شود و بعضی اوقات کم، اما قیمت، از قیمت معین جنس زیاد و کم شده نمی‌تواند.

یعنی ثمن مسمی عبارت از آن قیمت است که فروشنده و خریدار به آن قیمت به توافق رسیده باشند. تفاوت نمی‌کند که این اتفاق به کم تر و یا زیاتر از قیمت اصلی جنس بوده باشد.

بطور مثال: اگر شخصی یک اسپ را به قیمت (۵۰) افغانی بفروشد در حالیکه قیمت اسپ در بازار نیز (۵۰) افغانی باشد پس این اسپ را به قیمت اصلی فروخته است زیرا قیمت اصلی اسپ در بازار (۵۰) افغانی است، و اگر به (۳۰) افغانی و یا (۶۰) افغانی فروخت پس همین (۳۰) و یا (۶۰) افغانی را ثمن مسمی می‌گویند.

۳- تاجیل: تاجیل ضد تعجیل است و به معنای تأخیر می‌باشد. به این معنا که خریدار و فروشنده (بایع و مشتری) با رضایت همدیگر مبیعه و یا پول را از زمان عقد تا یک مدت معلوم بعداً تادیه نمایند؛ مانند: یک روز معین، یک ماه و یا یک سال.

۴- تقسیط: از باب تفعیل است، که کم کردن و یا تقسیم کردن را گویند. و در اصطلاح فقهی تقسیم نمودن پول مبیعه بر چند قسط متعدد، عبارت از تقسیط می‌باشد. که در دادوستد کار روا و مشروع می‌باشد، چنانچه یک شخص یک بادپکه را می‌خرد و با فروشنده چنین اتفاق می‌کند که پول این پکه را به چند قسط معین برایت می‌دهم.

۵- دین: گاهی شخصی یک جنس را می‌خرد ولی در همان وقت توانایی پرداخت مکمل پول را ندارد، با فروشنده چنین اتفاق می‌کند که پول جنس شما بر ذمه من است. پس همین پول باقی مانده را در اصطلاح فقهی دین گویند.

۶- غبن فاحش: چل و فریب در خرید و فروش را غبن گویند، و (فاحش) زیاد را گویند، یعنی چل و فریب زیاد در خرید و فروش را غبن فاحش گویند.

غبن فاحش در بیع آن غبن را گویند که قیمت که بالای جنس گذاشته شده از قیمت اصلی آن بلند باشد؛ مثلاً: اگر شخصی یک قلم را که قیمت اصلی آن (۵) افغانی است به (۷) افغانی بفروشد این غبن است ولی کم، اما اگر این قلم را به (۱۰) افغانی بفروشد این غبن فاحش (زیاد) است زیرا اگر این قلم قیمت گذاری شود هیچ کس آنرا به (۱۰) افغانی قیمت نمی کند.

روشهای تدریس: تشریحی، گروهی، سؤال و جواب.

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتها معلم	فعالیتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم محترم بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری، تنظیم صنف و احوالپرسی با شاگردان کارخانه گوی آنها را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند: کی میتواند که اصطلاحات فقهی ذیل را تعریف کند: مبیعه، نقود، کیلی، وزنی، عددی، ذرعی، مشاع. کی میتواند که درباره مثلی، قیمی، عددیات متقاربه، عددیات متفاوت معلومات بدهد. معلم صاحب در رابطه به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. در رابطه به درس جدید از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس را (ادامه اصطلاحات فقهی) بالای تخته مینویسد، ارزش و اهمیت اصطلاحاتی را که در درس ذکر شده است برای شاگردان توضیح میکند. از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته خوانده و جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب از چند تن شاگرد ضعیف میخواهد تا یک، یک پاراگراف درس را به آواز بلند بخوانند. بعد از این معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح می کند. معلم صاحب فعالیت درس کتاب را بالای شاگردان عملی	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس را میخوانند.

شاگردان درس را درزنده گی خویش عملی می کنند.	می کنند. و از اینکه خود را مطمئن ساخته باشد که شاگردان درس را یاد گرفته اند از چند تن از شاگردان سؤال میکند.	
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: أ- اصطلاحات ذیل را تعریف کنید. ۱- ثمن. ۲- قیمت. ۳- تاجیل. ۴- بایع. ۵- مشتری. ب- جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و جملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- تقسیط: عبارت از ادای دین (قرض) به اقساط مختلف است (). ۲- دین عبارت مالی است که به ذمه انسان، ثابت باشد. ()	۱۰ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس گوش میگیرند.	خلاصه درس: اگر یک شخص بگوید که من این مال را به ۱۰۰۰ افغانی برای تو میدهم و شخص مقابل میگوید قبول دارم، در اینجا سخن اول را ایجاب و دوم را قبول گویند. این دو (ایجاب و قبول) ارکان بیع است و ۱۰۰۰ افغانی پولی است که میان این دو بر آن اتفاق صورت گرفته است و به نام ثمن مسمی یاد می شود. اگر قیمت اصلی آن از ۱۰۰۰ افغانی کم و یا زیاد باشد قیمت حقیقی جنس گفته میشود. و اگر مشتری بگوید که فعلاً پول ندارم و بعداً برایت میدهم، اینرا تاجیل گویند. و اگر گوید که به چند قسط میدهم اینرا تقسیط گویند. و اگر قیمت اصلی این جنس ۵۰۰ افغانی باشد و بایع آنرا به ۱۰۰۰ افغانی فروخته باشد در این صورت بایع مرتکب غبن فاحش گردیده است.	۵ دقیقه
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام می دهند.	کارخانه گی: موضوعات عمده درس را در کتابچه های خود بنویسید.	

درس پنجم

عنوان درس: بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به تعریف بیع آشنایی کامل پیدا کنند.

۲- حکم بیع را بشناسند.

۳- طریقه های انعقاد بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- **تعریف بیع:** بیع در اصطلاح عبارت از تبدیل نمودن مال به مال به رضایت بایع و مشتری میباشد.

اما اگر این بیع موقوف به اجازه کسی دیگری میباشد بیع موقوف نامیده میشود؛ مانند: بیع فضولی، بیع راهن، بیع مؤجر و غیره...

از جمله عوضین کدام یک آنها مال نباشد این را بنام بیع باطل می نامند مانند اینکه شخصی خود مرده، شراب و یا انسان آزاد را بالای کسی بفروشد.

۲- طریقه انعقاد بیع:

بیع به دو طریقه صورت میگیرد، یکی به قول (گفتن) و دیگر به حال (عمل) قول زبان این معنی را دارد که در وقت انعقاد عقد بین فروشنده و خریدار تبادل سخن صورت گیرد. ولی حال زبان عبارت از آن است که یک شخص بیاید عملاً قیمت جنس را پرداخته و جنس را بگیرد. چنانچه اکثر ممالک فعلاً به همین طریقه مروج است.

۳- ارکان بیع:

ارکان بیع عبارت از ایجاب و قبول میباشد. چه به گفتار صورت گیرد و یا از طریق کتابت.

۴- دلیل مشروعیت بیع:

بیع در کتاب الله (ج) و سنت رسول الله (صلی الله علیه وسلم) و اجماع امت جائز، مشروع و روا شده است. خداوند (ج) می فرماید: **«وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا»** {البقرة: ۲۷۵} ترجمه: خداوند (ج) بیع را حلال و سود را حرام گردانیده است.

همچنان بیع به سنت قولی و فعلی رسول الله (ص) ثابت شده است چرا که پیامبر (ص) خودشان خرید و فروش میکردند.

۵- حکمت حلال بودن بیع:

حکمت حلال بودن بیع اینست که انسان بدون کدام اشکال و تکلیف از طریق مشروع حوایج زنده گی خود را بدست می آورد.

۶- صفت بیع: بیع به چهار قسم است:

- ۱- بیع مباح: عبارت از همان بیع است که از شرایط فاسد و باطل خالی باشد.
- ۲- بیع مکروه: عبارت از بیع است که به سبب مجاور (پیوست) بودنش به یک امر مکروه می گردد؛ مانند: بیع در وقت آذان نماز جمعه.
- ۳- بیع حرام: عبارت از بیع است که سبب ارتکاب گناه می گردد. مانند: فروختن شراب بالای شراب خور. زیرا این عمل کمک کردن با گنهکار است.
- ۴- بیع واجب: عبارت از بیع است که در حالت اضطراری بالای انسان واجب می گردد؛ مانند: بیع مواد خوردنی و نوشیدنی در حالت هلاکت و مخمصة.

۶- در وقت عقد بیع باید چند چیز موجود باشد:

- ۱- بایع و یا وکیل بایع.
- ۲- مشتری و یا وکیل مشتری.
- ۳- مبیعه.
- ۴- عقد بیع.
- ۵- رضایت بایع و مشتری.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب.

مواد مورد درسی: کتاب درسی شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری، تنظیم صنف و اطلاع یافتن از احوال شاگردان کارهای خانه گی آنها را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند که اصطلاحات فقهی ذیل را تعریف کند: غبن، فاحش، دین، تقسیط، تاجیل. کی میتواند درباره اصطلاحات قیمت، ثمن مسمی، رکن البیع معلومات بدهد. معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه میکند و شاگردان را متوجه درس میسازد. و درباره درس جدید از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.

شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش می‌دهند. شاگردان درس را آهسته می‌خوانند. شاگردان ضعیف درس را می‌خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی می‌کنند.	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس که (بیع) است را بالای تخته می‌نویسد. و برای شاگردان بیع را تعریف کرده و اقسام بیع را بیان می‌کند. سپس از شاگردان می‌خواهد تا درس را خاموشانه بخوانند و جاهای مشکل درس را نشانی نمایند. معلم صاحب از چندتن شاگردان ضعیف می‌خواهد تا یک، یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را با آواز مناسب تشریح می‌کند. فواید درس را برای شاگردان تشریح می‌کند و جهت اطمینان از چندتن از شاگردان در مورد درس جدید سؤال می‌کند.	۲۵ دقیقه
شاگردان جواب می‌دهند.	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- اصطلاحات این درس را بیان کنید. ۲- حکم بیع چیست؟ ۳- رکن بیع چیست؟ و به چه چیز صورت می‌گیرد؟ جملات ذیل را با کلمات مناسب تکمیل کنید. بیع در لغت عبارت: و شرعا: را می‌گویند.	۱۰ دقیقه
شاگردان گوش می‌گیرند.	خلاصه درس: بیع در لغت تبدیل مال به مال را گویند و به اصطلاح فقه رضایت بایع و مشتری را در تبدیل مال به مال گویند. و حکم بیع عبارت از اثبات میعه برای مشتری و ثمن (پول) برای بایع می‌باشد، ارکان بیع عبارت از ایجاب و قبول است، بیع چنانچه در گفتگو صورت می‌گیرد از طریق فعل نیز صورت گرفته می‌تواند که این گونه بیع را بیع تعاطی نیز گویند.	۵ دقیقه
شاگردان باید کار خانه گی را در خانه انجام دهند،	کارخانه گی: موضوعات عمده این درس را در کتابچه های خود بنویسید.	

درس ششم

عنوان: شرایط بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- معنی شرط را بفهمند.

۲- شرایط بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

به منظور جلوگیری از منازعات در بین بایع و مشتری، چال و فریب در بیع، و اینکه از اسباب فسخ بیع جلوگیری بعمل آید. و از طرف دیگر مصالح عاقدین به شکل درست تأمین گردد، علمای فقه شرایطی را در بیع وضع کرده اند که به شکل ذیل بیان میگردد.

شرایط انعقاد، شرایط صحت، شرایط لزوم، شرایط خیار و غیره..

۱- **شرط:** به شروط و اشراط جمع میگردد و در زبان عربی یک چیز را موقوف کردن به چیزی دیگر، شرط نامیده می شود. این معنی اگر چیزی اول پیدا شد چیزی دوم هم پیدامیشود، و اگر چیزی اول پیدانشد وجود چیزی دوم نیز ناممکن است. یا به عبارت دیگر موجودیت چیزی که به وجود چیزی دیگر بسته شده باشد و از حقیقت آن چیز بیرون باشد، شرط نامیده می شود؛ مانند: کلید به خاطر باز کردن قفل.

۲- **شروط انعقاد:** در بیع شروط انعقاد عبارت از شرایطی است که بدون آن شرایط بیع صورت گرفته نمی تواند و اگر صورت هم گیرد بیع باطل است.

۳- **شروط نفاذ:** عبارت از شرایطی است که اگر در بیع موجود نباشد بیع موقوف نامیده میشود. و این لازم است که تا به اجازه صاحب مال صورت گیرد، مثلاً: شخصی برای شخص دیگر یک جنس را بخرد و مشتری ای که برای او این جنس را خریده است نه وکیل آن شخص باشد و نه هم وصی، پس چنین بیع موقوف به اجازه آن فرد میباشد که برایش جنس خریداری شده است.

۴- **شرایط صحت:** عبارت از شرایطی است که عدم موجودیت آن در وقت بیع سبب فساد بیع میگردد. مثلاً: اینکه یک شخص بالای شخص دیگر جنس مجهول (نامعلوم) را بفروشد، زیرا مبیعه مجهول است در این صورت لازم است تا جهالت از بیعه دور گردد و بیع صحت یابد.

۵- **شروط لزوم:** شرایط لزوم عبارت از شرایطی اند که بیع را بالای مشتری لازم گردانیده، ملکیت در مبیعه را برای مشتری و ملکیت در ثمن (پول) را برای بایع ثابت می سازد. هرگاه شرطی از این شرایط موجود نباشد مشتری اختیار دارد که عقد بیع را قبول و یا فسخ کند: چنانچه که اگر شخصی چیزی خرید و آنرا ندیده است در این صورت شرط میگذارد که این مال را قبول دارم به این شرط که جنس را بینم. و یا اینکه هیچ شرط نمی گذارد و به جنس راضی

میشود، اما تا زمانی که جنس را ندیده است اختیار رویت باقی مانده است. در این صورت بیع در ذات خود درست است ولی معلق به دیدن مشتری است، هر گاه مشتری جنس را دید او این حق را دارد که جنس را بگیرد و یا فسخ کند.

۶- **مجلس بیع:** مجلس بیع عبارت از مجلسی است که خریدار و فروشنده (بایع و مشتری) درباره بیع در آن مجلس سخن میگویند. قابل ذکر است که در این زمان توسط نوشتن خط (ایمیل) و یا تلفون بیع صورت گرفته میتواند.

یادداشت: برای عقد بیع الفاظ خاصی وجود ندارد باید از الفاظی کار گرفته شود که افاده خرید و فروش را داشته باشد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، گروهی، سؤال و جواب.

مواد معد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریات درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم شاگردان کارخانه گی آنها را می بیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند بیع را تعریف نماید؟ کی میتواند حکم بیع را بیان دارد و بگوید که بیع از کدام طریق صورت میگیرد؟ معلم صاحب بخاطر ایجاد انگیزه از شاگردان پرسان نموده و آنها را متوجه درس جدید ساخته و از آنها سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (شرایط بیع) را بالای تخته نوشته کرده و برای شاگردان درباره تعریف شرط، شرایط بیع و اقسام بیع معلومات میدهد. بعد از شاگردان می خواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب از چندتن از شاگردان ضعیف می خواهد تا یک یک بخش از درس را آواز بلند بخوانند و از شاگردان دیگر می خواهد تا اشتباهات آنها را اصلاح کنند. معلم صاحب درس را برای شاگردان با آواز مناسب تشریح می کند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را خاموشانه می خوانند. شاگردان ضعیف درس را به آواز بلند می خوانند.

	معلم صاحب فعالیت درس را بالای شاگردان عملی می کند. و جهت اطمینان خویش از چندتن شاگرد راجع به درس سؤال میکند.	شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی می کنند. و به فعالیت های درس جواب می دهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- شرایط بیع به چند قسم است. بیان کنید؟ ۲- شرایط انعقاد بیع را واضح سازید؟ ۳- شرایط نفاذ بیع را ذکر نمایید. ۴- شرایط صحت بیع را بیان دارید.	شاگردان جواب میدهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: شرط لغتاً به معنی نشانه و علامه است و اصطلاحاً چیزی که به چیزی دیگر مرتبط و موقوف باشد و بدون آن بر آورده نمی شود به نام شرط یاد می شود. شروط بیع چهار نوع است: ۱- شروط انعقاد ۲- شروط نفاذ ۳- شروط صحت ۴- شروط لزوم	شاگردان گوش میگیرند.
	کارخانه گی: نقاط عمده این درس را در کتابچه های خود بنویسید.	شاگردان کارخانه گی را در خانه های خود انجام میدهند.

درس هفتم

عنوان: اقسام بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- به اقسام بیع آشنایی کامل پیدا کنند.

۲- احکام بیع را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- شرایط دربیع حیثیت خاصی دارد، جواز بیع و عدم جواز بیع به شرایط متعلق است.

بیع از جهت جواز و عدم جواز به دو قسم است: بیع جایز: بیع ناجایز. بیع جایز به بیع صحیح و نافذ گفته میشود. و بیع ناجایز به بیعی گفته میشود که یکی از شرایط صحت انعقاد و انفاذ در آن از بین رفته باشد.

۲- بیع جایز به سه قسم است: بیع صحیح نافذ لازم بیع صحیح نافذ غیر لازم بیع صحیح موثوف.

۱- **بیع صحیح نافذ لازم:** بیع صحیح نافذ به بیعی گفته میشود که در اصل و وصف در هر دو صحیح باشد و به

حق کسی تعلق نداشته باشد و نه هم کدام خیار در آن موجود باشد.

• اصل: مانند: بایع، مشتری، میعه، ثمن و صیغه بیع.

• وصف: مراد از وصف، اوصاف خارجی است که تقاضای عقد بیع را نمی کند.

۲- **بیع صحیح نافذ غیر لازم:** عبارت از بیع جایز و حلال است که حق کسی به آن تعلق ندارد و نی از جمله

خيارات کدام یک خیار در آن موجود باشد. در این بیع میعه از ملکیت بایع خارج نمی شود و در ملکیت مشتری

نیز داخل نمی گردد، تا زمانی که خیار موجود باشد و ثمن (پول) نیز همین حکم را دارد.

۳- **بیع صحیح موقوف:** بیع موقوف ضد بیع نافذ است و این هم بیع صحیح و جایز میباشد ولی در میعه اثبات

کامل ملکیت را نمی کند. بلکه بسبب حق شخص دیگر در میعه، ثبوت ملکیت کامل به تاخیر می افتد. اما

لغو و یا فسخ آن مناسب نیست. زیرا هرگاه بیع طبق شرایط خود به شکل درست صورت بگیرد فسخ آن کار

مناسب نیست.

۴- **بیع ناجایز به سه قسم است:** بیع فاسد، بیع باطل، بیع مکروه.

۱- **بیع فاسد:** ضد بیع صحیح است و جمهور علما فاسد و باطل را یک نوع می دانند، ولی فقهای حنفی بیع

فاسد و باطل را جدا جدا بیع می پندارند.

بیع فاسد عبارت از بیعی است که در اصل جایز ولیکن از لحاظ صفت صحت ندارد؛ مانند: اینکه میعه

مجهول باشد و یا اینکه در پول مشکل باشد که سبب جنگ و منازعه گردد؛ مثلاً: شخصی بالای شخص

دیگر گوسفندی نا معلومی را از رمه گوسفندان بفروشد در این حالت خریدار و فروشنده (بایع و مشتری) حق فسخ بیع را دارند.

طوری که بیع فاسد در اصل مشروع است از همین سبب ملکیت در آن ثابت میگردد و مشتری میتواند که میبیه را قبض کند ولیکن اگر مشتری میبیه را قبض کند و او را بفروشد استفاده از پول فایده برایش ناجایز است. زیرا این فایده از راه ناروا بدست آمده است.

۲- **بیع باطل:** بیع باطل به آن بیع گفته میشود که ذات و وصف میبیه هر دو شرعاً ممنوع باشد یعنی ذات آن در شریعت میبیه شمرده نمیشود و اوصاف خارجی آن نیز نامشروع می باشد. و یا به عبارت دیگر بیع باطل به بیعی گفته میشود که در رکن آن خلل واقع شده باشد.

در فقه حنفی ارکان بیع ایجاب و قبول بیان شده است. و بعضی علماء محل بیع را هم رکن بیع می دانند، یعنی بالای هر آن چیزی که بیع منعقد شده باشد؛ مانند: میبیه و یا ثمن اگر میبیه یا ثمن، مال نباشد به این بیع بیع باطل گفته میشود که نه در میبیه ملکیت را ثابت میکند و نه در ثمن، زیرا که اصلاً بیع صورت نگرفته است. اگر شخصی میبیه خریداری شده به بیع باطل را قبض کند این میبیه در نزد امانت است، بعضی از مصنفین به عوض بیع باطل بیع فاسد را نام می برند اما مراد آنها بیع باطل است مثلاً: مؤلفین قدوری و هدایه که در بیع فاسد مثالهای بیع باطل را ذکر نموده اند.

✓ **فرق میان بیع فاسد و بیع باطل:** آن بیعی که در رکن آن خلل واقع شده باشد عبارت از بیع باطل است و آن بیعی که در شرایط آن خلل واقع شده باشد بیع فاسد گفته میشود.

۳- **بیع مکروه:** بیع مکروه عبارت از بیعی است که در اصل و وصف مشروع باشد ولی به سبب همراهی یک عمل ناروای دیگر مکروه شده باشد؛ مانند: خرید و فروش بعد از آذان اول نماز جمعه، یا بیع کردن بالای بیع شخصی دیگر که ممانعت این قسم بیع در احادیث بیان شده است.

روشهای تدریس: تشریحی، گروهی، مناقشوی، سؤال و جواب.

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند: درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. کی میتواند شرط را تعریف کند؟ کی میتواند که شرایط انعقاد بیع را بیان کند؟ کی شرایط صحت	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.

	بیع را بیان کرده می‌تواند؟ و به منظور ایجاد انگیزه از شاگردان می‌پرسد و شاگردان را متوجه درس جدید می‌سازد.	
۲۰ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (اقسام بیع) را بالای تخته مینویسد و در رابطه به اقسام بیع برای شاگردان معلومات می‌دهد. بعد از شاگردان می‌خواهد تا درس را آهسته بخواند و جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب از چند تن از شاگردان ضعیف می‌خواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. درس را به آواز مناسب برای شاگردان تشریح می‌کند. فعالیت‌های درس را بالای شاگردان عملی می‌کند و جهت اطمینان از چند تن از شاگردان در مورد درس جدید سؤال می‌کند.	شاگردان درس را آهسته می‌خوانند. شاگردان ضعیف درس را می‌خوانند. فواید درس را در زنده گی خویش عملی می‌کنند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: ۱- بیع به چند قسم است؟ ۲- بیع نافذ کدام بیع است؟ ۳- جملات ذیل را تکمیل کنید. ۱- بیع باطل: عبارت از بیع است که..... ۲- بیع فاسد: عبارت از بیع است که.....	شاگردان جواب می‌دهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: بیع از نظر حکم بر پنج قسم است. ۱- بیع صحیح نافذ لازم. ۲- بیع صحیح نافذ غیر لازم. ۳- بیع صحیح موقوف. ۴- بیع فاسد. ۵- بیع باطل.	شاگردان گوش می‌دهند.
	کارخانه گی: انواع و احکام بیع را در کتابچه های خود بنویسید.	شاگردان در مورد حل کارخانه گی از کتاب درسی استفاده کنند.

درس هشتم

عنوان: شرایط بیع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- اقسام بیع را بشناسند.
- ۲- به تعریف ومثال هریک از انواع بیع آشنایی کامل پیداکنند.

معلومات اضافی برای معلم

بیع و شراء (خرید و فروش) هیچگاه از حالات ذیل خالی نیستند:

- ۱- اینکه یک جنس درمقابل جنس دیگر فروخته شده باشد که اینرا بیع مقایضه گویند؛ مانند: اینکه یک شخص یک جوره بوت را درمقابل یک سیت مایل بفروشد.
- ۲- اینکه یک جنس درمقابل پول خریداری شود که اینرا بیع مطلق ویا بیع بات (قطعی) گویند؛ مانند: اینکه یک شخص یک جریب زمین را درمقابل یک لک افغانی بفروشد.
- ۳- یا اینکه پیسه (پول) به طورپیشکی داده شده باشد که این را سلم گویند؛ مانند: اینکه یک شخص بیست سیرگندم را درمقابل دوهزارافغانی بفروشد.

۴- فروش پول درمقابل پول دیگر که به این بیع بیع صرف گفته میشود. (انیس الفقهاء)
پس گفته میتوانیم که بیع به اعتبارمبیعه به چهارقسم است که درذیل مفصلا بیان میگردد:

۱- **بیع مطلق:** عبارت ازبیع است که بدون کدام قید ذکرشود وبه خود قیود دیگر نداشته باشد. این قسم بیع فروش جنس است درمقابل پول مطلق؛ مانند: (طلا، نقره، بانک نوتهاو پیسه های فلزی) حکم این بیع چنین است که بعد از عقد بیع بطور عاجل بیع لازم میگردد و هیچ یک از جانبین بیع را فسخ کرده نمی توانند، و نمی توانند که مبیعه را معطل کنند. اما اگر عرفاً درجای تأخیر رواج باشد دراین صورت تأخیر رواست وملکیت مشتری در مبیعه ثابت است.

۲- **بیع صرف:** لفظ صرف در زبان عربی به معانی زیادی آمده است؛ مانند: از اراده خود روی گشتاندن، خیرات دادن، زیادت، نقل نمودن وغیره، اسم فاعل این لفظ صیرفی وصراف می آید. و در اصطلاح فروختن پیسه درمقابل پیسه را بیع صرف گویند. تفاوت نمی کند که این پیسه ها اصلی باشند مانند: طلا و نقره ویا اصطلاحی باشند مانند: پول های مروجه کاغذی وآهنی امروزه.

این قسم بیع را بخاطری بیع صرف گویند که پیسه (پول) ازیک دست به دست دیگر نقل می شود.
حکمت جواز بیع صرف: هدف از جواز این بیع خیرخواهی مسلمانان است تا اینکه آنها بتوانند به آسانی پول دست داشته خود را به پول دیگر تبدیل کنند.

۳- **بیع مقایضه:** مقایضه از (قِیْضَ) گرفته شده است و به معنای عوض است و به این بیع بخاطری مقایضه گفته میشود که یک جنس به عوض جنس دیگر داده میشود. هرگاه مقایضه هم یکی از اقسام بیع است پس لازم است که تمام شرایط بیع در آن موجود باشد.

۴- **بیع سلم:** لفظ سلم در زبان عربی به معنای نفقه دادن، قرض و دیگر معانی آمده است. و در اصطلاح بیع مؤجل به معجل است (فروش یک جنس معلوم که در وقت فروش موجود نباشد در بدل عاجل (موجود) فروخته شود). در این بیع پول در وقت عقد داده میشود و مبیعه بعد از یک مدت زمان معین که بین عاقدین اتفاق صورت گرفته است تسلیم داده میشود.

بیع سلم به کتاب الله (ج)، سنت رسول الله (ص) و اجماع امت روا شده است.

حکمت مشروعیت بیع سلم: بیع سلم جهت از بین بردن تکالیف و مشکلات مسلمانان روا گردانیده شده است. با اینکه از نظر قیاس ناروا است زیرا فروش یک جنسی که موجود نیست صورت میگیرد ولی اینکه یک دهقان محتاج میباشد و از طرف دیگر پول نقد هم در دست ندارد و نه هم غله نزدش باقی مانده است تا آنرا بفروشد و ضرورت های خویش را مرفوع سازد، در این صورت دهقان تا حین رسیدن حاصلات از شخصی پول میگیرد و ضروریات خویش را پوره می کند، و زمانی که حاصلات رسید غله معلوم را که مقدار و صفت آنرا قبل از وقت عقد بیان نموده بود برای صاحب پول می پردازد.

و یا به این شکل هم میشود که یک شخص پول دارد برای آینده ضرورت به خرید غله پیدامیکند و این خطر نزدش میباشد که مبادا تا زمانی رسیدن غله پول از نزد مصرف شود پس برای یک دهقان میگوید این پول را بگیر و زمانی که غله رسیده این مقدار و این صفت غله برایم بدهید.

اقسام بیع: به اعتبار ثمن

اگر یک تاجر یک جنس را بعد از خریدن بالای شخص دیگری فروشد پس فروش وی از این حالات خالی نمی باشد.

۱- یابه فایده کم میفروشد که این بیع را بیع مرابحه میگویند.

۲- یابه همان قیمتی که خریده است می فروشد. که این بیع را بیع تولیه می گویند.

۳- یابه تاوان کم میفروشد که این بیع را بیع و ضیعه گویند.

۴- یابه قیمتی می فروشد که بایع و مشتری با آن متفق شده اند، که این بیع را بیع مساوم و یا مزایده نامند.

پس بیع به اعتبار ثمن به چهار قسم است:

۱- **بیع مرابحه:** بیع مرابحه حیثیت امانت را دارد، زیرا جنس در این بیع از قیمت خریداری شده به فایده بسیار کم بفروش میرسد، پس زمانی که فروشنده این نوع جنس را میفروشد که نه در آن شاهد میباشد و نه هم کسی که او را قسم میدهد، ضروری است که فروشنده در این نوع بیع خود را از خیانت دور نگهدارد.

و اگر جنس را بنام مرابحه به فروش برساند و در قیمت آن زیادت و یادروغ ثابت شد در این صورت رد می‌بیه واجب است در بیع مرابحه رأس المال یعنی همان اندازه قیمت که جنس را در بار اول خریداری کرده است (ثمن) اولی گفته می‌شود.

۲- **بیع تولیه:** این آن قسم بیع است که جنس به قیمت خریداری شده به فروش برسد. مانند: اینکه یک شخص یک قلم را به ده (۱۰) افغانی خریده است و دوباره به (۱۰) افغانی می‌فروشد.

و این نوع بیع را از این لحاظ بیع تولیه می‌گویند که بایع مشتری را نایب خود دانسته و مشتری برای بایع همان قیمتی را می‌پردازد که می‌بیه برایش تمام شده است و بالای او اعتماد کامل می‌کند که او خیانت نمی‌کند و اگر کدام خیانت در آن پیدا شد مشتری حق دارد که می‌بیه را برای بایع پس بدهد.

حکم مشروعیت بیع مرابحه و تولیه: این دو نوع بیع بنا بر ضرورت مشروع گردیده است، زیرا بسا اوقات یک شخص در امور تجارت تجربه کامل ندارد و از شخص دیگر جنس را به قیمتی می‌گیرد که هم اصل قیمت را می‌دهد و هم یک اندازه فایده کم نیز می‌دهد، مانند بیع مرابحه و یا هیچ فایده نمی‌دهد مانند بیع تولیه.

۳- **بیع وضعیه:** وضعیه در زبان عربی کم کردن را می‌گوید و این بیع را از جهت وضعیه می‌گویند که در وقت فروختن یک اندازه از رأس المال (قیمت اصلی) را کم می‌کند و به قیمت کم می‌فروشد؛ مانند اینکه: یک شخص به شخص دیگر بگوید: که این جنس به صد افغانی برایم تمام شده است و به شما به نود افغانی می‌فروشم، که این نوع بیع را بیع مخاسره، مواضعه، محاطه یا وحیطه نیز می‌نامند.

حکم بیع وضعی: حکم این مانند حکم بیع مرابحه است اگر خیانت آشکار شد مشتری حق رد مال را دارد.

۴- **بیع مساومه:** عبارت از آن بیع است که بایع قیمت مال خود را اظهار نمی‌کند بلکه بایع و مشتری با گذاشتن قیمت جدید باهم اتفاق می‌کنند که این بیع را بیع مزایده نیز می‌گویند.

اگر بیع از طریق بیع مساومه صورت گرفت و شفیع ساکت بود در این صورت حق شفیع او ساقط می‌گردد به همین

ترتیب از طریق بیع اگر شخصی یک جنس را به بیع مساومه خرید دعوی کرد که این جنس از من است این دعوی قبول نمی‌شود، به همین قسم در بیع مساومه خیانت نیز ثابت نمی‌گردد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سوال و جواب
مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

زمان	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبند. درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. بیع از حیث حکم به چند قسم است؟ کی میتواند فرق بین بیع صحیح نافذی و بیع صحیح نافذی غیر لازمی را بگوید؟ و به منظور ایجاد انگیزه درس از شاگردان میپرسد و شاگردان را متوجه درس میسازد.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب سؤالات معلم صاحب را میدهند.
۲۵دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (ادامه اقسام بیع) را بالای تخته مینویسد و با در نظر داشت ثمن و میبعه اقسام بیع را تشریح کرده و برای شاگردان معلومات میدهد. بعد از این شاگردان میخواهد تا درس را خاموشانه خوانده جاهای مشکل را نشانی کنند. معلم صاحب از چندتن از شاگردان ضعیف می خواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را با آواز مناسب برای شاگردان تشریح میکند، فعالیت درس را مطابق کتاب بالای شاگردان عملی میکند. جهت اطمینان از یادگیری شاگردان از چندتن آنها سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس را میخوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند.

شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: ا- به سولات ذیل جواب دهید. ۱- بیع از نظر میعه به چند قسم است؟ ۲- بیع سلم کدام بیع است؟ ۳- بیع از نظر ثمن به چند قسم است؟ ۴- بیع مرابحه کدام بیع است؟ ب- جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- بیع مقایضه: عبارت از بیع جنس در مقابل جنس است (✓). ۲- بیع تولیه: سربخود (بدون اجازه) فروختن یک جنس را تولیه گویند (×). ۳- بیع وضعی: فروختن مال به فایده معین مشخص را بیع وضعیه گویند (×).	۱۰ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند	خلاصه درس: بیع از لحاظ میعه به چهار قسم است. ۱- بیع مطلق: ۲- بیع صرف: ۳- بیع مقایضه: ۴- بیع سلم: بیع از نظر ثمن به دو قسم است: ۱- مرابحه: ۲- تولیه: ۳- وضعیه: ۴- مساومه:	۵ دقیقه
شاگردان انواع بیع به اعتبار ثمن و میعه را در کتابچه های خود بنویسد.	کارخانه گی: اقسام بیع با در نظر داشت ثمن و میعه را در کتابچه های خود بنویسد.	

درس نهم

عنوان: خیار (تعریف، و احکام خیار شرط)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- خیارات دربیع را بشناسند.
- ۲- تعریف و حکم خیار شرط را بشناسند.
- ۳- حکمت مشروعیت خیارات را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

دین مقدس اسلام امور زنده گی انسانهارا بر پایه های صداقت راستی بنیاد نهاده است. از همین سبب معاملات فقهی نیز در اسلام شفاف بوده و هر نوع خیانت و فریب را کنار گذاشته است و از اینکه فروشنده و خریدار از هر نوع نقص ضرر در امان باشد شریعت مقدس اسلام خیارات را دربیع (خرید و فروش) مشروع گردانیده است. اقسام مشهور خیار به چهار قسم است: خیار شرط، خیار رؤیت، خیار عیب و خیار مجلس.

- ۱- **خیار شرط:** خیار معنای رضا و اختیار را دارد یعنی هرگاه عاقدین عقد بسته کنند پس هریک از عاقدین حق دارد که مبیعه را قبول کند و یا اینکه برای فکر کردن وقت بگیرد. و اگر برای فکر کردن درخواست وقت کرد اینرا خیار شرط گویند. در خیار شرط اضافت حکم به سبب شده است مانند اینکه میگوییم: صلاة الظهر یعنی سبب نماز پیشین ظهر است. خیار شرط به سه قسم است:

- ۱- **فاسد:** اگر وقت خیار از سه روز زیاد تعیین شد و زمان ختم خیار معلوم نبود این خیار به اتفاق فاسد است؛ مانند اینکه: مشتری بگوید من این جنس را گرفتم به این شرط که از سه روز زیاد اختیار دارم و وقت معلوم نباشد.

- ۲- **جایز:** اگر مدت خیار سه روز و یا کمتر از سه روز تعیین شد اینگونه خیار به اتفاق جایز است؛ مانند اینکه: مشتری بگوید که من این جنس را گرفتم به این شرط که برای من الی مدت سه روز اختیار باشد.

- ۳- **اختلافی:** مانند اینکه: مشتری بگوید: که من در این جنس از سه روز الی یک ماه یا دو ماه اختیار دارم یعنی وقت معلوم باشد این نوع خیار نزد امام ابوحنیفه (رح) فاسد است، اما به نزد امام ابویوسف و امام محمد رحهما الله جایز است.

خیار شرط بخاطری از دیگر خیارات مقدم ذکر شد که این خیار عام است با عیب و مشتری هر دو در آن حق داشته میتوانند، ولی خیار عیب و خیار رؤیت تنها حق مشتری است.

دلیل روا بودن خيار شرط: يك صحابی كه نامش حبان بن منقذ بود در هنگام خريداري بسيار فريب می خورد، او به نزد پیامبر(ص) آمد وقصه خود را به پیامبر(ص) بیان کرد، پیامبر(ص) برایش گفت: هرگاه چیزی میخريدی برای فروشنده بگو مرا فريب ندهيد و برای من سه روز اختيار بدهيد.

مدت خيار شرط: مدت خيار شرط به نزد امام ابوحنيفه (رح) تنها سه روز است. زیرا درحديث شريف مدت خيار شرط سه روز ذکر شده است، و این سه روز منصوصی است. اما به نزد امام ابویوسف و امام محمد مدت خيار شرط تعلق به عاقدین دارد كه عاقدین تاچه زمانی راضی شده اتفاق میکنند، تاهر زمانی كه راضی شدند صحت دارد اگرچه زیادتري از سه روز هم باشد، چرا كه این معاملات است ومعاملات براساس عرف وعادت ورضایت عاقدین بستگی دارد، و این هم شده می تواند كه رضایت انسان بر اكثر از سه روز حاصل شود.

اثر خيار شرط: خيار شرط دو اثر دارد، يك اتفاقی ودوم اختلافی:

۱- اثر اتفاقی: با نهادن خيار الشرط لزوم بيع ازین میروود و به رضایت صاحب اختيار معلق میشود اگر مبیعه را پسند نمود رضایت خود را بیان میکند واگر خوشش نیامد باید تا زمان تعیین شده عدم رضایت خود را بیان دارد واگرمدت اختيار از سه روز گذشت بيع لازم میگردد.

واگر صاحب اختيار بيع را فسخ میکند باید در مدت وزمان اختيار فسخ نماید وهم جانب مقابل را از به فسخ بيع آگاه سازد.

۲- **اثر اختلافی:** اگر اختيار فی مابین بايع ومشتري شرط شده باشد در این صورت به نزد امام ابوحنيفه(رح) برای مشتري ملکیت در مبیعه ثابت نمی گردد و پول در ملکیت بايع داخل نمی شود، اما در نزد امام محمد و امام ابو يوسف رحمت الله ثمن در ملکیت بايع داخل می شود.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال وجواب.

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تمثيل، تخته وتباشير.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- بيع از نظر مبیعه به چند قسم است ؟ ۲- بيع از نظر ثمن به چند قسم است ؟ معلم صاحب برای درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.

	و آنها را متوجه درس میسازد.	
شاگردان گوش میکنند.	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس خیار (تعریف خیار الشرط واحکام آن) را بالای تخته می نویسد، تعریف لغوی واصطلاحی خیار الشرط، حکمت مشروعیت خیار الشرط، وقت خیار الشرط، از بین رفتن وساقط شدن آن، توسط آن شرایط فسخ یع را برای شاگردان تشریح میدهد بعداً از شاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. از چند تن شاگرد ضعیف میخواهد تایک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعدا معلم صاحب درس را با آواز مناسب برای شاگردان تشریح می کنند. معلم صاحب فعالیت های درس را بالای شاگردان عملی کار میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را فهمیده اند و یا خیر از چند شاگرد سؤال میکند.	۲۵ دقیقه
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: ۱- مراد از خیار شرط چیست؟ ۲- مدت خیار شرط چند روز است؟ ۳- شرایط فسخ یع به واسطه خیار شرط کدامها اند؟ ۴- خیار شرط چه وقت ساقط میگردد؟	۱۰ دقیقه
شاگردان گوش گرفته و متوجه خلاصه درس میباشند.	خلاصه درس: تعریف خیار شرط: خیار اسم مصدر است که (خوشی، رضایت، صلاحیت داشتن) را میگویند و در اصطلاح خیار شرط همان اختیاریست که یک جانب و یا هر دو جانب معامله یع بخاطر تعیین وقت از جهت قبول و یا رد آن در نزد خود دارند. خیار شرط جهت آسانی و ضرورت مردم روا شده است تا مردم وقت تفکر و مشوره را داشته باشند و از ضرر و فریب جلوگیری بعمل آید. گذاشتن خیار شرط در شریعت جایز است و تا زمانیکه خیار ادامه دارد ملکیت مال از صاحب اختیار خارج نمی گردد و در ملکیت جانب مقابل داخل نميگردد. خیار شرط به نزد امام ابوحنیفه (رح) الی سه روز، و یا کمتر از سه روز صحیح است، اما اضافه تر از سه روز جواز ندارد. اما امام	۵ دقیقه

	ابویوسف وامام محمد (رح) می گویند: اگر یک وقت معلوم را شرط گذاشتند که از سه روز اضافه تر هم باشد جواز دارد.	
با استفاده از کتب فقه شاگردان در بارهٔ خيار شرط یک مقاله بنویسند.	کارخانه گی: دربارهٔ خيار شرط یک مقاله بنویسید که کمتر از ده سطر نباشد.	۵ دقیقه

درس دهم

عنوان: خيار رؤيت

وقت: يك ساعت درسي (۴۵ دقيقه)

اهداف: شاگردان بايد:

- ۱- خيار رؤيت را بشناسند.
- ۲- حكم حق رؤيت را بصورت احسن بشناسند.
- ۳- با بعضی از مسایلی خيار رؤيت آشنایی حاصل نمایند.

معلومات اضافی برای معلم:

اگر کسی چیزی را بخرد که آنرا ندیده باشد و نه هم در مجلس بيع صفات آن ذکر شده باشد که علم کامل مشتری به آن حاصل گردد، در این صورت شریعت به مشتری حق رؤيت (دیدن) راداده است، تا اینکه نه در خرید فریب بخورد و نه هم به کدام ضرری روبرو شود.

پس بيع الی دیدن (رویت) مشتری غیر لازم است.

خيار رؤيت حق کی است؟

خيار رؤيت در بيع تنها حق مشتری است و در اجاره حق مستاجر است و این حق به بايع داده نمی شود بخاطریکه بايع مبیعه خود را دیده و برایش معلوم است پس به خيار رؤيت ضرورت ندارد.

شروط حق خيار رؤيت: اگر شروط ذکر شده ذیل در بيع موجود نباشد پس حق خيار رؤيت به مشتری ثابت نمیشود بلکه بيع لازم میگردد.

۱- اینکه مشتری مبیعه را ندیده باشد.

۲- جنس مبیعه معلوم باشد؛ مانند: زمین، خانه، حیوان و غیره ولی صفت آن مجهول باشد.

۳- باید عقد قابلیت فسخ را داشته باشد؛ مانند: عقود بيع، اجاره، مصالحه، تقسیم و دیگر عقود ولی اگر عقد امکان فسخ را نداشت مانند: عقود نکاح و خلع پس در این گونه عقود حق خيار رؤيت ثابت نمی شود.

۴- **کیفیت رؤيت:** مقصد و مطلب از رؤيت حاصل نمودن علم کامل مشتری بر مبیعه است. اگر مشتری نمونه یا جز از مبیعه را دید و علم وی بر آن حاصل گردید، پس رؤيت وی ثابت شده و حق وی نیز به پایان میرسد.

۵- شروط فسخ عقد در خيار رویت:

اگر کسی از طریق خيار رؤيت بيع را فسخ میکند پس باید شروط ذیل موجود باشد:

- ۱- اینکه حق خيار رؤيت ثابت باشد و اگر ساقط شده باشد، بيع لازم گردیده و حق فسخ کردن را ندارد.
- ۲- در صورت فسخ مبیعه تقسیم نمیشود، طوریکه مشتری مقداری از مبیعه را بگیرد و باقی مانده را دوباره به بايع رد کند، چرا که در این بيع زیان و نقصان بايع است.

۳- بایع باید به فسخ بیع آگاه شود تا مال خود را به طور آزادانه تصرف نماید و از قید مشتری خلاص شود.

سبب خياررؤیت:

دروقت عقد بیع و یا هم قبل از عقد ، نه دیدن میبایع خياررؤیت را ثابت می سازد و اگر مشتری قبل از عقد میبایع را دیده باشد پس حق رؤیت او ساقط می گردد.

حالت ساقط شدن خياررؤیت:

اگر مشتری میبایع را در دست خود گرفت و یا هم آن را بوی کرد و یا آنرا چشید و یا هم بطور کامل برایش توصیف گردید، پس حق خياررؤیت از وی ساقط گردیده است زیرا با این همه، علم کامل مشتری بر میبایع حاصل می گردد. دلیل مشروعیت خياررؤیت:

پیامبر (ص) می فرماید (کسیکه چیزی را بدون دیدن آن بخرد و بعد از خریدن آن را دید صاحب اختیار است اگر خوشش آمد آنرا بخرد و اگر نیامد آنرا بگذارد) (سنن دارقطنی)

و همچنین حضرت طلحه بن عبدالله (رض) از حضرت عثمان (رض) در بصره زمین خرید ، شخصی به حضرت عبدالله بن طلحه (رض) گفت: در بیع نقصان کردی، حضرت طلحه در جوابش گفت: برای من خياررؤیت است، بخاطریکه من چیزی را خریده ام که آن را ندیده ام و بعد در میان این دو، حضرت جبیر بن مطعم (رض) به حیث حکم تعیین گردید، حضرت جبیر (رض) به حق طلحه بن عبدالله فیصله کرد، این کار در حضور اصحاب کرام صورت گرفت ولی هیچ کس از آن انکار نکرد پس به این عمل اجماع صحابه رضی الله عنهم نیز ثابت شده است.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی ، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان روزانه معلم ، تخته و تباشیر.

جریان درس:

زمان	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه معلم صاحب بعد از تقدیم سلام ، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف، حکمت مشروعیت و حکم خيار شرط را بیان کنید؟ ۲- وقت خيار شرط چند روز و به کدام اشیا از بین میرود؟ ۳- شرایط فسخ خيار شرط کدامها اند؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان انگیزه را ایجاد نموده ، شاگردان را متوجه درس ساخته و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.

شاگردان گوش میگیرند. شاگردان درس را خاموشانه میخوانند. شاگردان جواب میدهند شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند.	تقدیم درس معلم صاحب عنوان درس (خیاررؤیت) را بالای تخته مینویسد درمورد تعریف لغوی واصطلاحی خیاررؤیت، وقت ثبوت واحکام خیاررؤیت تشریح داده به شاگردان معلومات لازمی ارایه میکند و از شاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل رانشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. فعالتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه آیا شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند. و اگر از جمله شاگردان کسی سؤال داشته باشد معلم صاحب به او جواب میدهد.	۲۵ دقیقه
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: ۱- خیاررؤیت چه را میگویند؟ ۲- خیاررؤیت چه وقت ثابت میگردد؟ ۳- حکم خیاررؤیت چیست؟ جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و جملات غلط را به علامت (x) نشانی کنید. ۱- اگر در خیار رؤیت صاحب آن فوت کند خیار باطل میگردد () ۲- خیاررؤیت موقت نیست، و تازمانی باقی می ماند که باطل کننده هایش به میان نه آمده باشد () ۳- دیدن وکیل مانند دیدن مشتری نیست ()	۱۰ دقیقه
شاگردان متوجه خلاصه درس میباشند.	خلاصه درس خیاررؤیت: رؤیت در لغت دیدن را گویند و در اصطلاح: در وقت دیدن مال، اختیار و قبول کردن بیع و عدم قبول آن از جانب مشتری را خیاررؤیت گویند. وقتیکه مشتری مال رامی بیند در هیمن وقت برایش اختیار ثابت میگردد، و قبل از آن برایش اختیار نیست. حکم خیاررؤیت: مشتری در وقت دیدن مال اختیار دارد که بیع رافسخ کند و یا قبول نماید.	۵ دقیقه
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام می دهند.	کارخانه گی موضوعات عمده درس را در کتابچه های خود بنویسید.	

درس یازدهم

عنوان: خیاریع

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- تعریف خیاریع را بصورت درست بدانند.

۲- به حکم خیاریع کاملاً آشنا شوند.

معلومات اضافی برای معلم

هر کسی که یک جنس را میخرد خوش دارد که آن جنس خوب و ازهرنوع عیب سالم و مبرا باشد، پس به این اساس اگر باع درپسه (پول) و مشتری درجنس کدام عیب پیدا کردند، شریعت به هر دوی آنها این حق را داده است تا جنس عیب دار را دوباره به مالک قبلی آن مسترد کنند و بیع رافسخ نمایند.

انواع عیب ها:

عیب درمیعه بردو قسم است:

۱- عیبی که درظاهر معلوم میشود بطور مثال در جزء از میعه مقدار نقصان موجود باشد؛ مانند: نایبایی، فلج

بودن، نقص در انگشتان، شاخ شکستگی، دندان شکستگی، کربودن، گونگ بودن، زخمهای معلوم و تازه و مریضی داوم دار و امثال اینها.

۲- عیبی که به ظاهر معلوم نمیشود ولی در میعه نقصان حساب میشود:

بطور مثال: سرفه، دندان زایده و یابی جای، اختلاط موپهای سیاه و سفید و غیره.

میعه به کدام عیب رد میگردد؟

اگر مشتری در میعه و یا هم باع در ثمن عیبی را پیدا کرد و بخواهد که آن را دوباره به مالک اصلی مسترد و یارد کند در این صورت اگر عیب واضح و آشکار بود میعه بدون شاهدان رد میشود ولی اگر عیب آن پت و باطنی باشد پس این عیب را دوتن مسلمان و یا هم یک تن مسلمان عادل معلوم می سازد و به آن اقرار نموده و انرا رد می کند، و این در صورتی است که جانب مقابل از عیب منکر باشد و اگر از عیب منکر نبود باز به این قدر تحقیق ضرورت نیست.

۳- وقت خیاریع:

خیاریع کدام وقت معین ندارد، بلکه هنگامیکه در میعه عیب ظاهر شد اگر چه بعد از مدت طویل هم باشد مشتری میتواند که میعه عیب دار را رد کند، همچنان در رد میعه عیب دار عجله شرط نیست بلکه مشتری می تواند بعد از درک عیب بامهلت میعه عیب دار را به مالک اصلی اش دوباره رد کند و تأخیر در رد کردن میعه عیب را ساقط نمیسازد.

۴- حکم پنهان کردن عیب درمیعه:

برای واجب است که عیب میعه را ظاهر سازد و پنهان کردن آن گناه است. پیامبر (ص) می فرماید: (لایحل لاحد یبع شئاً الا بین مافیه) ترجمه: برای هیچکس روانیست که شی عیب دار را بفروشد مگر اینکه عیش را معلوم کند) ولی اگر کسی چیزی را با عیش یکجا بفروشد و عیب آن را بیان ندارد، فروشنده آن گنهکار بوده و بیع درست می باشد.

۵- شروط ثبوت خیاریع:

بعضی از شروط در کتاب درسی ذکر شده است، که از آن جمله یکی هم این است که ازاله و دور کردن عیب ممکن نباشد، اگر ازاله و دور کردن عیب برای مشتری آسان و سهل باشد در این صورت مشتری حق رد کردن میعه را ندارد. بطور مثال: اگر شخصی تکه را فروخت که اندازه بسیار کم گل پر بود و آن گل توسط شستن و یا تراشیدن آن بدون کدام مشکل پاک شود، در این صورت مشتری حق رد کردن آن را ندارد.

۶- معاملاتیکه خیاریع در آن ثابت میشود:

معاملاتی که خیاریع در آن ثابت میشود قرار ذیل اند:

بیع، شراء، اجاره، تقسیم، مصالحه بر مال، مصالحه در قتل عمدی بر مال، مهر و بدل خلع.

۷- اثر خیاریع بر حکم عقد:

حق خیاریع بر عقد بیع هیچ اثر منفی ندارد، پس به همین سبب درمیعه حق ملکیت مشتری و بر ثمن حق ملکیت بایع ثابت میشود. ولی در موجودیت خیاریع این ملکیت غیر لازم است، لذا از همین سبب سالم بودن میعه دلتاً در عقد شرط است.

۸- شروط رد:

اگر مشتری بنا بر خیاریع میعه را رد میکند پس برای رد و فسخ بیع نکات ذیل شرط است.

۱- حق خیاریع باید ثابت باشد.

۲- مشتری جنس را به بایع به همان صفات تسلیم کند که با آن صفات تسلیم شده بود یعنی مشتری درمیعه کدام عیب دیگری را پیدا نکرده باشد و اگر بایع جنس را با عیب جدید آن قبول داشت در این صورت کدام مشکل در رد آن وجود ندارد.

۳- مشتری باید بایع را به رد کردن میعه با خبر سازد.

۹- کیفیت رد:

میعه عیب دار به سه طریق رد میشود:

۱- تنهابه اراده صاحب خیاریع که میعه را قبض نکرده باشد و به عیب آگاه شود.

۲- به خواهش و رغبت بایع و مشتری.

۳- اگر جانب مقابل منکر شود و موضوع منجر به منازعه گردد پس به قضاوت قاضی رد میشود.

۱۰- موانع رد:

در صورت های ذیل اگر عیب میعه معلوم شود دوباره رد نمیشود.

۱- هرگاه میعه در دست بایع قبل از تسلیم نمودن به مشتری هلاک شود و یا از بین برود.

۲- هرگاه میعه در دست مشتری عیب دار شود.

۳- هرگاه نزد مشتری در میعه زیادت منفصله بوجود آید.

۴- هرگاه مشتری به عیب رضایت نشان دهد.

۵- هرگاه مشتری میعه را بر علاوه تمام عیوب قبول کند.

۱۱- خیاری عیب به میراث برده میشود:

تمام فقها به این متفق اند که حق خیاری عیب به میراث برده می شود. اگر صاحب خیاری عیب وفات یابد حق وی به ورثه او منتقل می گردد. و آنها هم میتوانند که میعه را از لحاظ عیب آن رد کنند، البته خیاری شرط و خیاری رؤیت به میراث برده نمیشود.

روشهای تدریس: تشریحی، گروهی، مناقشوی، سؤال و جواب.

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- خیاری رؤیت را تعریف و وقت ثبوت خیاری رؤیت را بیان کنید؟ ۲- حکم خیاری رؤیت چیست؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده و آنها را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب سؤال معلم صاحب رامیدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (خیاری عیب) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، حکمت مشروعیت، حکم و شرایط ثبوت خیاری عیب را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. و از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل رانشانی کنند. بعد از چند تن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند.	شاگردان به تشریح درس گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند.

شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند میخوانند. شاگردان فواید درس را درزنده گی خویش عملی میکنند.	بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه آیا شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چند تن از شاگردان سؤال میکند.	
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- خیاریع را تعریف کنید. ۲- حکمت مشروعیع خیاریع چیست. ۳- چه چیز عیب شناخته میشود؟ ۴- شرایط ثبوت خیاریع کدام ها اند؟ ب- جملات صحیح را به علامت (✓) و جملات غلط را به علامت (×) نشانی کنید. ۱- هرگاه مشتری در مال خریداری شده عیب پیدا کند، اختیار دارد که در مقابل همان مبلغ مبیعه را قبول میکند و یا رد میکند، اما حق نگهداشتن و طلب نقصان را ندارد. () ۲- اگر مال به دست مشتری عیب دار شود و بعد از آن خبر شود که در آن مال در نزد بایع نیز عیب دیگری هم موجود بود، مشتری میتواند که آن مال را رد کند. ()	۱۰ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس دقیق متوجه میباشند.	خلاصه درس: هر آن چیزی که در نزد تاجر ان سبب نقص در قیمت (نرخ) گردد عیب است. بخاطر اینکه بایع و مشتری از نقص و ضرر در امان باشند شریعت مقدس اسلام لازم گردانده است که بایع و مشتری یکدیگر را مال پاک و عاری از عیب بدهند و در صورت موجودیت کدام عیب اختیار رد کردن و یا قبول کردن را نیز داده است. پت کردن عیب مال گناه بزرگ بشمار میرود پس شخصیکه مال خود را میفروشد باید عیوب آن مال را واضح سازد، چرا که این کار سبب برکت در مال میگردد و در این باره رسول الله (ص) به پیروان خود رهنمایی های زیادی نموده است هرگاه متعاقبین در مال و یا ثمن عیبی رامی بینند هریک اختیار رد را دارند.	۵ دقیقه
شاگردان در باره خیاریع یک مقاله مینویسند.	کارخانه گی: راجع به خیاریع یک مقاله بنویسید.	

درس دوازدهم

عنوان: بیوع ممنوعه (بیوع باطله)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- بابیوع ممنوعه آشنایی پیدا کنند.
- ۲- تعریف واحکام بیع باطل را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- **بیع باطل:** باطل در لغت ضد حق است و بیع باطل در اصطلاح: آن بیع است که اصلاً صحت ندارد، بطوریکه در شرطی از شروط انعقاد بیع خلل موجود باشد.

۲- حکم عقد بیع باطل:

با داشتن علم اقدام به عقد بیع باطل گناه است و مرتکب آن گنهگار میشود، بخاطریکه انجام دادن کار نامشروع حرام و مخالف شریعت است، مگر در حالت ضرورت رواه است.

۳- بیوع باطله:

بعضی از بیوع باطله ایکه علماً بر بطلان آن باهم اتفاق دارند عبارتند از: فروختن خود مرده، خون، شراب، خنزیر و بت ها.

۴- **بیع نجش:** نجش در اصل استتار و پنهان کردن را گویند، که در این جا هم نجش (بازارتیز و بالا برنده نرخ) قصد و اراده خود را پنهان می کند.

و در اصطلاح فقهی بجش به آن بیع گفته می شود که مشتری مبیعه را به قیمت بسیار بلند قیمت می گذارد در حالیکه خودش اراده و قصد خریدن آن مبیعه را نداشته می باشد، بلکه او تنها بخاطر ی ترغیب و فریب دادن دیگران قیمت را تعیین میکند و بلند میبرد.

در مورد این گونه بیع پیامبر (ص) می فرماید (لایع بعضکم علی بیع بعض ولا تناجشوا....) ترجمه: بیع نکنید یکی از شما بر بیع کسی دیگری و نجش هم نکنید در بیع (تیزی نکنند) با وجود اینکه نجش در بیع جایز نیست ولی بیع صحیح است، زیرا این کار عاقدین نیست بلکه کار شخص سوم است.

۵- قبض کردن مبیعه در بیع باطل:

اگر مشتری در بیع باطل مبیعه را قبض کند، پس این مبیعه نزد وی امانت حساب میشود، و اگر مبیعه را بدون اجازه با یع قبض کرد و هلاک کند پس تاوان آن بر مشتری لازم میگردد.

روشهای تدریس: تشریحی، سؤال و جواب.

مواد مورد بررسی: کتاب شاگرد، پلان یومیه استاد، تخته و تباشیر

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گوی شاگردان را میبند. درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- خیار عیب را تعریف و حکمت مشروعیت خیار عیب را بیان دارید. ۲- شرایط ثبوت خیار عیب کدامها اند؟ ۳- حکم خیار عیب را بیان کنید؟ معلم صاحب بخاطر درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد، و راجع به درس آنها سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان به سؤالات معلم صاحب جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس که (بیع حرام - بیع باطل) است را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، و احکام بیع باطل را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. و از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیت‌های کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته میخوانند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند میخوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گوی خویش عملی میکنند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- بیع باطل را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع باطل چیست؟	شاگردان جواب میدهند.

	۳- سه حکم بیع باطل رایان کنید؟	
۵ دقیقه	خلاصه درس: باطل در لغت: ضد حق رامیگویند و در اصطلاح بیع باطل: عبارت از آن بیع است که اصلاً صحت ندارد، و اینکه در شرطی از شروط انعقاد آن خلل باشد. حکم بیع باطل: در این بیع ملکیت ثابت نمی گردد، هر چند که میعه راقبض کرده باشد و یا نکرده باشد.	
	کارخانه گی: در مورد بیع باطل یک مقاله بنویسید.	شاگردان در باره بیع باطل موضوعات را جمع نموده و یک مقاله می نویسند.

درس سیزدهم

عنوان: بیع فاسد

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- بیع فاسد را خوب بشناسند.
- ۲- حکم بیع فاسد را بشناسند.
- ۳- با بعضی از اقسام بیع فاسد آشنا شوند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- تعریف بیع فاسد:

بیع فاسد به بیعی گفته میشود که به اعتبار ذات واصل آن صحیح باشد، ولی به اعتبار وصفش فاسد شده باشد، به این معنی که در صحت بیع کدام شرط مختل شده باشد، و یا هم شرطی در آن گذاشته شده باشد که عقد بیع آنرا تقاضا نمیکند. بطور مثال: کسی به شخصی دیگری بگوید: این موتر را به شرطی برایت می فروشم که به آن سوار نشوی.

۲- شرط گذاشتن در بیع:

اگر کدام بیع با گذاشتن شرط انجام پذیرد، پس شرط گذاشتن آن از سه حالت خالی نمی باشد.

۱- اینکه شرط و بیع هر دو جایز می باشد و شرط نهادن در بیع کدام مشکل را ایجاد نمی کند؛ مثلاً: خریدن لباس بشرط پوشیدن آن و یا هم خریدن موتر به شرط سوار شدن در آن.

۲- اینکه شرط و بیع هر دو فاسد می باشد، یعنی نه شرط به مقتضیات بیع مطابقت داشته می باشد و نه هم عقد بیع تقاضای آن را دارد. ولی با گذاشتن شرط فایده بایع و مشتری می باشد.

۳- اینکه بیع صحیح می باشد ولی شرط آن باطل است. بخاطریکه نه به مقتضی بیع مناسب است و نه هم عقد بیع آن را تقاضا میکند. و با شرط کردن آن یا به بایع و یا هم به مشتری ضرر متوجه میشود و یا هم بغیر از بایع و مشتری برای شخص دیگر فایده داشته می باشد و یا این شرط به مبیعه مفید می باشد. پس در این صورت بیع صحیح و شرط آن باطل است، مثلاً: کسی بر شخصی چیزی را به فروش برساند و شرط بگذارد که این مبیعه را نباید به کسی هبه (بخشش) کند و نه هم آن را بفروشد و یا هم بگوید که به فلان شخص این مبیعه را قرض بدهی و غیره...

۴- بعضی از انواع بیع فاسد:

بیع فاسد مثالهای زیادی دارد که بعضی ایشان قرار ذیل اند:

فروش حمل در بطن مادر، فروش مادر به استثناء حمل، فروش شیر در پستان حیوان، فروش پشم موجود بر پشت حیوان، فروش میوه در درخت به یک مقدار معین، فروش خانه با گذاشتن این شرط که فقط تا به مدت یک ماه

در آن سکونت کند، فروش یک موتر به شرطیکه بعد از سپری شدن یک ماه برایش تسلیم خواهد کرد، فروش لباس به شرطیکه باید آنرا برایش بدوزد و تیار کند، خرید یک جنس به شرطیکه تا به خانه آنرا برایش انتقال دهد. روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تمثیل، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع باطل رایان کنید؟ ۲- حکم بیع باطل رایان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع فاسد) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم بیع فاسد را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان می خواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن شاگرد ضعیف می خواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالیت های کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه میکنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سولات ذیل جواب بدهید: ۱- بیع فاسد را لغتاً و اصطلاحاً تعریف کنید؟	شاگردان جواب میدهند.

	۲- حکم بیع فاسد چیست؟	
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: فاسد در لغت ضد صالح است بمعنی نادرست. و در اصطلاح: بیع فاسد عبارت از بیعی است که در اصل مشروع و روا است. اما از نظر صحت درست نمی باشد، در این بیع میبیه و مال به واسطه قبض کردن ملک میگردد، و تصرف در آن نافذ میگردد، ولی هریک از متعاقدين میتوانند بیع را فسخ کنند و مال گرفته شده را دوباره رد کنند. در این بیع تنها به عقد ملکیت ثابت نمی گردد تا آنکه با عقد یکجا به اجازه بایع میبیه قبض نشده باشد.	۵ دقیقه
شاگردان کارخانه گی را در خانه انجام می دهند.	کارخانه گی: تفاوت بین بیع باطل و فاسد چیست؟ در کتابچه های تان بنویسید.	

درس چهاردهم

عنوان: بیع مکروه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- به حقیقت بیع مکروه آشنا شوند.
- ۲- اقسام بیع مکروه را بشناسند.
- ۳- بعضی از مثالهای بیع مکروه را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- بیع مکروه:

با وجود اینکه بیع مکروه به بیع فاسد نزدیک است و یک بخش از بیع فاسد نیز بشمار میرود، چرا که بیع مکروه با بیع فاسد در حرمت یکسان است ولی هردوی آنها در عقد فرق دارند، و آن اینکه بیع فاسد هیچگاه صحیح نمیشود مگر بیع مکروه با اینکه گناه دارد باز هم صحیح است و اینکه فسخ نمودن بیع فاسد دیانتاً و قضاء واجب است ولی فسخ بیع مکروه تنها دیانتاً واجب است.

۲- انواع بیع مکروه:

بیع مکروه انواعی زیادی دارد که بعضی از آنها در کتاب درسی ذکر شده است، و بعضی از آنها در اینجا به طور مختصر ذکر می گردد.

بیع بالای بیع برادر مسلمان: که دونوع این گونه بیع در کتاب ذکر گردیده است و مثالهای دیگری هم دارد که بعضی از آنها را ذکر می کنیم، بطور مثال: هر گاه دو نفر در قیمت یک جنس به موافقه برسند و تنها عقد باقی مانده باشد، در این اثنا شخص سوم بیاید و به مشتری بگوید: این بیع را رها کن زیرا من این جنس را به قیمت ارزان بالاتر می فروشم. و یا هم به بایع بگوید: از این شخص میعه را دوباره طلب کن، من این میعه را از شما به قیمت بلند میخرم.

بیع کردن بر بیع برادر مسلمان مکروه است بخاطریکه این عمل در بین مسلمانان نفرت، بدبینی و دشمنی را به بار می آورد. که در جامعه باعث بی اعتباری، بی اعتمادی، جنگ و جدل میشود.

بولی: بیع نجش یک بیع ناجایز است اما بیع بولی جایز و روا است، بولی این را گویند که یک بایع اعلان کند که هر کسی که برایم پول زیاد بدهد، میعه را به او می فروشم، پس یک کسی ده افغانی میگوید شخصی دیگری پانزده افغانی میگوید و دیگری هم بیست افغانی و این سلسله تاهنگامی ادامه پیدا میکند که در بین مشتریان شخص آنقدر قیمت بلندی بگوید که کسی دیگری برا آن قیمت بالاتر را گفته نتواند. پس این جایز است، در حدیث شریف میاید که رسول الله (ص) فرمودند این ظرف و پرده را کی میخرد ؟ یک شخص گفت: من آن را به یک درهم میخرم، باز پیامبر (ص) فرمودند: آیا کسی است که

زیادتر از یک درهم آنرا بخرد؟ شخصی دیگری گفت: من آنرا از نزدت به دو درهم میخرم. بعدا پیامبر(ص) آنرا به همین شخص فروخت.

به مقابل قافله رفتن ، و یا هم بیع شهرنشین برای بادیه نشین:

به اینگونه بیع در فقه بیع (تلقى الرکبان) گفته میشود. این بیع چند صورت دارد که ذیلا بیان میگردد.

۱- یک صورت آن این است که مشتریان شهرنشین به مقابل قافله میروند و از آنها مواد خوراکی را به قیمت ارزان میخرند و بعدا آنرا در بازار به قیمت بلند میفروشند، این بیع در آن وقت مکروه است که شهرنشینان به مواد خوراکی زیاد ضرورت داشته باشند.

۲- صورت دوم این است که مردم قافله از نرخ بازار خبر نمی باشند و شهرنشینان از آنها مال را به نرخ ارزان میخرند.

۳- صورت سوم این است که مرد شهری به شخص بیرون از شهر میگوید: مالت را خودت بفروش بلکه آنرا به من بفروست تا من آنرا به نرخ بلند برایت بفروشم که این بیع مکروه است؛ زیرا اگر آن مرد مالهای خود را خودش بفروشد به قیمت ارزان خواهد فروخت که در اینصورت فایده برای مردم عام است. که در صورت های فوق الذکر عادتاً مقصد مرد شهری فریب دادن و چالاکی با مردم قافله یا مردم بیرون از شهر است و یا هم با این کار عامه مردم در شهر به مشکلات و تکالیف روبرو می شوند. اگر بیوع ذکر شده فوق مفضی به کدام ضرر نمیشود در این صورت باکی ندارد.

بیع در وقت اذان جمعه:

در روز جمعه بعد از اذان اول نماز جمعه خرید و فروش مکروه تحریمی است. حضرت رسول الله(ص) در این مورد فرموده است: «حرمت التجارة يوم الجمعة ما بین الاذان الاول إلى الاقامة».

ترجمه: در روز جمعه از اذان اول تا به اقامت تجارت (خرید و فروش) حرام شده است، یعنی تا به اختتام نماز جمعه.

خریدن چیزی دزدی شده:

اگر مشتری آگاه باشد که این جنس دزدی است خریدن چنین جنس حرام است.

فروش در مسجد:

خرید و فروش در مسجد مکروه است پیامبر(ص) در این مورد فرموده است. «إذا رايتم من یبيع فی المسجد فقولوا: لا ربح الله تجارتک».

ترجمه: اگر کسی را دیدید که در مسجد خرید و فروش می کرد پس برایش بگوید: که خداوند (ج) در این تجارت برای تو فایده رانصیب نکند.

در بیع مکروه ملکیت بایع در ثمن و ملکیت مشتری در مبیعه ثابت میشود. و هر یک میتواند که مبیعه و ثمن را قبض کند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. و درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند: ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع فاسد را بیان کنید؟ ۲- حکم بیع فاسد را بیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده و آنها را متوجه درس میسازد و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام را میدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع مکروه) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکم بیع مکروه اقسام مهم بیع مکروه را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. معلم صاحب فعالتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان آهسته درس را مطالعه میکنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
	ارزیابی: أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- بیع مکروه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع مکروه چیست؟ ۳- بشکل مختصر اقسام بیع مکروه را بیان کنید؟ ب- در جملات صحیح ذیل علامت (✓) و در جملات غلط علامت (×) را بگذارید.	شاگردان جواب میدهند.

	۱- حکم نجش: نجش بیع مکروه است. () ۲- در وقت اذان نماز جمعه خرید و فروش مکروه نیست () . ۳- با مکروهات عقد فاسد نمی گردد () .	
شاگردان متوجه خلاصه درس میباشند.	خلاصه درس: مکروه در لغت: ضد محبوب است، یعنی بد دانسته شده. و شرعاً آن بیع است که اصلاً و صفماً روا باشد اما به سبب امر دیگر به اجتناب ورزیدن از آن امر شده است. در بیع مکروه قبل از قبض ، ملکیت ثابت گردیده و پرداختن قیمت واجب میگردد. اقسام مهم بیع مکروه عبارت اند از: بیع نجش، بر بیع برادر مسلمان بیع کردن، رفتن به مقابل قافله، خرید و فروش از آذان اول نماز جمعه الی اقامت و ختم نماز.	۵ دقیقه
شاگردان بار جوع به مراجع کتب فقهی در مورد بیع مکروه مقاله بنویسند.	کارخانه گی: درباره بیع مکروه یک مقاله بنویسید.	

درس پانزدهم

عنوان: اقاله

وقت: یک ساعت درسی

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- تعریف اقاله را بشناسند.
- ۲- به شرایط و حکم اقاله آشنا شوند.
- ۳- در مورد اقاله موضوعات مهم را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- تعریف اقاله:

اقاله لفظ عربی است و از باب اقال، یقیل اقاله است و از کلمه قول گرفته شده است و همزه در آن بخاطر سلب است طوریکه میگویند: «اقال ای ازال القول» یعنی قول خود را از بین برد و در اصطلاح عبارت است از فسخ کردن عقد بیع و از بین بردن آن میباشد، پس به این اساس اقاله در تمامی عقود یکبار قابلیت فسخ را دارد جواز دارد. مثلاً: بیع اجاره و امثال آن.

۲- شروط اقاله:

در اقاله شروط این شرط است که باید با ثمن اولی صورت گیرد، اگر اقاله به این شرط صورت گیرد که از ثمن اولی کم و یا زیاد باشد پس این شرط باطل است و اقاله با ثمن اولی صحت می یابد.

۳- حکم اقاله:

اقاله گاهی مستحب و گاهی هم واجب است، اگر یکی از متعاقدين از بیع خود نادم باشد و درخواست اقاله نماید، پس اقاله مستحب است. اما اگر عقد فاسد و یا مکروه باشد پس اقاله در آن صورت واجب است زیرا در این حالت اجتناب و دوری از معصیت بالای هر دو عاقدین واجب است پس باید آنها این عقد را فسخ کنند.

۴- رکن اقاله:

رکن اقاله ایجاب و قبول است، اگر یکی از جانبین ایجاب و جانب دیگر قبول کند پس رکن اقاله تحقق یافته و اقاله ثابت شده است.

ارکان اقاله که ایجاب و قبول است باید در مجلس اقاله قولاً و یا هم فعلاً صورت بگیرد و جانب مقابل بر آن آگاه شود.

۵- حقیقت اقاله:

امامان به حقیقت اقاله سه نظر دارند:

- ۱- امام محمد (رح)، شوافع و حنابله میگویند: اگر اقاله قبل از قبض میعه صورت گیرد پس اقاله در حق عاقدین و دیگران کدام بیع جدید نیست بلکه فسخ کردن عقد و از بین بردن آن است بخاطریکه از بین بردن عقد و بیع هر دو حقیقت های متضاد اند، پس احکام آنها نیز مختلف اند.

۲- امام یوسف (رح) و امام مالک (رح) میگویند که اقاله در حق عاقدین و دیگران بیع جدید است، چرا که بیع عبارت از تبادله مال بر مال را گویند و اقاله هم بعد از قبض برای باردوم تبادل مال بر مال است، پس در اقاله هم همان احکام جاری میشود که بر بیع جاری می شد.

۳- امام ابوحنیفه (رح) میگوید: که اقاله در حق عاقدین فسخ است، ولی در حق مردم دیگر بیع جدید است، زیرا در این بیع ایجاب و قبول توسط مال صورت میگیرد، پس بر این اساس در حق مردم دیگر بیع جدید گردانیده شد تا که حقوق آنها زیر پای نشود، و این دو عاقدین اختیار ساقط کردن حقوق دیگران را ندارند. پس به همین نظر فتوای مذهب حنفی داده شده است.

۴- حکم اقاله:

اقاله در حق عاقدین فسخ است مگر در حق مردم دیگر بیع جدید است که فایده آن در معاملات ذیل به نظر می آید. اگر کسی زمینی را بفروشد و در این زمین حق شفیع کسی دیگری باشد که در اولین بیع از حق خود گذشت، ولی مشتری و بایع این بیع را اقاله کرد پس بعد از اقاله حق شفیع در این زمین ثابت میشود. در صورت های ذیل اقاله صحیح نمیشود:

۱- اگر جزء از مبیعه هلاک شود و از بین برود در این مبیعه اقاله صحیح نمی شود.

۲- اگر بدلیل بیع هلاک شدند، پس باز هم اقاله صحیح نمی شود.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد مورد تدریس: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی و اصطلاحی مکروه را بیان کنید؟ ۲- حکم بیع مکروه را بیان کنید؟ ۳- اقسام مهم بیع مکروه را بیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید میان شاگردان ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش می‌دهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می‌کنند. شاگردان ضعیف درس را با اوز بلند می‌خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی می‌کنند. شاگردان جواب می‌دهند.	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (اقاله) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، حکم اقاله حکمت مشروعیت اقاله شرایط اقاله را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی می‌دهد. بعد از شاگردان می‌خواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چند تن از شاگردان ضعیف می‌خواهد تا یک یک پاراگراف درس را با آواز بلند بخوانند. بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح می‌کند. معلم صاحب فعالیت‌های کتاب را بالای شاگردان تطبیق می‌کند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چند تن شاگردان سؤال می‌کند.	۲۵ دقیقه
شاگردان جواب می‌دهند.	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- معنی (من اقال نادما، اقاله الله عشرته) را بیان دارید. ۲- حکمت مشروعیت اقاله وفایده آن چیست؟ ۳- خانه خالی های ذیل را پر کنید. ۴- اقاله در لغت عبارت..... است. و در شریعت..... ج - جملات صحیح ذیل را با علامت (✓) و غلط را با علامت (x) نشانی کنید. این شرط نیست که اقاله کننده گان هر دو به اقاله کردن راضی باشند () این شرط نیست که مبیعه در وقت اقاله موجود باشد ()	۱۰ دقیقه
شاگردان متوجه به خلاصه درس می‌باشند.	خلاصه درس: اقاله در لغت: عبارت از بلند کردن و دور کردن است و در اصطلاح: به رضایت متعاقدين فسخ کردن بیع را اقاله گویند. حکمت مشروعیت اقاله ایجاد سهولت برای مردم می‌باشد، اقاله در بیع جایز است. در اقاله این شرط لازم است که جانبین باید به اقاله خوش و راضی باشند. و مبیعه در وقت اقاله موجود باشد. اقاله به معنی فسخ است، اما در جاهایی که که فسخ متعذر باشد، به معنی فسخ نمی‌آید؛ همچنان اگر اقاله بر خلاف ثمن اولی به پیه زیاد و یا کم	۵ دقیقه

	صورت بگیرد؛ بازهم اقاله نه بلکه بیع جدید است، همچنان در اقاله از بین رفتن پیسه مانع صحت اقاله نمی گردد، اما از بین رفتن میعه مانع اقاله می گردد.	
شاگردان معنی حدیث شریف را در کتابچه های خود می نویسند.	کارخانه گی: «من أقال نادما، اقاله الله عشرته» این حدیث شریف را در کتابچه های خود شرح کنید.	

درس شانزدهم

عنوان: بیع مرابحه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- تعریف بیع مرابحه را بشناسند.
- ۲- سبب مشروعیت بیع مرابحه را بشناسند.
- ۳- شرایط و حکم بیع مرابحه را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- تعریف بیع مرابحه:

مرابحه مصدر رايح يرايح است که به معنی فايده و نفع است و در مرابحه عرف و عادات تجاران معتبر است و هر آنچه که در قیمت مبیعه زیادت می آورد با ثمن مبیعه جمع می شود، برابر است که این زیادت مادی باشد و یا معنوی.

۲- معلوم شدن خیانت در بیع مرابحه:

اگر در بیع مرابحه خیانت با یع معلوم شد. پس مشتری اختیار دارد که مبیعه را به تمام ثمن آن بخرد و یا هم آنرا رد کند، چرا که به رضایت مشتری زیان رسیده است.

۳- از بین رفتن مبیعه:

اگر در بیع مرابحه مبیعه خودش هلاک شود و یا مشتری آنرا هلاک کرد پس بیع لازم شد، و مشتری باید ثمن کامل را به با یع بپردازد، و خيار اونیز از بین میرود.

در بیع مرابحه خيار خیانت به میراث برده نمی شود. اگر در بیع مرابحه صاحب خيار فوت کرد و بعد در مبیعه خیانت معلوم شد پس ورثه او نمی توانند مبیعه را رد کنند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد مورد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند: ۱- تعریف لغوی و اصطلاحی اقاله را بیان کنید؟	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

	۲- حکم اقاله را بیان کنید؟ ۳- شرایط اقاله کدام ها اند؟ و مسایل متعلق به این باب را بیان کنید؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس جدید میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع مرابحه) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، حکم مشروعیت بیع مرابحه شرایط مرابحه و در این مورد احکام مهم را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان می خواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چند تن از شاگردان ضعیف می خواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چند تن از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- بیع مرابحه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع مرابحه چیست بیان کنید؟ ۳- شرط های بیع مرابحه چیست بیان کنید؟ ۴- سبب جواز بیع مرابحه را بیان کنید؟ ۵- دو حکم بیع مرابحه را بیان کنید؟	شاگردان جواب میدهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: مرابحه لغتاً فایده و زیادت را گویند و شرعاً فروش مال در بدل فایده معلوم را مرابحه گویند، حکمت جواز و مشروعیت بیع مرابحه اینست تا مردم با اطمینان کامل و دل آرام سودا کنند و در معاملات فریب نخورند این عقد شرعاً جواز دارد، زیرا تمام شرایط جواز در این عقد موجود	شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.

	است، برای صحت این بیع باید قیمت اصلی جنس خریداری شده و اندازه فایده آن معلوم باشد. در بیع مرابحه اضافه کردن پول اضافی (مصرف اضافی) بالای اصل قیمت جواز دارد مثلاً: پول دویی، رنگ ریز، طراز، پول حمل و نقل، خوراک و غیره. همچنان در نزد امام ابوحنیفه (رح) اگر مشتری در بیع مرابحه به خیانت بایع فهمید، اختیار دارد که مبیعه را به همه قیمت آن بخرد و یا رد نماید.	
شاگردان نقاط عمده بیع مرابحه را در کتابچه های خود بنویسند.	کارخانه گی: موضوعات عمده بیع مرابحه را در کتابچه های خود بنویسید.	

درس هفدهم

عنوان: بیع تولیه

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

۱- با تعریف لغوی واصطلاحی تولیه آشنا شوند.

۲- دلیل مشروعیت تولیه را بشناسند.

۳- شروط صحت احکام تولیه را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- تعریف تولیه:

تولیه در اصطلاح فروختن مبیعه است به قیمتی که به بایع تمام شده باشد. برابر است که این تمام شد حقیقتاً باشد و یا حکماً بدون کدام زیادت.

مثال حکماً: اگر کسی از راه و طریق میراث، هبه، و یا وصیت مالک چیزی شود و بعد همان چیز را به شخصی سوم قیمت کند و به همان قیمت بدون زیادت به کسی بفروشد این هم بیع تولیه است (حکماً).

به بیع تولیه بیع امانت هم گفته میشود، زیرا در بیع تولیه شرط است که بایع به مشتری بگوید، من این جنس را به این قیمت خریده ام و از شما هیچ فایده نمی گیرم، ثمن اولی باید به بایع و مشتری معلوم باشد، اگر ثمن اولی آن معلوم نباشد در این صورت بیع فاسد است ولی اگر مشتری دوم به آن راضی بود پس بیع صحیح است. در بیع صرف تولیه منعقد نمیشود.

۲- ظاهر شدن خیانت در بیع تولیه:

اگر در بیع تولیه در صفت ثمن و یا هم در قدر آن یعنی در اندازه آن خیانتی آشکار گردد در این صورت مشتری اختیار دارد که مبیعه را بگیرد و یا هم رد کند.

• **خیانت در صفت ثمن:** بطور مثال یک شخص از کسی یک چیز را به ده افغانی به نسیه بگیرد و برای مشتری دوم بگوید که من این را به ده افغانی خریدم ولی به وی نگوید که جنس را به نسیه گرفته است، پس این خیانت در صفت ثمن حساب میشود.

• خیانت در قدر (اندازه) ثمن:

• طوریکه یک کس به نه افغانی یک چیزی را از کسی خرید و به مشتری دوم بگوید که من این را به ده افغانی خریدم و بدون فایده و تاوان بالای شما می فروشم، مشتری دوم آن را می خرد و بعداً معلوم می شود که مشتری قبلی آن را به نه افغانی خریده است، اینجا حکم این است که اندازه خیانت از ثمن دوم کم میشود و مشتری اختیار دارد. و بیع به ثمن باقیمانده لازم میگردد.

- روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

موادممددرسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی بیع مرابحه را بیان کنید. ۲- حکم بیع مرابحه وحکمت مشروعیت بیع مرابحه را بیان کنید. ۳- شروط صحت بیع مرابحه و احکام مهم آن را بیان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس جدید از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع تولیه) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، دلیل مشروعیت بیع تولیه شرایط صحت بیع تولیه و احکام مربوط به آن را تشریح کرده و در این مورد برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان می خواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف می خواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیت‌های کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید.	شاگردان جواب میدهند.

	۱- بیع تولیه را تعریف کنید؟ ۲- حکم بیع تولیه چیست؟ ۳- شروط تولیه کدامها اند؟ ۴- دلیل مشروعیت بیع تولیه را ذکر کنید؟ ۵- احکام بیع تولیه را ذکر کنید؟	
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس: تعریف تولیه: تولیه در لغت اختیار و صلاحیت دادن برای کسی دیگر را گویند. و در اصطلاح فروختن یک جنس را به قیمت اصلی خرید آن تولیه نامند. درباره مشروعیت بیع تولیه در یک روایت آمده است که: ابوبکر (رض) دو اشتر خرید، رسول الله (ص) برایش گفت، (ولنی احدهما) یعنی یکی از این دو شتر را به اصل قیمت خرید آن بالا بیایم بفروش؛ یعنی به آن قیمتی که تو خریده ای برای من بده حکمت مشروعیت این نوع بیع این است تا مردم به دل مطمئن خریداری کنند اما در این بیع شرط این است که عوض و بدل باید مثلی و یا قیمی باشد و دیگر اینکه عوض و بدل باید ملکیت مشتری باشد (مال خودش باشد)، در بیع تولیه اگر مشتری به خیانت خبر شد به همان اندازه پول را کم کند، اشیای که پیمانه و یا وزن میشوند باید از سر اندازه شوند تا اینکه هر دو جانب خوب مطمئن شوند.	۵ دقیقه
شاگردان فرق میان بیع مرابحه و تولیه را در کتابچه های خود واضح می سازند.	کارخانه گی: فرق بین بیع تولیه و مرابحه را در کتابچه های خود بنویسید.	

درس هجدهم

عنوان: ربا (سود)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- به تعریف ربا آشنا شوند.
- ۲- دلیل حرمت و حکمت سود را بشناسند.
- ۳- بعضی از اقسام ربا را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- تعریف ربا:

ربا لفظ عربی است و در لغت به معنی مطلق زیادت است، و در اصطلاح تعریف های زیادی دارد که بعضی از آنها قرار ذیل اند.

- ۱- زیادت بدون عوض را ربا گویند.
- ۲- عقد فاسد به اعتبار و وصف ربا گفته میشود، اگر چه زیادت در آن وجود داشته باشد و یا نداشته باشد؛ مانند: فروش پول نقد بالای پول نقد به اساس نسیه.

انواع ربا:

عادتاً ربا به دو نوع است:

- ۱- ربای نسیه
 - ۲- ربای فضل (زیادت)
- ۱- ربای تاخیریانیسه: این ربا عبارت از زیادتی است که دائن (قرض دهنده) آن را بر مدیون (قرض گیرنده) در مقابل تأخیر شرط می کند.
- بطور مثال: کسی به شخصی دیگر هزار افغانی قرض میدهد، به این شرط که بعد از یک ماه و یا یک سال یک و نیم هزار افغانی بدهد، و یا هم اینکه هزار افغانی قرض میدهد به این شرط که در مقابل هر ماه دو صد افغانی زیادت بپردازد که این نوع بیع در زمان جاهلیت یعنی قبل از اسلام مروج بود.
- ۲- ربای فضل یا (زیادت): فضل در زبان عربی به معنی زیادت است.
- ربای فضل: فروختن یک جنس بر هم جنس آن به همراه زیادت اش بنام ربای فضل یاد می شود؛
- مانند: فروش پول افغانی بر پول افغانی همراه با زیادت بنام ربا الفضل یاد می شود و یا هم فروش یک سیرگندم بر یک و نیم سیر آن.

۳- حکم ربا(سود):

سود در تمام ادیان آسمانی عمل حرام شمرده شده است، بخاطری که نتایج بدی فردی، اجتماعی را در قبال خود دارد. که بعضی از آن ها به طور ذیل بیان میگردد.

۱- میان افراد جامعه دشمنی و بندینی را بوجود می آورد.

۲- روحیه کمک و همدردی را میان افراد جامعه ضعیف می سازد.

۳- بعضی از افراد را بدون زحمت و مشقت سرمایه دار می سازد و ثروت دیگران را بدون کدام عوض جمع می کند.

۴- سود وسیله بزرگ برای استعمار کشورها است که ممالک ثروتمند و پول دار از همین طریق ممالک غریب را مستعمره خود می سازند، و بار منت خود را بر آنان می گذارند و به همین گونه ضررها و زیان های دیگری بر سود مرتب میشود.

فروش مؤجل:

فروش مؤجل سه صورت دارد:

۱- فروش یک چیز با قیمت زیاد ونسبه؛ مانند: اینکه یک شخص به کسی بگوید این جنس امروز صد افغانی قیمت دارد و اگر شما انرا به مدت می خرید یک ونیم صد بالای شما می فروشم و مشتری هم آن را قبول می کند که این بیع جایز است و بیع بالاجل برایش می گوید.

۲- اگر کسی بگوید: هزار افغانی قرض برایت میدهم به این شرط که یک سال بعد برایم یک ونیم هزار افغانی بدهی این بیع با اتفاق امت سود است.

۳- اگر کسی بالای شخصی دیگری قرض داشته باشد و قرضدار به مالک بگوید که بر من مقداری پول را بگذار و باقی آنرا من فوراً دست بدست برایت میدهم. که این نوع بیع هم حرام است.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالتهای معلم	فعالتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند: ۴- تعریف لغوی و اصطلاحی بیع تولیه را بیان کنید. ۵- حکم بیع تولیه و حکمت مشروعیت آنرا بیان کنید. ۶- شروط صحت بیع تولیه و احکام مهم آنرا بیان کنید.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.

	معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (ربا(سود)) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، دلیل حرمت ربا حکمت حرمت ربا و در مورد احکام صورتهای آن برای شاگردان معلومات کافی میدهد. از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای آنها تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- حکم ربادرشریعت چیست بیان کنید؟ ۲- حکمت حرمت ربا چیست بیان کنید؟ ۳- چند صورت ربا را بیان کنید؟	شاگردان جواب میدهند.
۵ دقیقه	خلاصه درس: ربادر لغت بمعنی زیادت است و در اصطلاح زیادت بدون عوض را ربا گویند. ربادر این قول خداوند(ج) حرام شده است: {وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا} ترجمه: خداوند(ج) تجارت را حلال گردانیده است و سود را حرام. حکمت در حرمت ربا(سود) این است تا بالای اشخاص غریب شفقت صورت گیرد و سرمایه داران از مردم غریب سوء استفاده نکنند و آنها را غلامان خود نگردانند طوریکه این کار در دوران جاهلیت رواج داشت، ربا در دین مقدس اسلام حرام است. علت ربا جنس و قدر است، در هر چیزی که این دو صفت موجود باشد زیادت ونیسه در آن حرام است و در جنسی که از این صفات یک صفت موجود نباشد، پس زیادت در آن روا و نیسه حرام است.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.
	کارخانه گی: راجع به حرمت و ضررهای ربا در جامعه یک مقاله بنویسید.	شاگردان در مورد حرمت و ضررهای ربا در جامعه یک مقاله می نویسند.

درس نهم

عنوان: قرض

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- با ماهیت قرض آشنایی پیدا کنند.
- ۲- ارزش قرض دادن را بشناسند.
- ۳- شروط قرض را بشناسند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- تعریف قرض

قرض در لغت به معنی بریدن و قطع کردن است و در اصطلاح عبارت از دادن یک شیء مثلی است برای یک شخص به قصد ثواب تا وقت و زمان معین، تا آن شخص از آن فایده گرفته و دوباره مثل آن را بدهد. در اشیاء غیر مثلی؛ مانند: حیوان، چوب، خانه، و زمین قرض صحیح نمیشود زیرا که رد کردن اشیاء غیر مثلی امکان ندارد.

۲- حکم تکلیفی قرض دادن

قرض دادن به مردم محتاج کار مستحب است و اگر قرض گیرنده در حالت اضطرار باشد پس قرض دادن واجب است و اگر قرض دهنده بفهمد که قرض گیرنده آن پول را در راهی معصیت به مصرف می‌رساند در این حالت قرض دادن جواز ندارد.

۳- تعیین نمودن وقت برای قرض

به نزد جمهور علماء تعیین وقت (تاریخ) در تأخیر قرض تأثیری ندارد. و اگر برای دادن قرض کدام تاریخ تعیین گردد آن باطل است زیرا قرض دهنده حق دارد هر وقتی که بخواهد مطالبه قرض را نماید.

۴- شرط کردن زیادت در قرض

اگر قرض دهنده در مقابل قرض خود فایده، و زیادت را تعیین نمود و یا هم در عرف و عادت اینطور باشد که به قرض دهنده باید زیادت داده شود پس این همه حرام است و هر نوع شرط لغو می‌باشد؛ البته اگر قرض در وقت ادای قرض به رضایت خود به قرض دهنده چیزی زیاد بدهد در آن کدام باکی نیست؛ زیرا از حضرت جابر (رض) روایت است که می‌فرماید: «من بر پیامبر (ص) قرض داشتم حضرت پیامبر (ص) قرض ام را برایم داد ولی همراه با زیادت، این زیادت در آن صورت روا است که در عرف و عادات شامل نباشد.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

موادمدرس: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی ربا(سود) رایبان کنید. ۲- دلیل حرمت و حکمت تحریم ربا(سود) رایبان کنید. ۳- حکم و صورتهای ربا (سود)رایبان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (قرض) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، ارکان قرض، دلیل مشروعیت قرض، حکمت مشروعیت قرض، حکم و صورتهای قرض را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آواز بلند بخوانند. سپس معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیت‌های کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلندی می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: أ- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی قرض رایبان کنید.	شاگردان جواب میدهند.

	۲- دلیل مشروعیت قرض چیست بیان کنید؟ ۳- حکم قرض چیست؟ ب- جملات صحیح ذیل را به علامت (✓) و جملات غلط را با علامت (×) نشانی کنید. ۱- رکن قرض فقط ایجاب است. () ۲- قرض به هر چیز جواز دارد. ()	
شاگردان متوجه خلاصه درس میباشند.	خلاصه درس: ۱- قرض در لغت بریدن و قطع کردن را گویند و شرعاً دادن مال مثلی برای یک شخص را گویند که آن شخص از آن فایده گیرد و مقدار و مثل آن مال را دوباره به صاحب مال بسپارد. رکن قرض ایجاب و قبول میباشد. مشروعیت قرض در قرآن کریم، احادیث نبوی (ص) و اجماع امت ثابت شده است. حکمت و مشروعیت روا بودن قرض این است اشخاص محتاج ضروریات خویش را از راه حلال پوره کنند از همین سبب مردم را به دادن قرض تشویق کرده است. نظر به حکم قرض در مال قرض گرفته شده برای قرض گیرنده ملکیت ثابت می شود، و بالای قرض گیرنده مثل آن ثابت میگردد، که باید برای قرض دهنده بدهد، قرض دارای دو نوع شروط میباشد یک نوع از این شروط برای قرض دهنده راجع میگردد و دیگر آنها برای قرض گیرنده.	۵ دقیقه
شاگردان مطالب عمده قرض را در کتابچه های خود می نویسند.	کارخانه گی مطالب عمده قرض را در کتابچه های خویش بنویسید.	

درس بیستم

عنوان: بیع صرف

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- بایع صرف آشنایی پیدا کنند.
- ۲- شروط و حکم بیع صرف را بشناسند.
- ۳- آن مطالب و صورتها را بشناسند که از بیع صرف شمرده نمیشود.

معلومات اضافی برای معلم

۱- تعریف صرف

لفظ صرف در زبان عربی ردوبدل و گردانیدن را گویند، و بیع صرف راهم به همین علت صرف می گویند که در این بیع جنس و پول نقد باجنس و پول نقد دیگری ردوبدل می شود.

۲- حکم بیع صرف

بیع صرف بیع روا و جایز است، چرا که رسول الله (ص) می فرماید:
«بیعوا الذهب بالفضة کیف شئتم یدأیید»
ترجمه: بفروشید طلا را در مقابل نقره هر قسمیکه شما می خواهید بشرطی که دست بدست باشد.

۳- حکمت جواز بیع صرف

دین مقدس اسلام بیع صرف را جهت پوره کردن ضروریات انسانها مشروع گردانیده است؛ زیرا بسا اوقات یک انسان میخواهد که پول نقد خود را به اساس یک ضرورت و یابه غرض فایده به پول دیگری تبدیل نماید، پس به این اساس اسلام بیع صرف را بنا بر شروط معلوم روا گردانیده است.

۴- شروط بیع صرف

- قبض کردن ثمن در مجلس بیع صرف قبل از اینکه آنها از هم جدا شوند و اگر در هنگام عقد مدت و تاریخ شرط شود در این صورت بیع فاسد است؛ زیرا اگر قبض ثابت نشود پس بیع هم صحت نمی یابد.
- و همچنان اگر حصه از ثمن قبض شود و حصه دیگر آن قبض نشده باشد پس در آن حصه بی که قبض صورت گرفته بیع جایز است و در حصه بی که قبض ثابت نشده بیع باطل است.
- از نظر جمهور علما باید در بیع صرف اختیار شرط موجود نباشد و اگر یکی از عاقدین و یا هم هر دوی آنها اختیار شرط را تعیین کردند پس این بیع فاسد است، زیرا اختیار شرط در ملکیت و اتمام عقد حایل واقع میشود و مانع قبض میگردد.
- ولی اگر در مجلس بیع اختیار شرط گذاشته شود و دوباره در همان مجلس لغو شود در این صورت بیع صحت می یابد.

- بیع صرف باید از تعیین وقت خالی باشد، اگر عاقدین در بیع صرف وقتی را تعیین کردند و یا یکی از آنها وقت را معین ساخت در آن صورت بیع فاسد است.
- تمائل: اگر کسی یک جنس پول را به همان جنس پول میفروشد پس این شرط است که هر دو پول در قدر و وزن برابر باشند و اگر هر دو جنس از یک دیگر در مقدار و وزن متفاوت بودند آن سود است؛ مانند: افغانی در مقابل پول افغانی، طلا در مقابل طلا اگر چه یک جنس آن کهنه و یا ناچل هم باشد زیادت در آن حرام است.

۵- خیار عیب در بیع صرف:

هرگاه در بیع صرف در یکی از بدلین عیب ظاهر گردد، پس کسی که در مال او عیب ظاهر شده است بنابر خیار عیب میتواند بیع را فسخ کند و پول نقد خود را از جانب مقابل دوباره گیرد، ولی اگر در بعضی از پول اش عیب ظاهر شد میتواند که در مقابل همان عیب مبیعه عیب دار را رد کند و باقیمانده بی که سالم است آنرا قبول کند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حضری و تنظیم صنف کارهای خانه گوی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- قرض را تعریف و دلیل مشروعیت و حکمت آن را بیان کنید. ۲- شروط و حکم قرض را بیان کنید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس: معلم صاحب عنوان درس (بیع صرف) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، وجه تسمیه بیع صرف، شروط و حکم بیع صرف را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز

بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.	درس را با آواز بلند بخوانند. سپس معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چند تن شاگرد سؤال میکند.	
شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: ۱- بیع صرف را تعریف کنید؟ ۲- مراد از نقود چیست؟ ۳- حکم بیع صرف چیست؟ ۴- شروط بیع صرف چیست؟	۱۰ دقیقه
شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند.	خلاصه درس صرف در لغت: گردانیدن روی یک شی را از یک طرف به طرف دیگر صرف گویند و در شریعت صرف عبارت از بیع نقود در مقابل نقود است به این نام بخاطری یاد شده است که غالباً هر دو جانب پیسه خود را از یک حالت به حالت دیگر تبدیل میکنند. هرگاه شروط بیع صرف کامل شود بیع صرف جایز است. قبض مال قبل از جدا شدن جانبین، و نبودن خیار شرط و تأجیل از شروط این بیع بشمار می رود. فروش نقره در بدل نقره زمانی جواز دارد که اندازه هر دو یک چیز باشد، طلا در مقابل نقره با زیادت جواز دارد بشرطیکه دست بدست باشد، تصرف در عوضین قبل از قبض جواز ندارد. پول رایج حکم پیسه نقد را دارد که اینها همه از احکام بیع صرف به شمار می رود.	۵ دقیقه
شاگردان خلاصه درس را در کتابچه های خود بنویسند.	کارخانه گی خلاصه این درس را در کتابچه های خویش بنویسید.	

درس بیست و یکم

عنوان: بیع سلم

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- مفهوم سلم را کاملاً بفهمند.
- ۲- شروط و بعضی از احکام سلم را بشناسند.
- ۳- مشخصات بیع سلم و تفاوت آنرا با بیوع دیگر بشناسند و درزنده گی روزمره خویش عملی کرده بتوانند.

معلومات اضافی برای معلم:

۱- بیع سلم:

بیع سلم رابع معجل هم گویند زیرا بدل مبیعه که قیمت و ثمن آن است بطور عاجل بدست می آید.

۲- بخاطر صحت عقد بیع سلم شروط ذیل ضروری میباشد.

- قدر (اندازه) و وصف مسلم فیه باید معلوم باشد، چرا که مسلم فیه بر ذمه مسلم الیه دین است، و شناخت این دین به قدر و وصف آن معلوم میشود پس اگر کسی بالای شخصی بخاطر اعمار خانه خشت رابه سلم میفروشد پس قدر و وصف خشت هر دو باید معلوم باشد که قدر (اندازه) آن به عدد معلوم میشود؛ مثلاً: هزار خشت دوهزار و غیره و وصف آن به خشت پخته و خام معلوم میشود.
- اندازه رأس المال (ثمن) باید معلوم باشد.
- نوعیت، وقت و جای تسلیم کردن جنس مسلم فیه باید معلوم باشد. بیع سلم در تمام مکیلات، موزونات و معدودات جایز است به شرطی که در مالیت افراد عددی آنها فرق موجود نباشد، و در آن اشیای عددی سلم جواز ندارد که عادتاً در بین افراد ایشان فرق موجود باشد؛ مانند: تربوز، خربوزه گوسفند و غیره.

۳- مدت سلم:

- در مورد مدت سلم از علما چندین قول نقل شده است.
- در یک قول مدت کم سلم یک ماه گفته شده است که این قول راجح و مفتی به است.
 - در روایت دیگری مدت کم سلم سه روز ذکر شده است.
 - در قول دیگر حداقل مدت سلم رابه عرف و عادات مردم مرتبط ساخته اند.

۴- تصرف کردن در رأس المال و مسلم فیه قبل از قبض آن:

هیچ نوع تصرف کردن در رأس المال که ثمن است و در مسلم فیه که جنس است قبل از قبض جایز نیست، پس نه آنرا فروخته میتواند و نه به مصرف رسانیده میتواند و نه هم هبه داده می تواند خلاصه

اینکه در آن هیچگونه تصرف کرده نمیتواند، در بیع سلم قبل از قبض مسلم فیه اقاله روا است و این فرق نمیکند که مسلم الیه رأس المال راقبض کرده باشد یا خیر.

همچنان در یک حصه معلوم از مسلم فیه؛ مانند: نصف، ربع، ثلث، و غیره آن اقاله جایز است.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

مواد ممد درسی: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیهای معلم	فعالیهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبیند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. - بیع صرف را تعریف نموده و وجه تسمیه آنرا بیان دارید. - شروط و احکام بیع صرف را ذکر نمایید. معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام معلم صاحب را میدهند. شاگردان سؤالات معلم صاحب را جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس معلم صاحب عنوان درس (بیع سلم) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی و اصطلاحی، اصطلاحات مربوط به بیع سلم، شروط و حکم بیع سلم، دلیل مشروعیت و حکمت مشروعیت بیع سلم را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. از شاگردان میخواهد تا درس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند. و فعالیتهای کتاب را بالای آنها تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگردان سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.

شاگردان جواب میدهند.	ارزیابی: به سؤالات ذیل جواب بدهید: ۱- سلم را تعریف کنید. ۲- دلیل وحکمت مشروعیت بیع سلم چیست. ۳- شروط بیع سلم کدامها اند. ۴- احکام بیع سلم را بیان کنید. جملات صحیح ذیل را با علامت (✓) و جملات غلط را با علامت (×) نشانی کنید. ۱- مسلم فیه که از اول وقت عقد الی آخر وقت عقد در بازار یافت شود سلم در آن جواز ندارد (). ۲- سلم تازمانی صحت پیدانمی کند تا اینکه ثمن را با بیع قبل از جدای عاقدین قبض نه کند.	۱۰ دقیقه
شاگردان به خلاصه درس به دقت گوش میگیرند.	خلاصه درس سلم در لغت تسلیم کردن و سپردن را گویند و در اصطلاح: تبادل مال آجل به پول عاجل را سلم گویند. اصطلاحات خاص بیع سلم: مشتری را رب السلم گویند، و با بیع را مسلم إلیه گویند. مبیعه را مسلم فیه گویند. رأس المال آن مبلغ پول را گویند که پیشکی برای با بیع داده میشود. بیع سلم در کتاب الله سنت رسول الله (ص) و اجماع امت ثابت شده است. در مشروعیت بیع سلم رفع مشکلات با بیع مد نظر گرفته شده است. در بیع سلم ثمن برای با بیع و مبیعه برای مشتری ملکیت را ثابت میسازد. جهت صحت بیع سلم هفت شرط سلم وجوبی و لازمی میباشد.	۵ دقیقه
شاگردان در باره بیع سلم معلومات خود را می نویسند.	کارخانه گی راجع به بیع سلم یک مقاله بنویسد.	

درس بیست و دوم

عنوان: رهن (گروی)

وقت: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- ماهیت رهن را کاملاً بشناسند.
- ۲- شروط، دلیل و حکمت رهن را کاملاً بشناسند.
- ۳- مسایل متعلق به رهن را در زنده گی خویش کاملاً بدانند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- **تعریف رهن:** رهن در زبان عربی ثبوت، دوام و حبس را گویند ولی در اینجا رهن بمعنی مرهون است. و در اصطلاح حبس کردن مال متقوم را در بدل حق مال رهن گویند، یعنی جنسی که به کسی به رهن (گروی) داده میشود باید مالیت داشته باشد و اگر مالیت نداشت به رهن (گروی) مانده نمیشود؛ مانند: گذاشتن برف، شراب، خنزیر، (خوک) و غیره چیزها در نزد کسی. چیزهایی که فروخته نمی شود به رهن نیز داده نمیشود، در مال مرهون باید جهالت موجود نباشد تا سبب جنگ و جدل نه شود.

۲- کیفیت عقد رهن

عقد رهن یک عقد غیر لازم است چرا که رهن عقد نیکی و احسان است ولی اگر مرتهن خودش و یابه واسطه وکیل و یا وصی مال مرهون را قبض کرد پس این عقد لازم میگردد.

۳- حکم مرهون

مال مرهون حیثیت ضمانت را دارد یعنی اگر دین را دوباره به راهن داده نتواند پس مرتهن میتواند که مال مرهون را در بدل دین بخود حساب کند. و اگر مال مرهون از قیمت دین زیاد بود در آن صورت از مال مرهون (گروی شده) به اندازه (دین) خود (قرض خود) به خود حساب کند و مال اضافه آنرا به طور امانت نزد خود نگهدارد.

۴- فایده گرفتن از مال مرهون (گروی شده)

نفع گرفتن از مال مرهون بدون اجازه راهن حرام است، مثلاً: فایده گرفتن از موتور یا خانه به گونه ای که زیست کردن در آن به کرایه دادن، اجاره دادن و دیگر قسم فایده گرفتن حرام است. اگر مال مرهون به اجازه راهن در حالت استعمال و استعمال آن از دست مرتهن هلاک گردید پس این در هلاکت مال امانت حساب میشود و اگر مرتهن مال مرهون را بدون اجازه راهن استعمال کرده باشد و آن را هلاک کرده باشد

در این صورت در بدل دین حساب میشود، ولی بعضی از علمای مذهب حنفی، استفاده کردن از مال مرهون را به طور مطلق (اگر اجازه رهن باشد و یا نباشد) حرام میدانند.

قابل ذکر است اگر مال مرهون حیوان باشد و آن بمصرف ضرورت داشته باشد پس برای مرتهن روا است که در بدل مصرف و حفاظت آن از شیر حیوان استفاده کند.

۵- نگهداری مال مرهون

نگهداری مال مرهون و حفاظت آن از هلاک شدن بالای مرتهن لازمی است اگر مرتهن نگهداری مال مرهون را به ذمه کسی دیگری گذاشت و مال مرهون هلاک شد تاوان آن را شخص مرتهن می پردازد.

۶- رهن دادن مال مرهون به کسی دیگر

طوری که فایده گرفتن مال مرهون حرام است همانطور به رهن دادن آن بدون اجازه رهن حرام است و جواز ندارد.

۷- گروی مروج در افغانستان (البیع بالوفاء)

بیع الوفاء طوری است که یک شخص جنس مفید را در بدل پول برای کسی به شرطی می دهد که اگر پول را دوباره برایش پرداخت مال وی را برایش مسترد کند و مالک اصلی پول میتواند که از جنس مرهون فایده و نفع بگیرد. که براین بیع، بیع الامانة، بیع الاطاعة و بیع بالوعدهم گفته میشود.

۸- معلومات مربوط به بیع الوفاء

۹- باشندگان بخارا بچنان قحطی و مشکلات مواجه شده بودند که بعضی مردم ایشان به غرض گرفتن پول به سود و ربا روی آورده بودند، پس علمای آن وقت بخاطر نجات از معاملات سودی فتوای جواز این بیع را دادند و بعداً جواز آن بدون ضرورت عادتاً رواج یافت؛ ولی بعضی از علمای مذاهب دیگر در رابطه به این بیع فتوای حرمت آن را هم داده اند، چرا که در این بیع در بدل قرض فایده گرفته میشود و این یک قاعده شرعی است که در بدل قرض فایده گرفتن سود است.

۱۰- مسائل مربوط به بیع بالوفاء

- ۱- بایع و مشتری هر وقت میتوانند که بیع را فسخ کنند.
- ۲- در این بیع شرط است که میبایع باید مشاع نباشد.
- ۳- بایع و مشتری هر دو نمیتوانند که میبایع را به شخص سوم به همین بیع بفروشند.
- ۴- در این بیع جواز است که فایده میبایع برای مشتری شرط شود.
- ۵- اگر یکی از عاقدین بیع الوفاء فوت کرد ورثه او قایم مقام اش شده میتواند.

روشهای تدریس: تشریحی، مناقشوی، سؤال و جواب

موادمدرس: کتاب شاگرد، پلان درسی معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه: معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- بیع سلم را تعریف کرده واصطلاحات مهم آنرا بیان کنید. ۲- حکمت و دلیل مشروعیت بیع سلم چیست؟ ۳- حکم بیع سلم چیست؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده ، شاگردان را متوجه درس میسازد و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردان جواب سلام رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس معلم صاحب عنوان درس رهن (گروی) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، حکمت، دلیل مشروعیت، حکم وشروط رهن را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخوانند و جاهای مشکل را نشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف از درس را با آواز بلند بخوانند. معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیت های کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. وجهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلند می خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: به سولات ذیل جواب بدهید: ۱- تعریف لغوی واصطلاحی رهن را بیان کنید. ۲- حکم رهن چیست.	شاگردان به سولات درس جواب می دهند.

	۳- حکمت و دلیل مشروعیت رهن را ذکر کنید. ۴- رکن رهن چیست. ۵- شروط صحت رهن را بگویید. أ- جملات صحیح ذیل را باعلامت (✓) و جملات غلط را باعلامت (×) نشانی کنید. ۱- جهت قبض رهن اهلیت شرط نیست (). ۲- قبض رهن به اجازه راهن صورت گرفته میتواند ().	
شاگردان به دقت گوش فرا می دهند.	خلاصه درس: رهن در لغت حبس کردن قید کردن یک چیز را گویند. و در اصطلاح بند کردن یک شی را جهت بدست آوردن حق. رهن در کتاب الله و سنت رسول الله و اجماع امت ثابت شده است. حکمت مشروعیت رهن اطمینان پیدا کردن راهن است از مرهون جهت حفاظت مال خود از ترس ناداری مرهون، فراموشی مرهون، وزود ادا کردن قرض. حکم رهن: از زمان دادن قرض صلاحیت دادن مرتهن است مرهون را رکن رهن ایجاب و قبول است.	۵ دقیقه
شاگردان در باره رهن یک مقاله می نویسند.	کارخانه گی یک مقاله راجع به رهن در کتابچه های خود بنویسید.	

درس بیست و سوم

عنوان: اجاره

وقت: یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف: شاگردان باید:

- ۱- تعریف اجاره را بدانند.
- ۲- ماهیت اجاره را بدانند.
- ۳- فرق میان بیعیت اجاره و اعاره را بدانند
- ۴- شروط و بعضی از احکام اجاره را مورد بحث قراردادده بتوانند.

معلومات اضافی برای معلم

۱- **تعریف اجاره:** اجاره به کسرهمزه به مزد مزدور گفته میشود و در اصطلاح: فروش منفعت در برابر عوض است. مثلاً منفعت انسان، منافع حیوان، منافع زمین و خانه، که در فقه برای فروش منافع انسان لفظ اجاره مشهور است و برای فروش منافع خانه ها، موترها و حیوانات لفظ کرایه مشهور است که در اصل اجاره و کرایه هر دو نام یک حقیقت اند. اجاره هم بمثل معاملات دیگر یک عقد لازم است به همین سبب بعد از عقد پیمان آن جانبین نمیتوانند که آنرا بدون اسباب فسخ کنند، اسباب فسخ بیع؛ مانند: ظاهر شدن عیب و هلاک شدن مبیعه قبل از قبض آن است.

۲- فرق بین اجاره و بیع

اجاره هم یک نوع از بیع است مگر اجاره تنها گرفتن منافع است و بیع عام است، گاهی بیع منفعت میباشد و گاهی بیع عین، در اجاره منفعت به یکبارگی به مشتری منتقل نمی شود و در بیع مبیعه متصل با عقد کاملاً در ملکیت مشتری داخل میشود، و همچنان در اجاره بر انسان آزاد عقد صورت میگیرد مگر بیع بر آن جاری نمیشود، چرا که مطلوب در اجاره عمل انسان آزاد است که این از طریق اجاره ممکن میباشد.

۳- عقد اجاره

عقد اجاره بر هر آن لفظ صورت میگیرد که جانبین آن را بفهمند و عقد بر آن تحقق یابد؛ مانند: اجاره، مزدوری، کرایه، در بدل عوض بار کردن، دوختن، کندن و به عوض هبه کردن و غیره. و همچنان اجاره به تعاطی هم صورت میگیرد تا مقصد از آن بدست آید.

۴- شروط اجاره

اگر اجاره در مقابل منافع صورت گرفته باشد باید شروط ذیل در آن مدنظر گرفته شود.

- ۱- منفعتی که اجاره شده با استعمال آن نباید از بین رود و هلاک شود.
- ۲- منافع باید متقوم باشد، اگر منافع مباح باشد مانند: سایه درخت پس این نوع منافع به اجاره داده نمیشود.

۳- منافع باید تحت قدرت باشد و هم مقدور المنفعة باشد پس اجاره حیوان گریخته جواز ندارد، زیرا فایده گرفتن از آن امکان ندارد.

۴- منافع باید معلوم باشد و جهالت نداشته باشد.

۵- معلوم کردن منفعت

منافع گاهی با تعیین کردن محل آن معلوم میشود؛ مانند: دوختن لباس و گاهی با تعیین و اشاره معلوم میشود مثلاً کسی جهت نقل اموال کسی دیگری رابه اجاره بگیرد.

۶- اجیر مشترک و خاص

اجیر خاص آن اجیری را گفته میشود که تنها برای مستأجر کار کند؛ مانند: خادم و موظف. اجیر مشترک به آن اجیر گفته میشود که تنها برای کار مستأجر خاص گماشته نشده باشد و می خواهد برای هر کس کار کند؛ مانند: باربر، خیاط، ساعت ساز، رانندهٔ تکسی و غیره... که اینها به کدام شخص خاصی کار نمی کنند بلکه آماده کار کردن برای هر کسی اند. ولی اگر کسی آنها را به حیث اجیر گرفت و به آن شرط گذاشت که به کسی دیگری کار نکنند در این صورت اجیر خاص گفته میشود. اجیر باید در اجاره کار کند و لوازم کار را در دست داشته باشد که نوعیت، وقت و وسایل کار مربوط به عرف و عادات است مگر اینکه در عقد آن شرط شده باشد.

۷- در صورت های ذیل اجاره فاسد است:

اگر مأجور مشاع باشد، یا مال یتیم، وقف، و بیت المال باشد، یا نقصان فاحش در آن موجود باشد، یا هم مزدوری و اجوره در آن مجهول باشد، و یا رضایت عاقدین در آن نباشد، یا اینکه منفعت نامعلوم باشد، یا مدت کار نامعلوم باشد، و یا هم عقد اجاره به شرط فاسد بسته شده باشد؛ مثلاً: عدم زیستن رادر خانه، سوار نشدن در موتر را شرط کند و یا هم این را بالای اجیر شرط کند. که شما باید مدت یک سال کار کنید ولی اگر مریض شدید مدت مریضی ات را بعد از صحت یابی کار کنی و یا هم شرط گرداند که اگر این مال رابه وقت معین آن به جای خود منتقل نکردی در آن صورت مستحق اجوره نمی شوید که در همهٔ اینصورت ها اجاره فاسد است.

۸- با شرط صحیح اجاره هم صحیح میگردد.

شروط صحیح به آن شروطی گفته میشود که با متطلبات عقد اجاره در تضاد و تصادم نباشد؛ مثلاً: کسی یک زمین رابه این شرط به اجاره میگیرد که در آن کشت می کارد و هم آنرا ایاری میکند زیرا کشت کردن زمین و آبیاری آن خواست اجاره است، و یا هم اینکه اجیر مشترک به این شرط گرفته شود که اگر افعال و کردار شما باعث کدام خساره و نقصان گردد شما ضامن آن هستید، گذاشتن چنین شروط که در آن برای یک جانب هم فایده نباشد پس در اینصورت عقد صحیح و شرط لغواست.

۹- حکم اجاره فاسد

اجاره فاسد نافذ است مگر به اجیر اجر مثل داده میشود به شرطیکه از اجر مسمی زیاد نباشد،

روشهای تدریس: تشریحی، انفرادی، سؤال و جواب.
موادمدرس: کتاب شاگرد، پلان درسی یومیه معلم، تخته و تباشیر.

جریان درس:

وقت	فعالیتها معلم	فعالیتهای شاگرد
۵ دقیقه	مقدمه معلم صاحب بعد از تقدیم سلام، گرفتن حاضری و تنظیم صنف کارهای خانه گی شاگردان را میبند. معلم صاحب درباره درس گذشته از شاگردان چنین سؤال میکند. ۱- رهن را تعریف کرده دلایل مشروعیت و حکمت مشروعیت رهن را بیان دارید. ۲- حکم رهن چیست و شرایط رهن کدامها اند؟ معلم صاحب راجع به درس جدید ایجاد انگیزه نموده و شاگردان را متوجه درس میسازد. و راجع به درس از شاگردان سؤال میکند.	شاگردا جواب سلام رامیدهند. شاگردان به سؤالات جواب میدهند.
۲۵ دقیقه	تقدیم درس معلم صاحب عنوان درس (اجاره) را بالای تخته نوشته، تعریف لغوی واصطلاحی، دلیل مشروعیت حکمت مشروعیت، حکم وشروط اجاره را تشریح کرده و در رابطه برای شاگردان معلومات کافی میدهد. بعد از شاگردان میخواهد تادرس را آهسته بخواند و جاهای مشکل رانشانی کنند. بعد از چندتن از شاگردان ضعیف میخواهد تا یک یک پاراگراف را با آواز بلند بخوانند. بعد معلم صاحب درس را برای شاگردان تشریح میکند و فعالیتهای کتاب را بالای شاگردان تطبیق میکند. و جهت اطمینان از اینکه شاگردان درس را یاد گرفته اند و یا خیر از چندتن شاگرد سؤال میکند.	شاگردان به سخنان معلم صاحب گوش میدهند. شاگردان درس را آهسته مطالعه می کنند. شاگردان ضعیف درس را با آواز بلندی خوانند. شاگردان فواید درس را در زنده گی خویش عملی میکنند. شاگردان جواب میدهند.
۱۰ دقیقه	ارزیابی: ۱- به سؤالات ذیل جواب بدهید. ۱- تعریف لغوی واصطلاحی اجاره را بیان کنید؟ ۲- دلیل مشروعیت اجاره و حکمت آنرا بیان دارید؟ ۳- حکم اجاره چیست؟	شاگردان جواب میدهند.

	ب- جملات صحیح ذیل را با علامت (✓) و جملات غلط را با علامت (×) نشانی کنید. ۱- عاقدین باید در اجاره رضایت داشته باشند () ۲- معقود علیه که آن منفعت وفایده است باید معلوم باشد () .	
شاگردان به خلاصه درس گوش میدهند.	خلاصه درس تعریف اجاره: اجاره در لغت اسم مصدر (اجرت) است و بمعنی مزد در بدل کار است و در اصطلاح منفعت گرفتن از یک شخص یا شی در مقابل مال را اجاره گویند. دلیل مشروعیت اجاره: به سنت رسول الله (ص) و اجماع امت روایت شده است. حکمت مشروعیت: جهت تکمیل شدن ضروریات مردم روایت شده است زیرا هر شخص آنقدر چیزی ندارد که به آن ضروریات خود را تکمیل کند. حکم اجاره: با بستن عقد، ملکیت مستأجر در منفعت ثابت میشود و در ثمن ملکیت اجیر ثابت میگردد.	۵ دقیقه ه
شاگردان موضوعات عمده این درس را می نویسند.	کارخانه گی: موضوعات عمده این درس را بنویسید.	